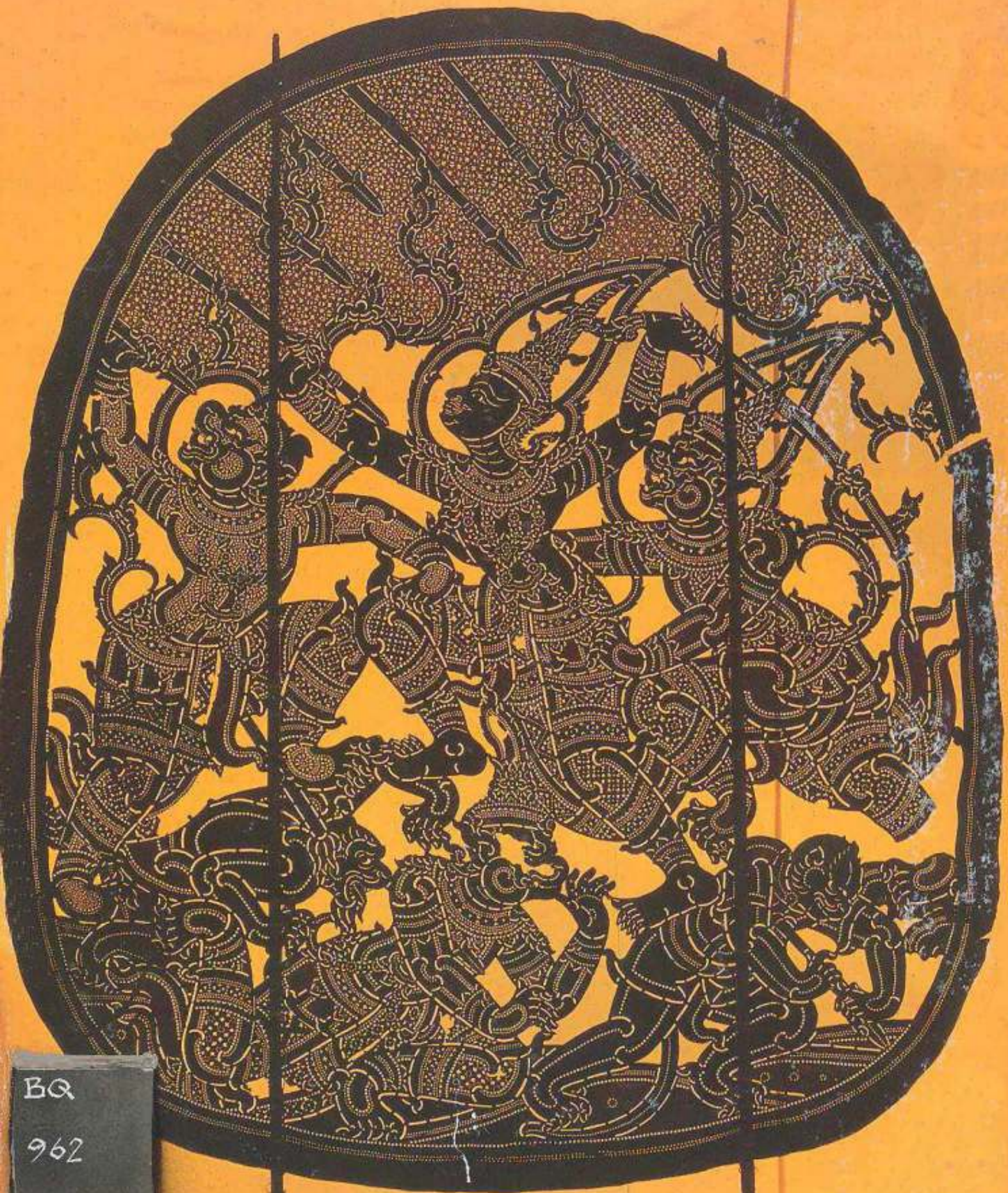

BQ
962
.A62

งานสมโภชเส้มาธรรมจักรและทำบุญอายุ
พระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ)

เจ้าคณะวัดพลับพลาชัย ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๐

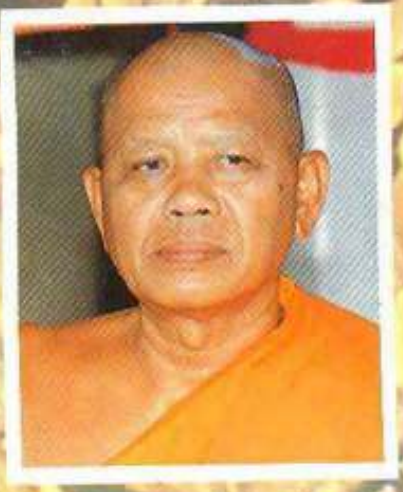

ชื่อหนังสือ	ที่ระลึกงานสมโภชเสมาธรรมจักร และทำบุญอายุศม์
เจ้าของ	คณะสงฆ์ และศิษยานุศิษย์วัดพลับพลาชัย
พิมพ์ครั้งแรก	มิถุนายน ๒๕๔๐
จำนวนพิมพ์	๒๕๔๐ เล่ม
ประธานที่ปรึกษา	พระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ)
ผู้ดำเนินงานจัดพิมพ์	พระมหาศุภชัย ชยธมฺโม
เลขานุการจัดงานฯ	พระมหาศุภชัย ชยธมฺโม
บรรณกร	บุญมี พิบูลย์สมบัติ
ภาพประกอบในเล่ม	ร.ต.ต.ไพบูลย์ แก้วมุกดา โอภาส ชาญมงคล

ผู้พิมพ์-ผู้โฆษณา	นางประโยชน์ สุนทรวาทะ
พิมพ์ที่ :	บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด ๔๐ หมู่ ๙ ต.เพชรเกษม อ.เมืองฯ จ.เพชรบุรี โทร. ๔๒๕๓๑๐, ๔๑๗๐๓๑-๒ แฟกซ์ ๔๒๔๑๙๕

หนังสือ
ใช้เฉพาะในห้องสมุดเท่านั้น

ที่ระลึก

งานสมโภชเสาเสมาธรรมจักร

พระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุมโธ)

เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย

อำเภอเมือง ฯ จังหวัดเพชรบุรี

ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพุทธศาสนา

และงานฉลองทำบุญอายุศม์ ครบ ๖๓ ปี

วันอาทิตย์ที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๐

ได้รับบริจาค

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	๓
กำหนดการ	๔
คำสดุดีต่างๆ	๗
เสาเสมาธรรมจักร	๑๗
ประวัติและผลงานของพระครูสุนทรวชิรคุณ	๒๔
ผลงานเนื่องด้วยมรดกทางประเพณี และวัฒนธรรม	๒๙
คำปรารภของพระครูสุนทรวชิรคุณ	๓๕
รวมภาพกิจกรรม และผลงาน	๓๗
การส่งเสริม และอนุรักษ์มรดก ศิลปวัฒนธรรมในวัด	๕๗
อนุสาวรีย์เมรุปูนที่วัดพลับพลาชัย	๖๑
แหล่งศิลปวัฒนธรรมฯ	๖๕
บทละครลักษณวงศ์	๖๙
งานสถาปัตยกรรมวัดพลับพลาชัย	๗๕
หนังใหญ่	๘๘

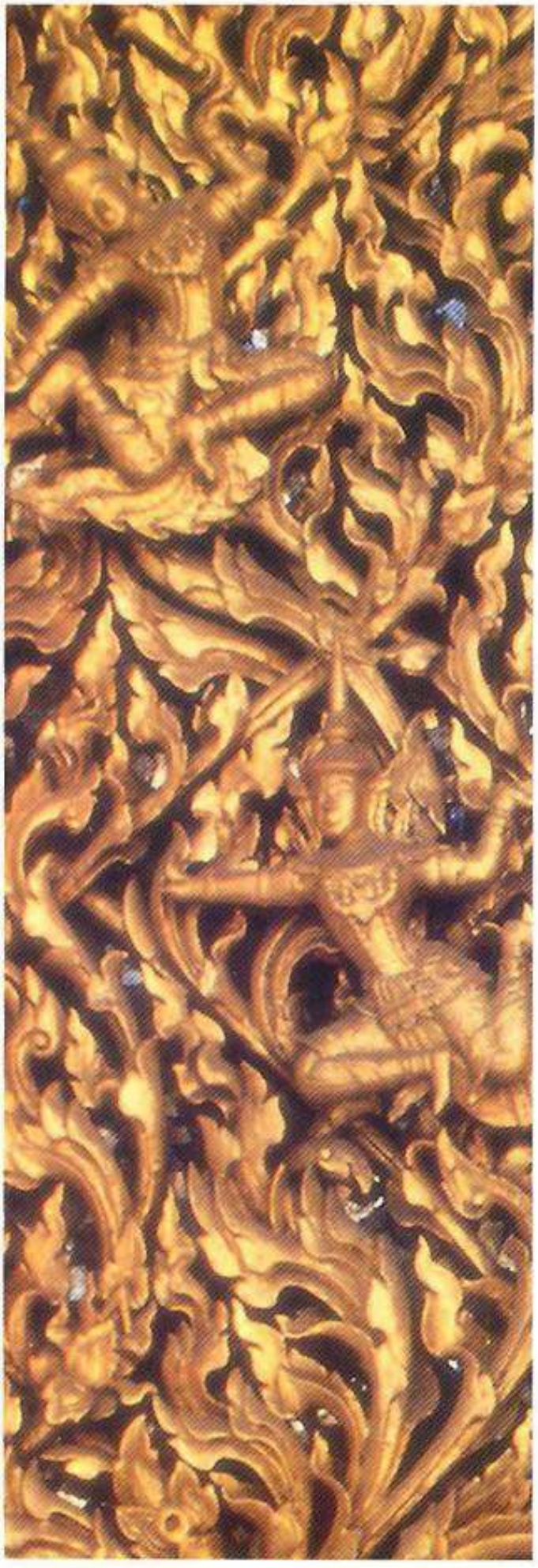

คำนำ

หนังสืออนุสรณ์งานฉลองการได้รับรางวัล **เสาเสมาธรรมจักร** ซึ่งกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้พิจารณามอบให้ในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา พร้อมงานทำบุญฉลองอายุของ พระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ) เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ในวันอาทิตย์ที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๐ นี้ คณะสงฆ์วัดพลับพลาชัย และ ศิษย์ยานุศิษย์ พร้อมด้วยสาธุชน ผู้มีความเคารพนับถือในตัวท่าน ได้พร้อมใจกันจัดให้มีขึ้นเพื่อเป็นเกียรติ เป็นการแสดงความยินดี และมีความกตัญญูกตเวทีในโอกาสอันมีเกียรติประวัติดีเด่นนี้

อนึ่ง ในการจัดงานครั้งนี้ ทางคณะกรรมการผู้จัดการ ได้จัดพิมพ์หนังสือเป็นอนุสรณ์ขึ้นเล่มหนึ่ง เพื่อเป็นที่ระลึก หวังว่าจักอำนวยสารประโยชน์ตามสมควร

คณะผู้จัดทำ

เลขทะเบียน 43089
เลขหมู่.

กำหนดการ

งานสมโภช เสมาธรรมจักร ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ประจำปี ๒๕๔๐

(ประเภทส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย)

และทำบุญอายุ พระครูสุนทรวิชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ)

เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ณ วัดพลับพลาชัย ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๐ (ตรงกับขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๗)

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๕๐ รูป รับทักษิณานุประทาน

- อ่านเกียรติบัตรของ พระครูสุนทรวิชิรคุณ

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์จำนวน ๑๖๙ รูป เจริญพระพุทธมนต์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ ๓๐๐ รูป

- ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม - พระสงฆ์อนุโมทนา
- พระครูสุนทรวิชิรคุณ และสาธุชน กรวดน้ำ
- คณะศิษยานุศิษย์ ถวายมุทิตาสักการะ
- คณะศิษย์และท่านผู้มีเกียรติร่วมรับประทานอาหารกลางวัน เป็นเสร็จพิธี

ขอเจริญพร ขอเรียนเชิญ ศิษยานุศิษย์ ท่านที่เคารพ-นับถือ ในพระเดชพระคุณท่านพระครูสุนทรวิชิรคุณ ไปร่วมงานพิธีฉลองเสมาธรรมจักร และทำบุญอายุ ณ วัดพลับพลาชัย ตามวันและเวลาดังกล่าวนี้โดยพร้อมเพรียงกัน

คณะสงฆ์-คณะศิษย์ วัดพลับพลาชัย

ดำเนินงาน

(กลางคืน มีมหรสพสมโภช อาทิ หนังตะลุง ๔ คณะ)

พระพุทธประธานในอุโบสถ

สมเด็จพระญาณสังวร

(สมเด็จพระญาณสังวร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

เกียรติบัตรฉบับนี้มอบไว้เพื่อแสดงว่า

พระครูสุนทรวชิรคุณ

ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ

ในด้าน **การส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย**

ขอจงประสบสันติสุข และอุดมไปด้วยคุณธรรมยิ่งๆขึ้น

ณ วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐

คนแก่รักของเก่า

วัดพลับพลาชัย อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี เป็นวัดเก่ามีประวัติความเป็นมาที่งดงาม เป็นวัดแห่งปรมาจารย์ ผู้สร้างงานศิลปะ วัฒนธรรมทั้งทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม มีงานปูนปั้น งานแกะสลักไม้ เป็นต้น ผลงานศิลปกรรมที่เป็นจุดสนใจในปัจจุบันได้แก่ หนังใหญ่ ซึ่งเป็นฝีมือช่างชั้นครูของคุณพ่อฤทธิ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย นอกจากแกะสลักตัวหนังแล้ว ยังฝึกหัดคนเชิด คนพากษ์ พิณพาทย์ไว้พร้อม แสดงที่ไหนคนติดใจมาก เมื่อล่วงสมัยคุณพ่อฤทธิ์ ไม่มีผู้ดูแลปกครองเหล่าศิลปินทั้งหลาย ไม่มีการฝึกหัดสืบสาน การแสดงหนังใหญ่ของวัดพลับพลาชัยก็ค่อยๆ หริบหรี่ และดับลงในที่สุด ประกอบกับอิทธิพลของภาพยนต์เรียกร้องความสนใจคนได้ดีกว่าตัวหนังใหญ่ เมื่อไม่มีผู้เชิดแสดง กรมศิลปากรได้มารวบรวมไปโดยวิธีใดไม่ทราบ เอาไปไว้ที่กรมศิลปากร ทราบว่านำไปกองๆไว้ ยังไม่ได้อนุรักษ์ และนำแสดงแต่ประการใด

ศิษย์วัดพลับพลาชัยรุ่นเก่า ล้วนแต่เป็นคนแก่ ระลึกถึงสมบัติอมตะของวัด ปรารถนาจะนำแสดงเพื่อการศึกษา เพื่อเชิดชูภูมิปัญญาความสามารถขององค์บุรพาจารย์แห่งตน ให้ทางวัดทำหนังสือขอคืน กรมศิลปากรไม่ยอมคืน ถือว่าเป็นสมบัติของชาติ กรมศิลปากรคงขึ้นทะเบียนไว้แล้ว แต่จะทำประวัติไว้อย่างไรหรือไม่ ไม่ประจักษ์

เมื่อจังหวัดเพชรบุรีมีศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีประสงค์จะรวบรวมของดีของเมืองเพชรเพื่อประกาศความภูมิใจในความสามารถของบุรพชนแห่งเมืองตนซึ่งมีความสามารถไม่แพ้บ้านอื่นเมืองอื่น ครั้นขอคืนไม่ได้ จึงขอให้ทางราชการ ขอยืมมาแสดงในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นที่เกิดแห่งหนังใหญ่ทั้งหลาย ที่นั้น คือวัดพลับพลาชัย

เมื่อกรมศิลปากร อนุญาตให้ยืมได้ บรรดาคนแก่ทั้งหลายซึ่งมี อาจารย์ประสม สุสุทธิ ด้วยท่านหนึ่งท่านเป็นช่างเขียนภาพและช่างลายไทยได้ดีเยี่ยมนอกจากนั้นยังเป็นช่างแทงหยวกแกะสด จากพืชผลต่างๆ เป็นดอกไม้ พญานาค มังกร และอื่นๆ เช่น ทุเรียน ไข่ผ่าซีก เป็นต้น เมื่อครั้งงานถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้มีโอกาสนำคณะถวายงานหยวก และแกะสลักประกอบจิตกาธาน บนพระเมรุมาศ ณ ท้องสนามหลวง

อาจารย์ประสม สุสุทธิ เคยศึกษาลีลาของภาพ และลวดลายจากหนังใหญ่วัดพลับพลาชัย จนจำได้และสังเกตุเห็นว่า มีเหล็กดอกสลักลายอันหนึ่งมีแง่มุมไม่เหมือนใคร อาจารย์ประสม สุสุทธิ จึงเป็นผู้คัดเลือกว่า หนังใหญ่กองนั้นหนังใหญ่ตัวไหนเป็นของวัดพลับพลาชัย คณะคนแก่ผู้รักของเก่าทั้งหลายช่วยกันเลือกสรรรวบรวมได้หนังใหญ่ของวัดพลับพลาชัยหลายตัว แม้จะชำรุดบ้าง ก็พอจะทำการซ่อมปะติดปะต่อได้

ชมรมผู้รับบำเหน็จบำนาญจังหวัดเพชรบุรี มีคุณภิรมย์ จับใจ เป็นประธาน ได้บริจาคค่าทำกรอบ ผ.ศ.บัวไทย แจ่มจันทร์ จากสถาบันราชภัฏเพชรบุรี ได้ออกแบบกรอบ และช่วยจัดเข้ากรอบ มีไฟฟ้าส่องเห็นเงาปรากฏ จัดประดับไว้ที่ผนังในวิหารวัดพลับพลาชัย บางตัวทำเป็นลับแลตั้งไว้

ผลงานนี้ คือผลงานของคนแก่ที่รักของเก่า

พระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ) เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัยรูปปัจจุบัน แม้ยังไม่แก่โดยอายุ แต่เป็นผู้มีหัวใจ มีรสนิยม มีความกตัญญูต่อบุรพาจารย์ แห่งวัดของตน ให้ความสนับสนุนร่วมมือกับชมรมผู้รับบำเหน็จบำนาญจังหวัดเพชรบุรี เป็นอย่างดี

จังหวัดเพชรบุรี จึงมีศิลปวัตถุทางวัฒนธรรมเป็นอมตมรดก เพื่อการศึกษาของอนุชนต่อไป เป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ เป็นศรี แก่บ้านเกิด เมืองนอนของพี่น้องชาวเพชรบุรี

ในฐานะพระเมืองเพชร ขอชมเชยคนแก่รักของเก่า ขอขอบใจ ชมเชยพระครูสุนทรวชิรคุณ และ ผ.ศ.บัวไทย แจ่มจันทร์ แห่งสถาบันราชภัฏเพชรบุรี ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกุศลวิทยาทานนี้ จงสำเร็จเป็นปัตตานุโมทนามัย แก่คุณพ่อฤทธิ์ และศิษย์ผู้ร่วมสร้างร่วมแสดงหนังใหญ่ทุกท่าน รวมถึง ผ.ศ.บัวไทย แจ่มจันทร์ ผู้ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

ขออำนวยพรให้คนแก่ ผู้รักของเก่าทั้งหลาย ที่ต่ออายุหนังใหญ่ อนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี ด้วยใจรัก จงมีอายุยั่งยืนสถาพร มีสุขภาพสมบูรณ์ เพิ่มพูนด้วยความสุขกายสุขใจโดยทั่วกัน

(พระเทพสุวรรณมุนี)
เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี

ด้วยความชื่นชม และเชิดชู

วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๐ มีพระสงฆ์เถรานุเถระหลายรูป ได้เข้ารับเสาเสมาธรรมจักรจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในวันวิสาขบูชา พุทธศักราช ๒๕๔๐

ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ) เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย ประธานหน่วยอบรมประชาชน ตำบลคลองกระแชง ได้รับคัดเลือกเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา มีผลงานดีเด่นในด้าน ส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย

นับว่าเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรีแก่คณะสงฆ์ คณะศิษย์วัดพลับพลาชัย และเป็นเกียรติเป็นศักดิ์ศรีแก่คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างยิ่ง

พระครูสุนทรวชิรคุณ ได้ส่งเสริมและอนุรักษ์ คือดูแลปกปักรักษา สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นศิลปกรรมและโบราณวัตถุอันล้ำค่าบรรดามีอยู่ในวัดพลับพลาชัย อันเป็นวัฒนธรรมมรดกไทย สืบเนื่องมาจากอดีตหลวงพ่อเจ้าอาวาสเป็นอย่างดี ทั้งจารีตประเพณีอันดีงาม ก็สืบสานต่อเนื่องด้วยดีมาโดยตลอด นอกจากนั้น ยังได้สร้างศาลาอนุสรณ์สุนทรภู่ ณ บริเวณศาลาท่าน้ำวัดพลับพลาชัย ซึ่งในประวัติบอกชัดว่า สุนทรภู่ รัตนกวี ๔ แผ่นดิน ได้เคยมาพำนักพักแรมที่นี่ ต่างยินดีบริจาคเกื้อหนุนกับท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ ตามกำลังทุนศรัทธา สร้างศาลาอนุสรณ์สุนทรภู่จอมกวี ทั้งยังมีรูปหล่อเหมือนเดิมเดือนความจำ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทยไม่จืดจาง เป็นการสร้างดวงจิตผลิตคุณธรรม เป็นมรดกอันเลิศล้ำไปอีกนาน

ในโอกาสที่ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ ได้รับพระราชทานเสมาธรรมจักร จากพระหัตถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในครั้งนี้ ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อท่านพระครูสนุทรวชิรคุณ ณ โอกาสนี้ในฐานะที่มีผลงานดีเด่น ในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลประทานพร ให้ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ จงเจริญงอกงามในพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีสุขภาพอนามัยสดใสแข็งแรง มีจิตใจเข้มแข็งในการอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย ชั่วกาลนานเทอญ

(พระสุธีวัชโรดม)
รองเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี
วัดมหาธาตุวรวิหาร

มุทิตาพจน์

ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย เป็นพระเถระที่เพียบพร้อมสมบูรณ์ด้วยจริยาวัตร มีสังคหวัตถุธรรม เป็นต้นได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ตามทำนองคลองธรรมเช่น เอาใจใส่กิจพระศาสนา สงเคราะห์ญาติโยม ดูแลรักษาวัดวาอาราม ตลอดถึงผู้เกี่ยวข้องและช่วยเหลือประชาชน คุณธรรมเหล่านี้ เป็นเหตุสำคัญส่งผลให้ท่านเป็นที่รัก เคารพ นับถือ ของพระสงฆ์และประชาชนโดยทั่วไป คนที่รู้จักและเกี่ยวข้องกับท่าน ล้วนเคยได้รับน้ำใจไมตรีจากท่านในด้านต่างๆ มาแล้วทั้งสิ้น

ในด้านงานช่าง ท่านมีความรู้ระดับ "ดูงานออก บอกคนได้ และใช้คนถูก" ท่านสนใจเรื่องศิลปวัฒนธรรมไทยรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เห็นได้จากการที่ท่านได้จัดการอนุรักษ์หนังใหญ่ของวัดพลับพลาชัย สร้างอนุสาวรีย์สุนทรภู่ขึ้นที่ลานริมแม่น้ำหน้าวัดและส่งเสริมให้นำนักเรียนในระดับชั้นต่างๆ มาจัดประกวดกลอน และขับร้องทำนองเสนาะขึ้นที่วัดพลับพลาชัย เป็นต้น

ในนามคณะศิษย์วัดพลับพลาชัย รู้สึกภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ) ได้รับพระราชทานรางวัลทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ประเภทส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๔๐ ในฐานะศิษย์ขอบันทึกมุทิตาสักการะไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

(พระเมธีรัตนดิลก)
(พระมหาจรรยา ชินวโส ป.ธ.๙)
ในนามคณะศิษย์ยานุศิษย์ฝ่ายบรรชิต

มุทิตากถา

เนื่องจากพระเดชพระคุณ พระครูสุนทรวชิรคุณได้รับเกียรติจากทางราชการเป็นอย่างสูง รับพระราชทานเสาเสมาธรรมจักร จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะผู้มีผลงานเป็นคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา พร้อมกันนี้พระเดชพระคุณท่านก็ได้เจริญอายุ ครบ ๖๓ ปี รวมเป็นวาระอันเป็นมงคลยิ่ง คณะสงฆ์วัดพลับพลาชัย พร้อมศิษยานุศิษย์และสาธุชนต่างมีความชื่นชมโสมนัสยินดี จึงกำหนดจัดงานสมโภชขึ้นเป็นมุทิตาสักการะ

ขออนุโมทนา และขอขอบคุณต่อคณะศิษย์และสาธุชนที่มีความเคารพนับถือในท่านพระครูสุนทรวชิรคุณทุกท่าน ด้วยน้ำใจไมตรีจิต มีความกตัญญูกตเวทิตาธรรม ร่วมกันจัดทำบำเพ็ญกุศลเฉลิมฉลองสมโภชเสาเสมาธรรมจักรและความสุขสวัสดีในแสดงมุทิตาจิตสักการะเพื่ออายุวัฒนมงคล ครบ ๖๓ ปี ถวายท่านพระครูสุนทรวชิรคุณในครั้งนี้ ขอให้ทุกท่านจงประสบสิ่งอันเป็นอิฏฐารมณ์ อุดมด้วยเบญจพิพิธธรรม ตลอดกาลเป็นนิตย์นิรันดร์เทอญฯ

(พระครูญาณวิมล)
ประธานสภาครูฯ
รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี
วัดกำแพงแลง เพชรบุรี
๙ พฤษภาคม ๒๕๔๐

สดุดีประกาศ
ของ
นายสมบัติ สืบสมาน
ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

ผมขอแสดงความชื่นชมยินดีและอนุโมทนาสาธุการเป็นอย่างยิ่ง ในการที่พระเดชพระคุณท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ) อธิบดีสงฆ์ วัดพลับพลาชัย ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ได้รับการคัดเลือกจากทางราชการให้เป็นผู้ได้รับรางวัลเสมาธรรมจักรทองคำ พร้อมด้วยเกียรติบัตรยกย่องให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๐

ท่านเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากพระสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรที่มีผลงานดีเด่น นับเป็นเกียรติประวัติที่สูงและมีค่ายิ่งของผลงานการอนุรักษ์ ที่อำนวยคุณประโยชน์เป็นอเนกประการต่อพุทธศาสนาตลอดถึงชาติบ้านเมือง หน่วยงานราชการ นับว่าท่านเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยให้ยั่งยืนสืบไป

ขอพระเดชพระคุณ ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ) จงประสบแต่ความสุขสวัสดี พิพัฒนมงคล และเจริญไพบูลย์ในภารกิจทั้งปวง ตลอดไปเป็นนิตย์กาลเทอญฯ

นายสมบัติ สืบสมาน
ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

มุทิตาคารวะ

ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัยองค์ปัจจุบัน ผู้ซึ่งผมและครอบครัวมีความรักผูกพันสนิทสนมกันประดุจญาติมานานถึง ๔๐ ปีแล้ว สมัยเมื่อข้าพเจ้าได้เข้ารับการบรรพชาอุปสมบทที่สำนักนี้ เมื่อปี ๒๕๐๐ (หลังท่าน ๑ พรรษา) ได้ใกล้ชิดวัตรปฏิบัติ เห็นจริยาวัตร มีปฏิปทาอันงดงามน่าเลื่อมใสศรัทธา ทั้งมีความสุขุมเยือกเย็นนุ่มนวล เป็นที่รักเคารพ และนับถือของพระภิกษุสามเณรร่วมสำนัก ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่รู้จักท่าน

ตลอดเวลาที่ท่านปฏิบัติหน้าที่ ท่านได้ทุ่มเทความรู้ความสามารถให้กับงานทุกด้านของพระศาสนาตลอดมา ทั้งยังให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางพระศาสนา รวมถึงขนบประเพณี ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของชาติของท้องถิ่น ไม่เพียงเท่านั้น ท่านยังได้บูรณะซ่อมแซมเสนาสนะ ศิลปะปูนปั้น ที่ชำรุดทรุดโทรม ให้คงสภาพสมบูรณ์ไว้เป็นอย่างดี มีดำริสร้างอนุสรณ์สถานท่านบรมครูสุนทรภู่ กวีเอกที่ได้รับการยกย่องสดุดีจากองค์การยูเนสโก ให้เป็นกวีเอกของโลก พร้อมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อนสำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบุรี ก็เกิดขึ้นในสมัยของท่านได้อย่างดีอีก

เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานรางวัลเสาเสมาธรรมจักร ในสาขาส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย แก่ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณในครั้งนี้ ผมและครอบครัว ขอถือโอกาสแสดงมุทิตาจิตแด่ท่าน และประจวบกับในวันที่ ๘ มิถุนายน นี้ ซึ่งตรงกับวันคล้ายวันเกิดของท่านครบรอบ ๖๓ ปี ขอกราบอวยพรให้ท่าน เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย ช่วยผดุงส่งเสริมและเป็นหลักของพระศาสนาสืบไป

(นายวิสิทธิ์ เก่าเจริญ)
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลวัชรเวช
ในนามคณะศิษย์วัดพลับพลาชัย

คารวะสักการะ

ข้าพเจ้าขอแสดงความปิติ ยินดี เนื่องในวโรกาสอันเป็นมหาศุภมงคล ที่พระเดชพระคุณ ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย โดยได้รับพระราชทานรางวัล เสมาธรรมจักร จาก. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๑๔ เดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐

ทั้งนี้ถือเป็นเกียรติประวัติอย่างสูงยิ่ง ยังความปลื้มปิติ แด่เหล่าศิษยานุศิษย์ และพุทธศาสนิกชนที่เคารพนับถือ โดยทั่วกัน

(นายภิรมย์ จับใจ)
ประธานสาขาสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย
จังหวัดเพชรบุรี

ขอแสดงความยินดี

หลวงพ่อท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัยเป็นพระสงฆ์ที่ดิฉันและครอบครัวให้ความเคารพนับถือมีความคุ้นเคยด้วยดีตลอดมา ในโอกาสที่ท่านได้รับเกียรติประวัติดีเด่นและเป็นสิริมงคลสูงยิ่ง ที่ท่านได้รับพระราชทานเสาเสมาธรรมจักรพร้อมเกียรติบัตร เป็นบุคคลดีเด่นและอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมไทย ทำคุณประโยชน์ต่อพระศาสนา ดิฉันขอกราบนมัสการมาด้วยความเคารพ ขอแสดงความชื่นชมยินดีด้วยเป็นอย่างยิ่ง

หนังสือพิมพ์เพชรภูมิ เป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฉบับหนึ่งที่ดำเนินการทางด้านสื่อสารมวลชน สะท้อนความดีงามถูกต้อง ปกป้องสิทธิและหลักอันชอบธรรมของมวลชน หน้าที่พิเศษอย่างหนึ่งที่ได้ทำติดต่อมานานทุกๆ ปี คือการประกาศเกียรติคุณโดยมอบโล่ และเกียรติบัตรแก่ผู้มีผลงานที่มีคุณธรรม ใช้ความรู้ความสามารถเป็นประโยชน์ และเป็นแบบอย่างของประชาชน อันควรจะยกย่องให้ปรากฏไว้ในแผ่นดิน และการที่พระเดชพระคุณท่านได้ใช้ความรู้ความสามารถ มีอุตสาหะวิริยะ ทำหน้าที่สงฆ์มีผลงานดีเด่นในด้านการศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ย่อมเป็นตัวอย่างตามแนวปฏิบัติ อันสมควรได้รับเกียรติยกย่องให้ปรากฏ ซึ่งก็เป็นตามครรลองเดียวกับหนังสือพิมพ์เพชรภูมิได้ถือปฏิบัติอยู่แล้ว

ขอพระเดชพระคุณ ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ) ประสบแต่ความสุขเกษมพร้อมบริบูรณ์ เพื่อยังประโยชน์ และสร้างสรรค์จรรโลงผลงานตามแนวปฏิบัติของพระเดชพระคุณท่านให้แผ่ไพศาล เป็นอนุสรณ์ และอนุสติเตือนใจชนทั้งหลาย มุ่งประโยชน์บังเกิดแต่มรดกทางวัฒนธรรมและความดีงามสืบไป

(ประโยชน์ สุนทรวาทะ)
เจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เพชรภูมิ
บริษัทเพชรภูมิการพิมพ์ เพชรบุรี
ในนามหนังสือพิมพ์เพชรภูมิ

เสาเสมาธรรมจักร

ผลงานเชิดชูเกียรติ ผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อพุทธศาสนา

(ด้านส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย)

เสาเสมาธรรมจักร

ในวันสำคัญของชาติและพุทธศาสนา จะมีการอัญเชิญธงไตรรงค์พร้อมกับธงเสมาธรรมจักรประดับไว้เหนือเสา เหนืออาคาร หรือ สถานที่อันสมควร

ธงชาติ คือ สัญลักษณ์ที่รวมความหมายแห่งสถาบันหลักของชาติไว้ในผืนผ้า ซึ่งมีอยู่ในแถบสี ๓ สี คือ แดง ขาว และน้ำเงิน สีแดง หมายถึงชาติ สีขาวคือ พระศาสนา และ สีน้ำเงิน คือพระมหากษัตริย์ ธงชาติไทยทุกวันนี้ คือ ธงไตรรงค์ เริ่มมีขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ นับว่าชาติไทยมีธงชาติที่สวยสด งามสง่า และมีความหมายดีเยี่ยมของโลกชาติหนึ่ง ไม่ด้อยกว่าบางชาติ บางประเทศ เช่น อังกฤษ มีธงยูเนียนแจค

ในทางพระพุทธศาสนา ประเทศไทยเราเริ่มมีธง ที่หมายถึงพุทธศาสนาใช้เมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๐๐ ในวาระเฉลิมฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ เป็นรูปวงกลมของกงล้อธรรมจักรสีเหลืองส้ม บรรจุอยู่ในผืนผ้าสีเหลืองอ่อน

เมื่อหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้เผยแพร่เป็นครั้งแรกมายังสุวรรณภูมิ มีศูนย์กลางที่นครปฐม ในดินแดนที่เรียกว่าอาณาจักรทวาราวดีนั้น ต่อมาได้หลักฐานสำคัญเท่าที่มีการค้นพบก็คือ หินรูปเสมาธรรมจักร และ รูปกวางหมอบ ถือได้ว่า หินรูปเสมาธรรมจักรและรูปกวางหมอบ คือ เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ในยุคแรกๆ ที่ชนชาติในสุวรรณภูมิยอมรับพระพุทธศาสนาไว้เป็นศาสนาของตน เสมาธรรมจักรจึงมีการขุดค้นพบอยู่เสมอ มิเฉพาะที่นครปฐมหรือที่ใกล้เคียง แม้ที่เพชรบุรี ก็เคยมีการขุดได้เสมาธรรมขนาดใหญ่ มีความสมบูรณ์มากที่วัดค้างคาว พร้อมกวางหมอบ ซึ่งปัจจุบันยังนำมาประดิษฐานอยู่ในพระวิหารหลวง วัดมหาธาตุ เพชรบุรี ต่อมากวางหมอบทางวัดนำไปเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย

ส่วนบริเวณอื่นของจังหวัดเพชรบุรีเท่าที่ทราบ มีการขุดได้พระพุทธรูป เทวรูป และ วัตถุโบราณจากบริเวณตอนวัด ที่หมู่บ้านหนองปรง อำเภอเขาย้อย ในจำนวนนี้มีหินแกรนิตสลักเป็นรูปเสมาธรรมจักรหลายขนาด ขนาดใหญ่ต้องใช้เกวียนเข็น มีผู้เล่าว่า เสมาอันใหญ่ที่สุดถูกขายไปต่างประเทศแล้ว คงมีบางส่วนที่แตกหักกระจัดกระจายไปอยู่ในที่ต่างๆ เช่น ที่วัดหนองปรงเจ้าอาวาสเก็บรักษาไว้ ซึ่งอาจารย์บุญมี พิบูลย์สมบัติ ก็เคยมีข้อเขียนถึงเรื่องนี้พร้อมแสดงรูปถ่ายเสมาธรรมจักรกับกวางหมอบด้วย

การที่ดินแดนแห่งใดแห่งหนึ่งที่พระพุทธศาสนาเดินทางไปเผยแพร่ถึง และมีสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา คือ เสมาธรรมจักรและกวางหมอบปรากฏอยู่ แสดงว่าในอดีตสมัยยุคทวาราวดีนั้น พระพุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้ามายังพื้นที่นั้นอย่างเป็นหลักเป็นฐานมั่นคงแล้ว

ในครั้งที่พระพุทธเจ้ายังมีพระชนมชีพอยู่ ยังมิได้เสด็จดับขันธปรินิพพาน นับหลังทรงตรัสรู้แล้วทรงสั่งพุทธสาวกและทรงส่งไปประกาศศาสนา เมื่อประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพระพวกเบญจวัคคี ซึ่งประกอบด้วย พระโกณฑัญญะ, พระวัปปะ, พระภัททิยะ, พระ

มหานามะ และพระอัสสชิ ด้วยธรรมที่เรียกว่า "ธรรมจักรกัปปวัตตนะ" เนื้อความในธรรมที่ทรงแสดงนี้ มีอุปมาเหมือนกงล้อธรรมอันเคลื่อนตัวไปรอบแล้วรอบเล่า เพื่อให้แสงสว่างทางปัญญาแก่เวไนยสัตว์ทั้งหลาย อันเป็นสัจธรรมที่เป็นความจริงแท้ หามีผู้ใดมาหยุดสัจธรรมของพระองค์ คือ หยุดล้อธรรมจักรที่หมุนนี้ได้ รูปเสมาธรรมจักร คือ กงล้อดุจล้อเกวียนนี้ จึงมีขึ้นด้วยเหตุนี้เป็นปฐม

ส่วนสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดเบญจวัคคีย์เป็นครั้งแรก ก็คือ บริเวณป่าอันเป็นเขตอภัยทานโดยสวัสดิภาพ สำหรับเป็นเขตที่อยู่อาศัยของบรรดาสรรพสัตว์ มีฝูงกวางเป็นต้น ซึ่งมีชื่อว่า "ป่าอิสิปตมฤคทายวัน" ต่อมาจึงมีการนำเอารูปกวางมาเป็นสัญลักษณ์ คู่กับ กงล้อ คือธรรมจักร รวมเป็นสัญลักษณ์ดั้งเดิมเริ่มแรกของการกำเนิดพระพุทธศาสนา ซึ่งเท่ากับพระพุทธองค์ได้ทรงประกาศธรรมะให้ปรากฏในโลกเป็นครั้งแรกนั้นเอง

จากนั้นอีกราว ๒๕๐ ปี ต่อมา พระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์ผู้เป็นใหญ่แห่งชมพูทวีปในประเทศอินเดีย ทรงนับถือเลื่อมใสพระพุทธศาสนา ได้ทรงโปรดให้พระภิกษุสงฆ์ทำการสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นครั้งที่ ๓ จากนั้นได้ส่งสมณทูตไปประกาศพระศาสนายังดินแดนต่างๆ ซึ่งในจำนวนนั้นมีประเทศไทยด้วย พระเจ้าอโศกมหาราชยังได้ทรงสร้างสังเวชนียสถานทั้ง ๔ ตำบล ที่พระพุทธเจ้าทรงประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และ ปรินิพพาน โดยทรงสร้างเสาหินขนาดใหญ่ไว้ทุกแห่ง ที่ยอดมีสิงห์ ๔ ตัว ยืนหันหลังติดกับด้านหน้าสู่ ๔ ทิศ ที่หน้าอกสิงห์มีรูปสลักเป็นเสมาธรรมจักร ประกอบด้วยกงล้อ ๒๔ กงด้วยกัน อันแสดงถึงสถานที่ดังกล่าวว่ามีความสำคัญต่อพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

ส่วนเสาเสมาธรรมจักรที่กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ สร้างขึ้นและมอบเป็นเกียรติแก่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในวันวิสาขบูชาทุกปีนั้น อาจมีกงล้อ ๔, ๘, ๑๖, ๒๔ หรือ ๓๗ หรืออื่นใดอีกก็ได้ ทั้งนี้ก็โดยความหมายที่แตกต่างและเหมาะสมกับหลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันมีอยู่เป็นอเนกปริยาย

๔ กง อาจหมายถึงอริยสัจจ์ ๔
๘ กง อาจหมายถึงมรรค มีองค์ประกอบ ๘ ประการ
๑๖ กง อาจหมายถึง หลักการของวิปัสสนากัมมัฏฐาน
๒๔ กง อาจหมายถึง ปัจจยาการ ๑๒ คือ อิทัปปัจจยการ ๑๒ รวมทั้งอนุโลมและปฏิโลม
๓๗ กง อาจหมายถึง โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ก็ได้

ธรรมะขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีสัญลักษณ์จำลองเป็นรูปเสมาธรรมจักร เปรียบดุจกงล้อที่นำพระธรรมคำสั่งสอนทั้งปวงให้แผ่ไพศาล ตามที่กล่าวว่า มีถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้น ย่อมเป็นสัญลักษณ์แห่งการพัฒนาสู่ความเจริญ ความสุข และความสิ้นทุกข์ทั้งปวงเป็นที่สุด ผู้ได้รับยกย่อง ย่อมเป็นผู้มีเกียรติยศอันสูงสุดครั้งหนึ่งในชีวิตแห่งตน ตลอดถึงวงการที่เกี่ยวข้องโดยแท้

ส. ชยธมฺโม

(พระมหาศุภชัย ชยธมฺโม)

พระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ) เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย เพชรบุรี
รับพระราชทานเกียรติบัตร พร้อมเสาเสมาธรรมจักร จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในวันวิสาขบูชา พุทธศักราช ๒๕๔๐
เมื่อ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๐

ให้พระใบฎีกา ทุเรียน

วัดพลับพลาชัย จังหวัดเพชรบุรี เป็นพระครูสุนทรวิชิรคุณ ขอพระคุณจงรัษฐิระพระพุทธศาสนา เป็นภาระสังฆ์ ช่วยระงับอธิกรณ์ และอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรในอาราม โดยสมควร จงเจริญสุขสวัสดิ์ในพระพุทธศาสนาเทอญ

ตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖

เป็นปีที่ ๔๘ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

พระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ)
รับสัญญาบัตรพัดยศ พระครูสัญญาบัตรที่พระครูสุนทรวชิรคุณ
จาก
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช

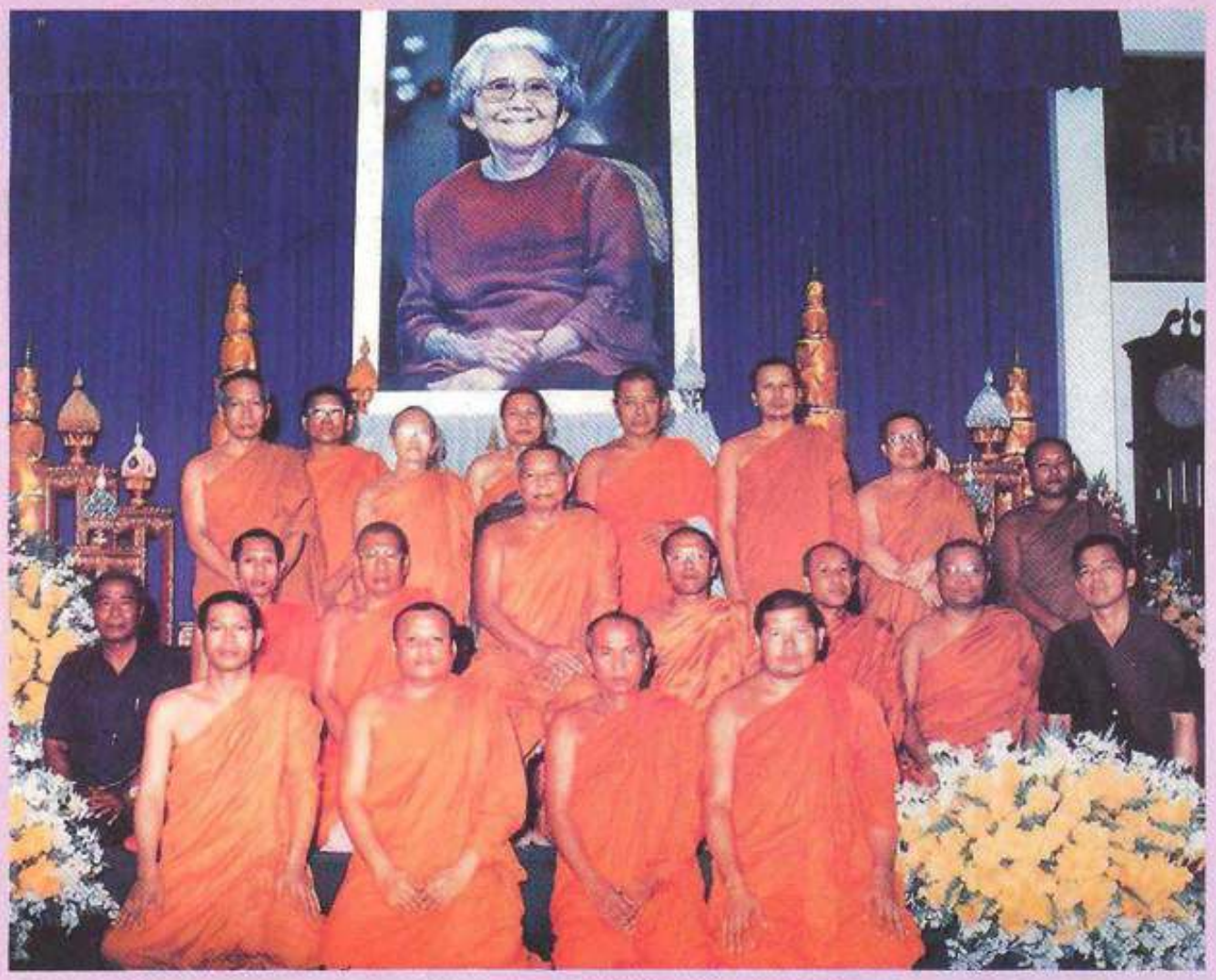

พระครูสุนทรวชิรคุณ และพระมหาเถระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ร่วมจัดงานบำเพ็ญพระราชกุศลถวายสมเด็จย่า
เนื่องในวันครบรอบ ๑๐๐ วันแห่งการสวรรคต

สมโภชน์เสมาธรรมจักร ทำบุญฉลองอายุ
พระครูสุนทรวชิรคุณ บุคคลดีเด่น ผลงานอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมไทย

◎ สมโภช	สมภาคพร้อม	เพรียงกัน
เสมา	ธรรมจักรจันทร์	เจิดหล้า
ธรรม	ธรรมิกจอมธรรม์	ธ ทอด ถวายแฮ
จักร	ย่อมผันพัฒน์อ้า	เอ่ยอ้างจักรธรรม
◎ ทำ	ดีผลย่อมได้	ดีสนอง
บุญ	ส่งบุญประคอง	ค่ำเช้า
ฉลอง	อายุศม์ล้ำยอง	ยืนยาตร
อายุ	วัฒน์พละเฮ้า	สุขย้างมฉวี
◎ พระครู	ครูพระผู้	เพียรภาร
สุนทร	สถาปนิกการ	ก่อสร้าง
วชิร	กิจโอฬาร	หลายหลาก
คุณ	แก่ศาสน์ไกลกว้าง	กว่าพื้นพริบพรี
◎ บุคคล	กำเนิดคล้าย	คลึงกัน
ดีเด่น	ฤๅเลวมหันต์	ห่างแท้
ผลงาน	อเนกอนันต์	จำแนก มนุษย์นา
อนุรักษ์	ศิลปกรรมแล้	เล่ห์นี้ดีไฉน
◎ ศิลป	กรรมนำจิตให้	ห่างโศก
วัฒน	ธรรมจำแนกโลก	เรื่องแท้
ธรรม-	วัฒน์ตัดวิโยค	ยอดเยี่ยม
ไทย	พิทักษ์ศิลปะแล้	ร่วมทั้งพัฒนา

จำนงค์ เอมรื่น
ประพันธ์ในนามศิษยานุศิษย์
๑ มิ.ย.๔๐

ประวัติและผลงาน

ของ

พระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ)
ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยสังเขป

จิรศักดิ์ ทรัพย์ล้อม : รายงาน

43089

ศท.
BQ
962
ท62

ได้รับบริจาค

๑. ชื่อ และ ฐานะ พระทุเรียน ฉายา สุเมโธ นามสกุล พุ่มผกา

ชื่อสมณศักดิ์ พระครูสุนทรวชิรคุณ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย
โยมบิดา นายคำ โยมมารดา นางสิน เป็นชาวบ้านสามเรือน ตำบลบางจาก อำเภอเมืองฯ
จังหวัดเพชรบุรี อุปสมบท ณ พัทธสีมา วัดทองนพคุณ มีพระครูญาณวิลาศ (แดง)
เป็นพระอุปัชฌาย์ ปัจจุบันอายุ ๖๓ ปี พรรษ ๔๓ วิทยฐานะ จบชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ ๓ (สอบเทียบ) น.ธ.เอก
ปัจจุบันอยู่ วัดพลับพลาชัย ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
รหัสไปรษณีย์ ๗๖๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๓๒-๔๒๕๔๓๕

๒. ตำแหน่งและหน้าที่การงาน

พ.ศ. ๒๕๐๓	เป็นครูสอนนักธรรมชั้นตรี โท เอก สำนักศาสนศึกษาวัดพลับพลาชัย
พ.ศ. ๒๕๑๔	เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และ อนุสาวนาจารย์ และรองเจ้าอาวาส
พ.ศ. ๒๕๓๐	เป็นเจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย
พ.ศ. ๒๕๓๔	เป็นพระอุปัชฌาย์
พ.ศ. ๒๕๓๖	เป็นพระครูสัญญาบัตร ที่ พระครูสุนทรวชิรคุณ

๓. ผลงานที่เสนอเข้ารับการพิจารณา

ประเภทส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทย และ ได้รับยกย่องให้เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ดีเด่นของพระพุทธศาสนาประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๐

๔. สรุปความดีเด่นผลงานที่เสนอพิจารณาประมวลผลตั้งแต่ต้นแต่ละปี ตามลำดับ

พ.ศ. ๒๕๓๐	สร้างหอสำหรับพักน้ำประปาของวัด โดยสร้างเป็นถังคอนกรีตเสริมเหล็ก จำนวนเงินประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นบาท)
พ.ศ. ๒๕๓๑	ปรับปรุงกุฏิเก่าทางด้านทิศตะวันตกที่ชำรุดหมดสภาพไม่สามารถปรับปรุงได้ แล้วสร้างเป็นอาคาร ๒ ชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นไม้ ลักษณะทรงไทยประยุกต์ ๑๔ ห้อง เป็นเงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สองล้านบาท)
พ.ศ. ๒๕๓๒	สร้องหอสวดมนต์ของวัดแทนของเดิมขึ้นใหม่ทั้งหมด ลักษณะทรงไทยประยุกต์ ๒ ชั้น ประดับช่อฟ้าใบระกา มีลายหน้าบัน เสามีทวย สาหร่าย บัวหัวเสา ชั้นล่างยกพื้นสูง ปูพื้นหินอ่อน ปล่อยโล่งตลอด เป็นอาคารอเนกประสงค์ สำหรับจัดงานและบำเพ็ญกุศลต่างๆ ส่วนชั้นบนใช้เป็นหอสวดมนต์ มีโครงหลังคาและพื้นชั้นบนเป็นเครื่องไม้ มุงกระเบื้องเคลือบดินเผา เป็นอาคาร ๑๑ ห้อง ความกว้าง ๑๑ เมตร ยาว ๓๖ เมตร ใช้เงินก่อสร้างประมาณ ๖,๐๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (หกล้านบาทเศษ)
พ.ศ. ๒๕๓๓	สร้างศาลารายทรงไทย ปลูกระหว่างกุฏิสงฆ์ และ อาคารอเนกประสงค์ (หอสวดมนต์) ลักษณะชั้นเดียว ๒ ห้อง หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ ประดับช่อฟ้า ใบระกา
พ.ศ. ๒๕๓๔	ศาลาการเปรียญวัด ปรับปรุงของเก่า โดยเปลี่ยนไม้โครงหลังคา เปลี่ยนกระเบื้องเป็นกระเบื้องเคลือบดินเผา เปลี่ยนฝ้าเพดานและซ่อมหน้าบัน เปลี่ยนดง คาน พื้น และต่อตีนเสาศาลา พร้อมยกระดับให้สูงกว่าเดิม ทำบันไดและชานหน้า-หลังใหม่ เป็นแบบก่ออิฐถือปูน ฝาและตัวไม้ทาน้ำมัน ยากันปลวก รา เพื่อความสวยงามและป้องกันตัวไม้เสื่อมคุณภาพ

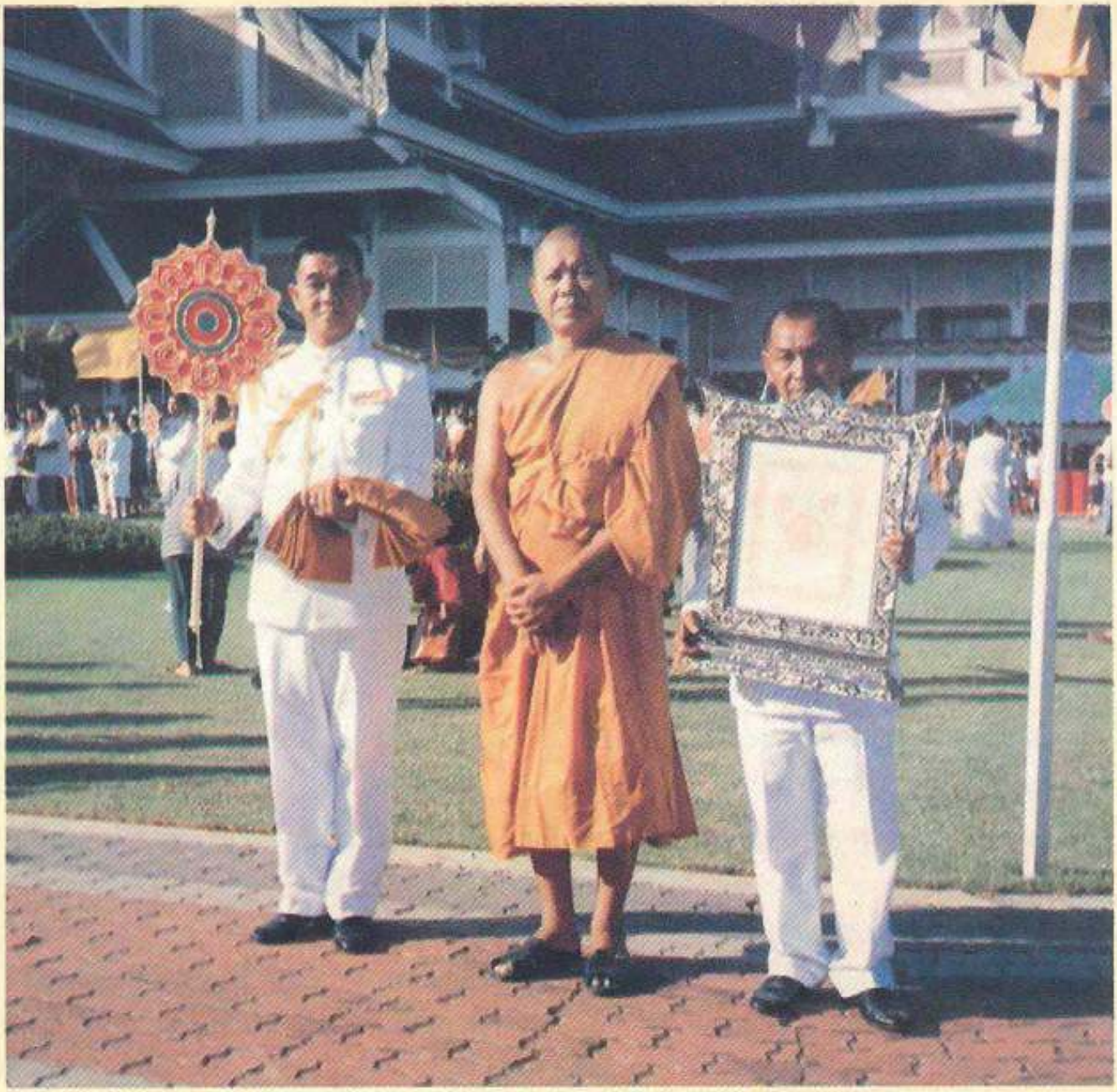

พ.ศ. ๒๕๓๕ ปรับปรุงบริเวณท่าน้ำของวัด ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนและแม่น้ำเพชรบุรี เนื้อที่ ๔๐๐ ตารางวา โดยย้ายสิ่งปลูกสร้างที่หมดสภาพและอาคารที่มีผู้เช่าอยู่อาศัย จัดการปรับพื้นปลูกหญ้า ปลูกไม้ประดับ ทำกำแพงบริเวณ จัดเป็นสวนธรรมชาติ และ สวนสุขภาพ เพื่อประชาชนจะได้ใช้นั่งพักผ่อน หรือ บริหารร่างกายต่อไป

พ.ศ. ๒๕๓๖ จัดการหล่อรูปเหมือนสุนทรภู่ เป็นรูปหล่อโลหะสำริด ขนาด ๒ ๑/๒ เท่าคนจริง ในฐานะเป็นกวีเอกของชาติและของโลก สุนทรภู่เคยมาอยู่อาศัยที่เพชรบุรีเป็นเวลานาน ทั้งยังเคยเป็นครูสอนหนังสือ สอนกลอน สอนเพลงยาว เป็นต้น จึงมีลูกศิษย์ลูกหามากพอสมควร ได้เคยมาจอดเรือและพักค้างแรมที่ท่าน้ำวัดพลับพลาชัยในการเดินทางจากเมืองหลวงมาเพชรบุรีหลายคราว สุนทรภู่ยังได้แต่งนิราศเมืองเพชรไว้เป็นอนุสรณ์ในการมาเมืองเพชร ซึ่งเป็นที่ทราบกันเป็นอย่างดีแล้ว

ทางวัดพลับพลาชัย โดยความดำริของท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ จึงได้จัดการหล่อรูปสุนทรภู่ ประดิษฐานไว้เป็นอนุสาวรีย์ ณ สถานที่แห่งนี้ ซึ่งได้ขนานนามให้ว่า

"สวนอนุสรณ์สุนทรภู่" รูปหล่อของสุนทรภู่อยู่ในอิริยาบถนั่งบนตั่ง มือซ้ายถือหนังสือ มือขวาถือดินสอ อนุสาวรีย์สุนทรภู่นี้จะได้เป็นสถานที่เชิดชูเกียรติประวัติและผลงานของสุนทรภู่อีกแห่งที่มีต่อชาวจังหวัดเพชรบุรีสืบต่อไป ซึ่งเป็นเงินค่ารูปหล่อและจัดตกแต่งสถานที่บริเวณอีกด้วยประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาท)

พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้ก่อสร้างพลับพลาดรีมุข ทรงไทย พื้นปูหินอ่อน ยกพื้นสูง โครงสร้างก่ออิฐถือปูน หลังคาทรงไทย ประดับช่อฟ้าใบระกา สาหร่าย รวงผึ้ง ติดตันทวย บัวหัวเสา และมีลวดลายหน้าบัน สร้างขึ้นเพื่อทูลเกล้าถวายไว้ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ โดยอัญเชิญ พระนามาภิไธย ย่อ ส.ก. ไว้ที่หน้าบัน มุขหน้าศาลา สิ้นค่าก่อสร้างไปประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าแสนบาท)

พ.ศ. ๒๕๓๘ การจัดงานวันสุนทรภู่ประจำปี

ด้วยการสนับสนุนของวัดพลับพลาชัย โดยท่านพระครูอาทรวชิรธรรม อดีตเจ้าอาวาสรูปที่แล้วมา ดังนั้นเมื่อท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ ได้รับหน้าที่เป็นเจ้าอาวาส ก็ได้สืบสานงานวันสุนทรภู่สืบเนื่องต่อไป เมื่อวันสุนทรภู่เวียนมาบรรจบครบอีกครั้ง ในวันที่ ๒๖ มิถุนายนของทุกปี ทางวัดพลับพลาชัย โดยท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ ได้ให้ความอุปถัมภ์ร่วมกับชมรมผู้รับบำเหน็จบำนาญจังหวัดเพชรบุรี จัดวันที่ระลึกสุนทรภู่เป็นประเพณีประจำ โดยมีแผนงาน และ กิจกรรมต่างๆ สำหรับนักเรียน นักศึกษา เช่น การประกวดแต่งสักวา ประกวดการจัดบอร์ดนิทรรศการต่างๆ ประกวดกลอนสด ประกวดอ่านทำนองเสนาะ ประกวดการตอบปัญหาต่างๆ การแสดง

ฟ้อนรำ และ นาฏศิลป์จากบทละครของสุนทรภู่ โดยเชิญนักเรียนจากโรงเรียนในตัวจังหวัดและต่างอำเภอฯ ทั้งระดับประถม มัธยม และ เตรียมอุดม ตลอดถึงนักศึกษาในวิทยาลัยต่างๆ พร้อมทั้งประชาชนมาร่วมงาน ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนอย่างดี มีครูอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา และ ประชาชนมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก ในงานนี้ ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ ได้จัดอาหารคาว-หวาน เครื่องดื่มและของรางวัลมอบให้แก่นักเรียนผู้ชนะ และ ผู้มาร่วมงานโดยทั่วกัน นับเป็นการสนับสนุนสืบสาน และส่งเสริมประเพณี และ วัฒนธรรมที่ดีงาม

พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้จัดสร้างท่าน้ำ โดยทำบันไดปูนมีโครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก จากริมฝั่งของแม่น้ำเพชรถึงชายแม่น้ำมีระยะตลอดความยาวของท่าน้ำของวัด พร้อมด้วยราวบันได รวมถึงได้ปรับปรุงศาลาท่าน้ำของเดิมทั้งหมด ด้วยงบประมาณจากเงินบริจาคของสาธุชน ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท เทศบาลเมืองเพชรบุรีให้ทุนสมทบอีก ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท รวมค่าใช้จ่ายประมาณ ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สี่ล้านบาท)

ทำให้ท่าน้ำแห่งนี้มีความสวยงามและเป็นศรีสง่าแก่สถานที่ ได้ใช้ประโยชน์เพื่อการขึ้น-ลง ของผู้สัญจรทางเรือ ตลอดถึงอำนวยความสะดวกในการจัดงานลอยกระทงประจำปี ในเทศกาลลอยกระทงในวันเพ็ญเดือนสิบสอง ซึ่งเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมขนบประเพณีและวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งของท้องถิ่นให้ยั่งยืนสืบไป

(ในภาพ) ผิว นกฉลาด, สำรอง เดชเพชร, พระครูอนุกูลวชิรกิจ, พระครูสุนทรวชิรคุณ, จิรศักดิ์ ทรัพย์ล้อม, อนันต์ เฟื่องฟู

พระครูสุนทรวชิรคุณ

ผลงานเนื่องด้วยมรดกทางประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและการพระศาสนา

พระมหาศุภชัย ชยธมฺโม : บันทึก-เรียบเรียง

วัดพลับพลาชัย มีกิจกรรมต่างๆ มีการถวายสังฆทานในวันธรรมะสวนะตลอดปี ในกาลพรรษาก็จะอาราธนาหรือเชิญนักเทศน์ นักพูด มาอภิปรายธรรมะ มาแสดงปาฐกถาตลอดมาแต่ครั้งอดีตเจ้าอาวาส ซึ่งมีบรรพชิตตลอดถึงนักศึกษาและประชาชนให้ความสนใจมาร่วมฟังกันมากเสมอ ส่วนงานสนับสนุนเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม และ งานสำคัญทางศาสนา ก็จัดกิจกรรมให้ความสำคัญต่องานนั้นอยู่ตลอดมา เช่น การจัดให้มีงานทำบุญตักบาตรในวันสงกรานต์ มีการจัดหาอาหารคาว-หวาน เลี้ยงทานที่ศาลาหน้าวัด โดยตั้งเป็นโรงทานติดต่อเป็นประเพณีสืบมาตลอดกาลนาน และมีญาติโยมมาบังสุกุลอัฐิบรรพบุรุษเป็นจำนวนมาก

ในฤดูกาลพรรษาจัดให้มีเทศน์มหาชาติในเดือน ๑๐ โดยนิมนต์พระธรรมกถึกมีชื่อเสียงมาเป็นองค์แสดง จัดให้มีพิธีเวียนเทียนและฟังธรรมเทศนาในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฏฐมีบูชา ซึ่งในวันนี้ ได้จำลองแบบการถวายพระเพลิง พระพุทธองค์ โดยจัดตั้งพระจิตกาธานมีการแสดงพระธรรมเทศนาพระพุทธประวัติ มีสวดมาติกา บังสุกุล เป็นต้น มีพระสงฆ์ทั้งวัดและประชาชนมาร่วมงานถวายพระเพลิง เป็นประเพณีของวัดพลับพลาชัยตลอดมาทุกๆ ปี และจัดให้มีการตอบปัญหาธรรมะแก่นักเรียน นักศึกษา มีการแจกรางวัลด้วย และวันอาสาฬหบูชานอก จากนี้ทางวัดยังอนุญาตให้องค์กรของประชาชนใช้สถานที่ในบริเวณวัดสร้าง "อาคารที่ทำการชุมชนพระปรางค์" เพื่อปฏิบัติงาน

เมื่อครั้งยกช่อฟ้า ใบระกาอุโบสถ

งานอนุรักษ์หนังใหญ่

หนังใหญ่นับเป็นโบราณวัตถุทางศิลปแขนงสำคัญ ซึ่งวัดพลับพลาชัย เป็นต้นกำเนิด ดำเนินการสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกของจังหวัดเพชรบุรี โดยคุณพ่อริด อดีตเจ้าอาวาสวัดพลับ พลาชัย ซึ่งมีผลงานทางการช่างและศิลปะการแสดง ทั้งการดนตรีและ นาฏศิลป์ ท่านเป็นผู้ริเริ่มและลงมือทำขึ้นอย่างเป็นหลักฐาน ตั้งแต่วาดรูปแล้วแกะสลักเป็นตัวหนังใหญ่ จนมีหนังใหญ่เกิดขึ้นจากผลงานของท่านเป็นจำนวนหลายร้อยตัวจำแนกได้ทั้งหนังเมือง หนังจับ หนังคะเณจร หนังง่า หนังเจ้า นับว่าครบชุด พร้อมทั้งได้ฝึกหัดศิษย์จนสามารถออกเล่นแสดงให้ประชาชนชมได้ และ ยังเคยนำไปแสดงถวายให้ในหลวง รัชกาลที่ ๖ ทอดพระเนตรที่วังบ้านปืนด้วย

ปัจจุบันวัดพลับพลาชัย ยังได้อนุรักษ์หนังใหญ่ไว้อีกหลายตัว ตั้งแสดงอยู่ในวิหารของวัด โดยจัดทำกรอบและตู้เก็บไว้เพื่อการศึกษา และยินดีให้การต้อนรับการเยี่ยมชมของผู้สนใจได้เสมอ

งานเกี่ยวกับสถาปัตย์

วัดพลับพลาชัย เป็นอีกวัดหนึ่งของเมืองเพชรที่มีแบบอย่างผลงานสถาปัตยกรรม ที่นับว่าโดดเด่นสวยงามโดย ฝีมือช่างเมืองเพชร เพราะมีการสืบสานงานทางด้านนี้ ตั้งแต่ในอดีตจวบจนปัจจุบัน ทั้งยังมีผลงานใหม่ ๆ เกิดขึ้นในสิ่งปลูกสร้าง ผสมผสานกับงานที่ได้รับการรักษาไว้ ผลงานเก่าแก่ที่มีมาแต่เดิมก็ได้จัดการซ่อมบำรุงดูแลไว้เป็นอย่างดี ดังพอจะยกตัวอย่างได้โดยสรุปดังนี้

ที่อุโบสถ

มีลวดลายที่หน้าบัน และบานประตูอุโบสถ และบานหน้าต่าง ล้วนสวยงาม ได้รูปทรงสมสัดส่วน โดยฝีมือช่างชั้นครู นอกจากนี้ยังมีลายปูนปั้นที่ซุ้มประตูหน้าต่าง ตลอดถึงฐานพระ ก็ล้วนเป็นผลงานที่มีความวิจิตรบรรจงทั้งสิ้น สามารถอวดฝีมือ และนำไปเป็นแบบอย่างได้

ที่ศาลาการเปรียญ

ได้บูรณะซ่อมบำรุงขึ้นใหม่ มีลายหน้าบัน ลายประดับที่ธรรมาสน์เทศน์ เป็นผลงานแกะสลักประดับตกแต่งลวดลาย มีลายเครือเถาว์อันสวยงาม ช่วยเสริมสร้างสถาปัตยกรรมที่เป็นงานไม้ให้กลมกลืนและมีความโดดเด่น ควรแก่การศึกษา

ที่วิหาร

มีลายปูนปั้นที่หน้าบัน ซุ้มประตู และ หน้าต่าง หลากหลายในฝีมือและการออกแบบที่ไม่ซ้ำรูปแบบกัน แสดงถึงฝีมือช่าง ที่สร้างผลงานฝากไว้ด้วยฝีมือและความคิดที่เป็นอิสระ และเป็นตัวของตัวเอง มีความโดดเด่น สง่างาม ควรแก่การดูชมเป็นอย่างยิ่ง

สิ่งปลูกสร้างที่เป็นเสนาสนะของวัด

วัดพลับพลาชัย เป็นวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง จึงเป็นอีกแห่งหนึ่งที่ควรแก่การนำไปเป็นแบบอย่าง ในผลงานทางสถาปัตยกรรมได้เกือบทุกอย่างนับแต่ทุฏิสงฆ์โบสถ์ วิหาร อาคารประกอบ และอาคารใช้สอยต่างๆ ล้วนเป็นทรงไทยที่งดงามทั้งรูปแบบและทรวดทรง

ส่วนที่เป็นอาคารโรงเรียนปริยัติธรรมนั้น ก็เป็นผลงานสถาปัตยกรรมที่เน้นลักษณะไทยประยุกต์ หลังคาประดับช่อฟ้าใบระกา มีคันทวยและลวดลายปูนปั้นประกอบให้เกิดความสวยงามตามแบบอย่างช่างฝีมือของเมืองเพชรทุกประการ

สำหรับหอฉัน หรือ หออเนกประสงค์ ก็เป็นสิ่งปลูกสร้างที่ทำขึ้นใหม่ เน้นรูปแบบสถาปัตยกรรมทรงไทยประยุกต์ ที่ตกแต่งประดับประดาด้วยงานศิลป์ปูนปั้นให้กลมกลืน สมส่วน และทำให้เกิดความงดงาม พร้อมประโยชน์ใช้สอยอย่างครบครัน

อาคารบำเพ็ญกุศล

มีลักษณะกว้างขวางเพื่อประโยชน์สงเคราะห์ประชาชน โครงหลังคาเป็นทรงไทย มีช่อฟ้าใบระกาเพิ่มความโดดเด่นในงานสถาปัตยกรรมทรงไทย อวดรูปทรงที่กลมกลืนกับสิ่งปลูกสร้างโดยทั่วไปของวัด ทำให้เกิดทัศนียภาพและความสงบร่มเย็น สมเป็นศาสนสถานและที่บำเพ็ญบุญทานทุกประการ

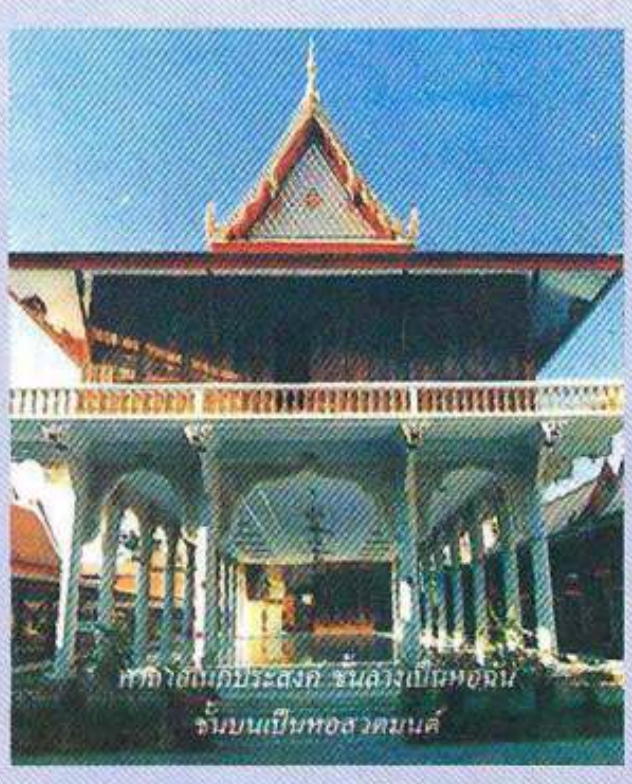

ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ เป็นผู้มีความรอบรู้ มีความสนใจในงานช่าง งานศิลป์ มีความถนัดและความชำนาญพิเศษเฉพาะตัว มีผลงานในกิจกรรมต่างๆ สนับสนุนให้เยาวชน และพุทธศาสนิกชนได้สนใจกิจกรรมของพุทธศาสนาตลอดถึงศาสนพิธี เข้าใจในรูปแบบและหลักการศาสนา ถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม จึงมีความพร้อมในการเป็นแกนนำให้มวลชนได้ร่วมกันพัฒนา และ รู้จักคุณค่าของศิลปะวัฒนธรรมของชาติและศาสนา ได้พยายามสืบสานเพื่อน้อมนำสานุศิษย์ ญาติโยม ตลอดถึงพุทธศาสนิกชนให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่ดีงาม ที่บรรพชนได้วางเยี่ยงอย่าง

รูปแบบและสั่งสมไว้เป็นมรดกทางภูมิปัญญา พร้อมทั้งให้รู้จักช่วยกันอนุรักษ์ จรรโลงและสืบสานสิ่งดีงามนั้นไว้ต่อไป เพื่อเป็นสมบัติทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ เช่น การอนุรักษ์หนังใหญ่ นอกจากนี้ได้จัดงานวันสุนทรภู่ ติดต่อมาหลายปี ได้จัดทำสวนอนุสรณ์สุนทรภู่ โดยจัดสร้างรูปสุนทรภู่ไว้ในฐานะกวีเอกของชาติ พร้อมตกแต่งท่าน้ำ ใช้ประโยชน์เป็นสวนสุขภาพ และเป็นที่จัดงานในวันลอยกระทงประจำปีด้วย อนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมโดยซ่อมบำรุงเสนาสนะภายในวัด จะเสริมสร้างสิ่งใดใหม่ ก็ให้มีรูปแบบหรือทรวดทรงที่เป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมแบบไทยให้สอดคล้อง กลมกลืนกับของเดิม ทั้งมีความสง่างาม นอกจากนี้ยังมีน้ำใจทางเกื้อหนุน ทำนุบำรุง และสืบสานประเพณีต่างๆ ที่เป็นของชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์ เช่น จัดงานในโอกาสของวันสำคัญต่างๆ โดยเชิญชวนให้มีผู้มาร่วมงานในพิธีกรรมต่างๆ ก็ด้วยความเสียสละ อดทน และเล็งเห็นประโยชน์อันพึงจะเกิดขึ้นแก่สังคมและส่วนรวมต่อไป

ทั้งนี้ ควรนับได้ว่า ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ เป็นผู้หนึ่งได้ทำหน้าที่ในงานอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ท่านจึงเป็นกำลังสำคัญในฐานะเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่ง ที่มีน้ำใจ มีความเสียสละ มีความมุ่งมั่นและเจตนาอันแรงกล้า ที่จะได้มีส่วนช่วยผดุงและส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งดีงามของชาติไว้เป็นหลักฐานและแบบอย่างไว้สืบไป โดยความตั้งใจและเสียสละมาโดยตลอด ถ้าจะคิดเป็นมูลค่า นับแต่ได้รับหน้าที่เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัยเป็นต้นมา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ เพียง ๑๐ ปี ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ ได้พัฒนาวัด และมีผลงานในด้านการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ตลอดถึงการอนุรักษ์ศิลป์ วัฒนธรรมในความรับผิดชอบดูแลของท่านแล้ว คงไม่ต่ำกว่า ๒๕ ล้านบาท

นับว่าท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ เป็นบุคคลที่ควรแก่การยกย่อง สดุดีท่านหนึ่งได้โดยแท้ ที่ได้มีความวิริยะอุตสาหะ เสียสละ ตั้งมั่นจะผดุงส่งเสริมงานพระศาสนา งานของชาติ และงานอนุรักษ์ศิลป์ วัฒนธรรมจนปรากฏผลงานอย่างเป็นรูปธรรมมาโดยตลอดฯ

๑-๒ งานปลูกป่าที่โป่งแย้ ชะอำ

๓ ถวายมุทิตาสักการะ เมื่อได้รับพระราชทานสัญญาบัตรพัดยศ

๔-๕ ศิษยานุศิษย์ ญาติโยม สาธุชน ร่วมใจมาถวายน้ำสรงในวันสงกรานต์

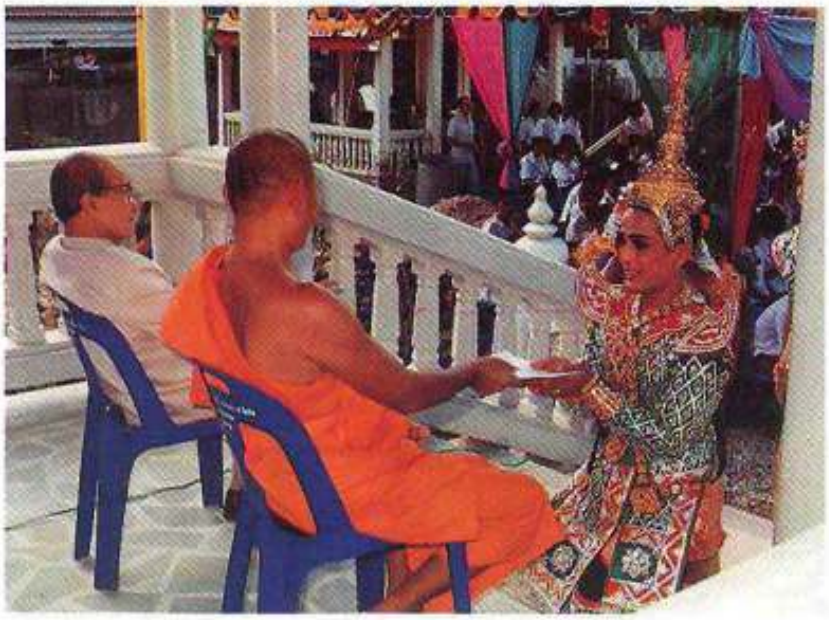

มอบรางวัลงานวันสุนทรภู่

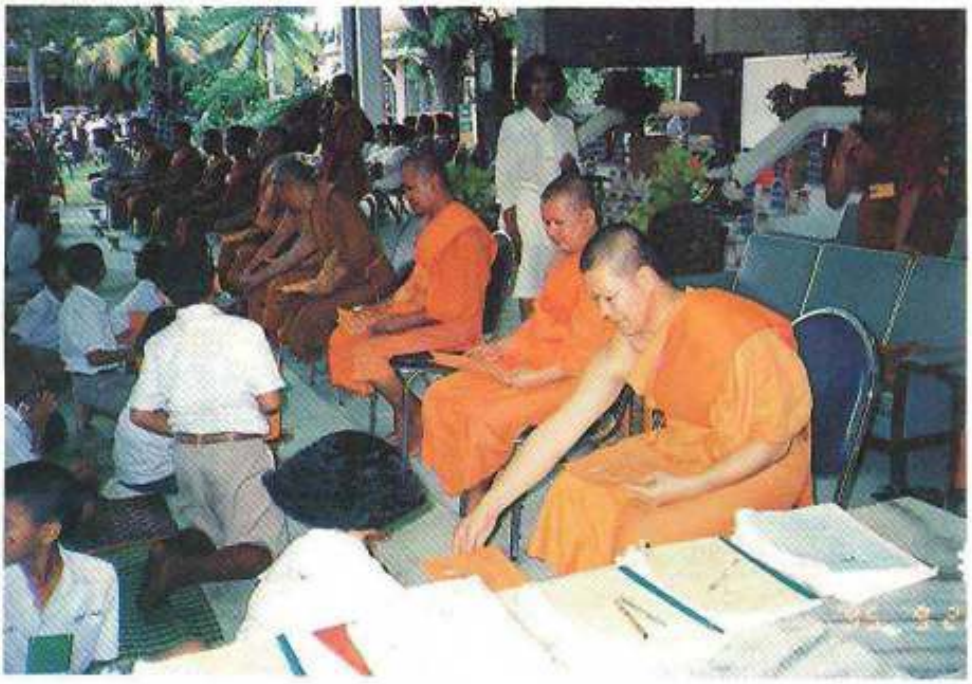

พระครูสุนทรวชิรคุณ
มอบรางวัลนักเรียนร่วมกับ
คณะสงฆ์

นักเรียนชนะเลิศ
ในการประกวดขับร้องทำนองเสนาะ

นักเรียนชนะเลิศสวดมนต์หมู่ในการจัดกิจกรรม
เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา

คำปรารภ

ของ

พระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ)

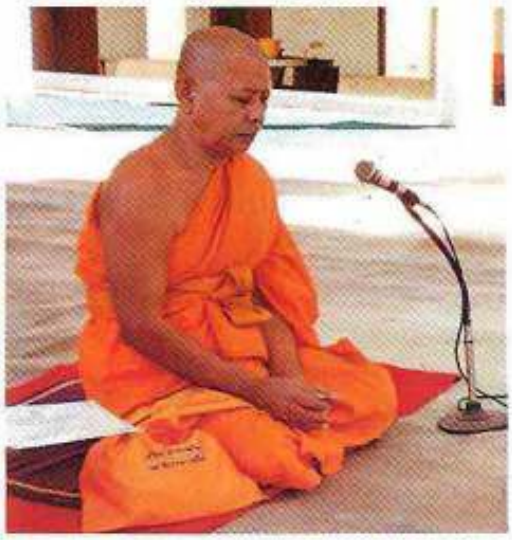

รางวัลเสาเสมาธรรมจักร และเกียรติบัตร ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานแก่ผู้ทำคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๐ เนื่องในสัปดาห์แห่งวันวิสาขบูชาประจำปี

อาตมาภาพเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับเกียรติอันเป็นสิริมงคลสูงยิ่งครั้งนี้ด้วย ในวโรกาสนี้ ได้มีคณะศิษย์ ทั้งบรรพชิตและคฤหัส ตลอดถึงญาติโยม กัลยาณมิตร และสาธุชน ผู้มีกุศลจิต มีอัธยาศัยคุ้นเคยและสนิทสนมกันมา ได้ปรารภและปรึกษาจะจัดงานสมโภชขึ้นถวาย เป็นการร่วมแสดงความปีติยินดีและอนุโมทนาการ ร่วมกับอาตมา จึงขอขอบคุณ ขอขอบใจ ในความมีน้ำใจ มีความปรารถนาดีของทุกท่านโดยทั่วกัน เพื่อสนอง ความดำรินี้ อาตมาจึงอนุวัตรตามประสงค์ โดยขอให้จัดอย่างเรียบง่าย พร้อมทั้งเป็นโอกาสอันสมควรที่เคยคิดไว้เสมอว่าน่าจะได้ทำบุญอายุศม์ ที่ได้เจริญยืนนานมาพอสมควร จนถึงกาลเวลานี้ พร้อมกันกับการจัดงานสมโภชนี้ด้วย

การปฏิบัติงานปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ถ้าเป็นงานใหญ่ งานมีความสำคัญคงจะสำเร็จลำพังผู้เดียวไม่ได้ ต้องใช้ผู้มีความรู้ความสามารถพิเศษเฉพาะกิจ ต้องมีความละเอียดลออ มีองค์ประกอบที่ดี ตั้งแต่มีผู้ร่วมงานดี มีภูมิหลังเป็นมาดีด้วยดี สิ่งแวดล้อมดี เหล่านี้จะเป็นสิ่งช่วยส่งเสริมและสนับสนุน ดังเช่นการได้รับเกียรติ รางวัลบุคคลดีเด่นครั้งนี้ อาตมาภาพถือว่าควรเป็นเกียรติของทุกท่าน โดยมีวัดพลับพลาชัยเป็นมรดกที่ก่อให้เกิดดอกผลคือเป็นสถาบันที่สร้างเกียรติประวัติที่ดีงามจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยการดูแลรักษา ปกป้อง และสร้างสรรค์ ของอดีตเจ้าอาวาสทุกรูป ตลอดถึง ญาติโยม สาธุชน ที่มีส่วนร่วมได้จรรโลงทำนุบำรุงวัดด้วยดียิ่งมาโดยตลอดอย่างไม่ขาดสายนั่นเอง ชนภายหลังจึงมีสิ่งดีงามเป็นมรดกไว้ได้ดูชมกันต่อมา ก็ขอท่านทั้งหลายได้ช่วยกันขยายผลและผดุงไว้ในความร่วมแรงร่วมใจ สร้างสรรค์ในสิ่งดีงามนี้สืบต่อไปให้สมกับเกียรติยศที่ได้รับมาชื่นชมกัน เช่น คราวนี้

ในการจัดงานครั้งนี้ มีการปรารภถึงการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก เพื่อมอบเป็นบรรณาการผู้ให้เกียรติมาร่วมงาน โดยคณะกรรมการจัดงาน มอบให้พระมหาศุภชัย ชยธมฺโม เป็นแม่งานดำเนินการ และได้ขอร้องให้ อาจารย์บุญมี พิบูลย์สมบัติ มีส่วนช่วยดูแลการพิมพ์ จัดเนื้อหาและรูปเล่ม หวังว่าจะมีสาระต่อผู้สนใจตามสมควร

อนึ่ง ในงานนี้ถ้ามีการบกพร่อง ผิดพลาดด้วยประการใดก็ตามเกิดขึ้น หวังว่าทุกท่านได้โปรดให้อภัยด้วย

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระเดชพระคุณ ขอขอบคุณ ขอบใจ พระมหาเถระ พระเถระ และสหธรรมิก ญาติโยม สาธุชน และผู้มีเกียรติทุกๆ ท่านไว้เป็นอย่างสูง ณ ที่นี้ อีกคำรบหนึ่ง รวมทั้งผู้มีส่วนช่วยเหลือในด้านต่างๆขอทุกท่านจงประสบแต่ความสุขสันต์ในจตุรพิธพรชัยทุกประการ โดยทั่วกันเทอญฯ

พระครูสุนทรวชิรคุณ

(พระครูสุนทรวชิรคุณ)
เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย

ศาลาตรีมุขในสวนสุนทรภู่
ขณะกำลังก่อสร้าง ▶

◀ ศาลาการเปรียญขณะซ่อมบำรุง

▲ งานทำช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์
ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณลงมือเอง ร่วมกับสงฆ์ในวัด

งานก่อสร้างปีแรก ๆ ที่แรก ๆ ที่รับตำแหน่งเจ้าอาวาส ของพระครูสุนทรวชิรคุณ

ทางวัดพลับพลาชัย บริการเลี้ยงอาหารและนำผู้มาเยี่ยม ชมวัด กับอนุสรณ์สถานสุนทรภู่

งานซ่อม สร้าง ปรับปรุง
และพัฒนา ท่าน้ำวัดพลับพลาชัย

๑ พระพุทธรูปล้ำค่าสมัยอู่ทอง
๒-๓-๔ ของเก่าที่ทางวัดเก็บรักษาไว้

งานในวันสำคัญ และงานประเพณีต่าง ๆ

ในวันสำคัญทางพุทธศาสนาจะมีการเวียนเทียน

งานทอดผ้าป่า
มีอยู่เสมอ

จัดงานเทศน์มหาชาติ เป็นประจำปี
ในภาพเจ้าคุณเมธีรัตนดิลก ป.ธ ศิษย์วัดพลับฯ
ขณะแสดงธรรมเทศนา

(บน-ล่าง) ช่วยจัดตกแต่ง รูปห้าวเวสสุวรรณ และช้าง เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเนื่องในประเพณี

(บน-ล่าง) วัดพลับฯ มีการถวายสังฆทานสงฆ์ตลอดปี

เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย ทำบุญทักษิณานุประทาน ถวายอดีตเจ้าอาวาสเป็นประเพณีทุกปี

◀ กิตติวุฑโฒ ภิกขุ มาแสดงปาฐกถาธรรม

พระสงฆ์มาร่วมฟัง ▶

◀ ข้าราชการ-ประชาชน และนักเรียน
นักศึกษามาร่วมฟัง

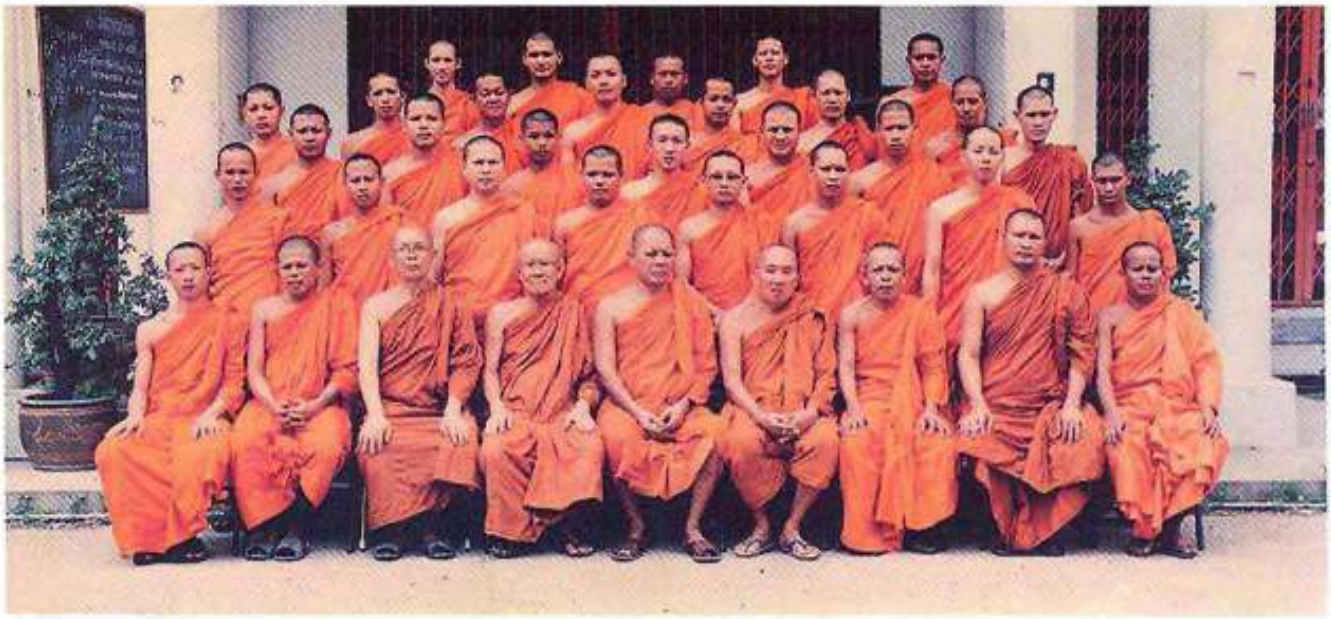

พระสงฆ์วัดพลับพลาชัย
ในเทศกาลเข้าพรรษา เมื่อปีก่อน

การสวดมนต์สัญจร
ในเทศกาลเข้าพรรษา
เวียนไปตามอารามต่าง ๆ
เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๓๕

การสอน การสอบ นักธรรม
สำนักเรียนวัดพลับพลาชัย
โดยพระครูสุนทรวชิรธรรม
เป็นเจ้าสำนักเรียน และครูผู้สอน

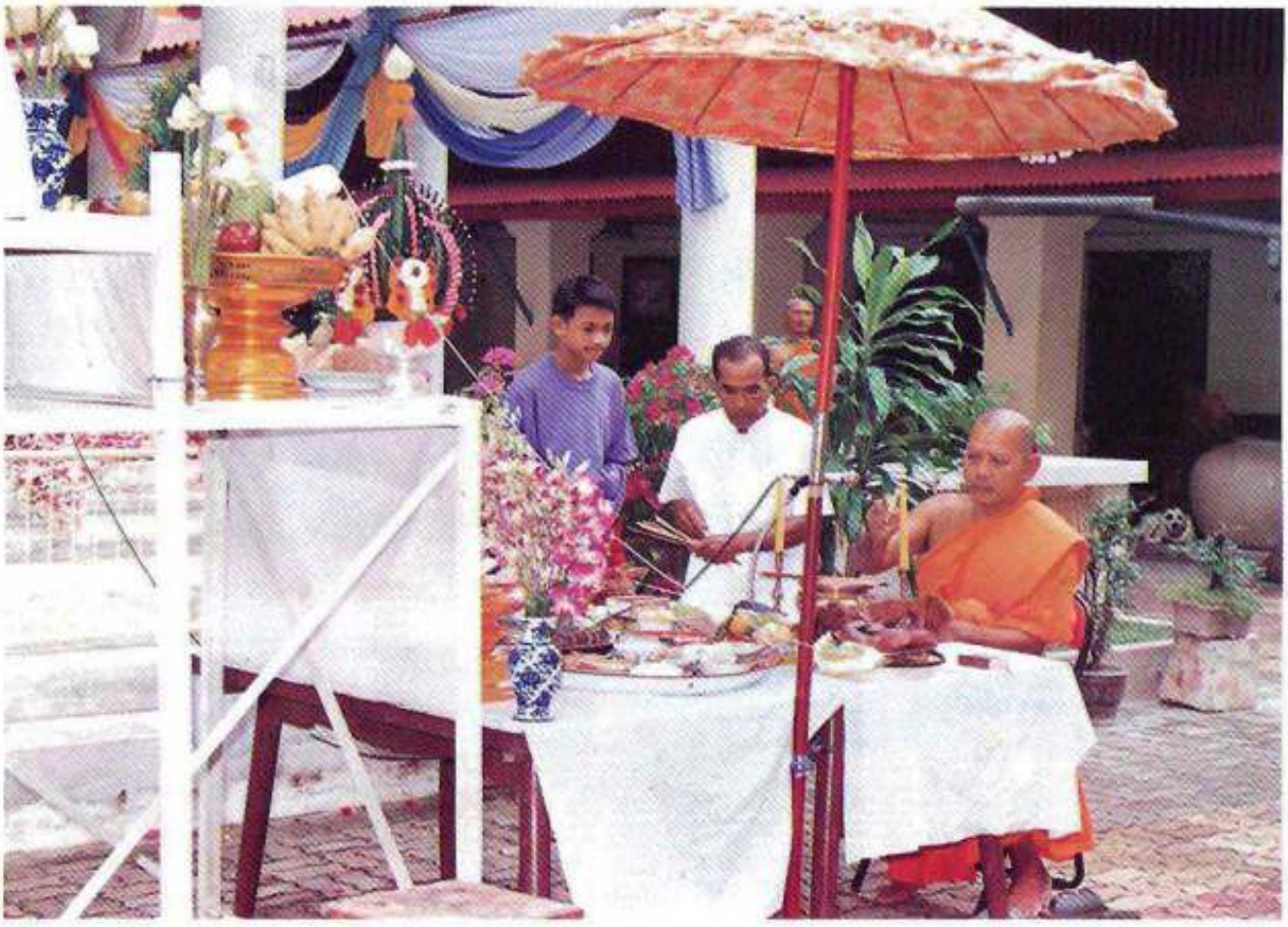

พิธีการทำยาหยอดตา ยาป้ายตา ตามแบบแผนโบราณ ของวัดพลับพลาชัย

งานสงเคราะห์ประชาชน จัดทำยาดา ยาหอม และยาประจำบ้าน เช่น ยาลม ยาแก้ไข้

ชุดเครื่องมือบดยาของเก่าโบราณ ที่ครูหมอต้องนำมาประกอบในพิธีกรรมและบูชาครูทุกครั้งที่จะปรุงตัวยา

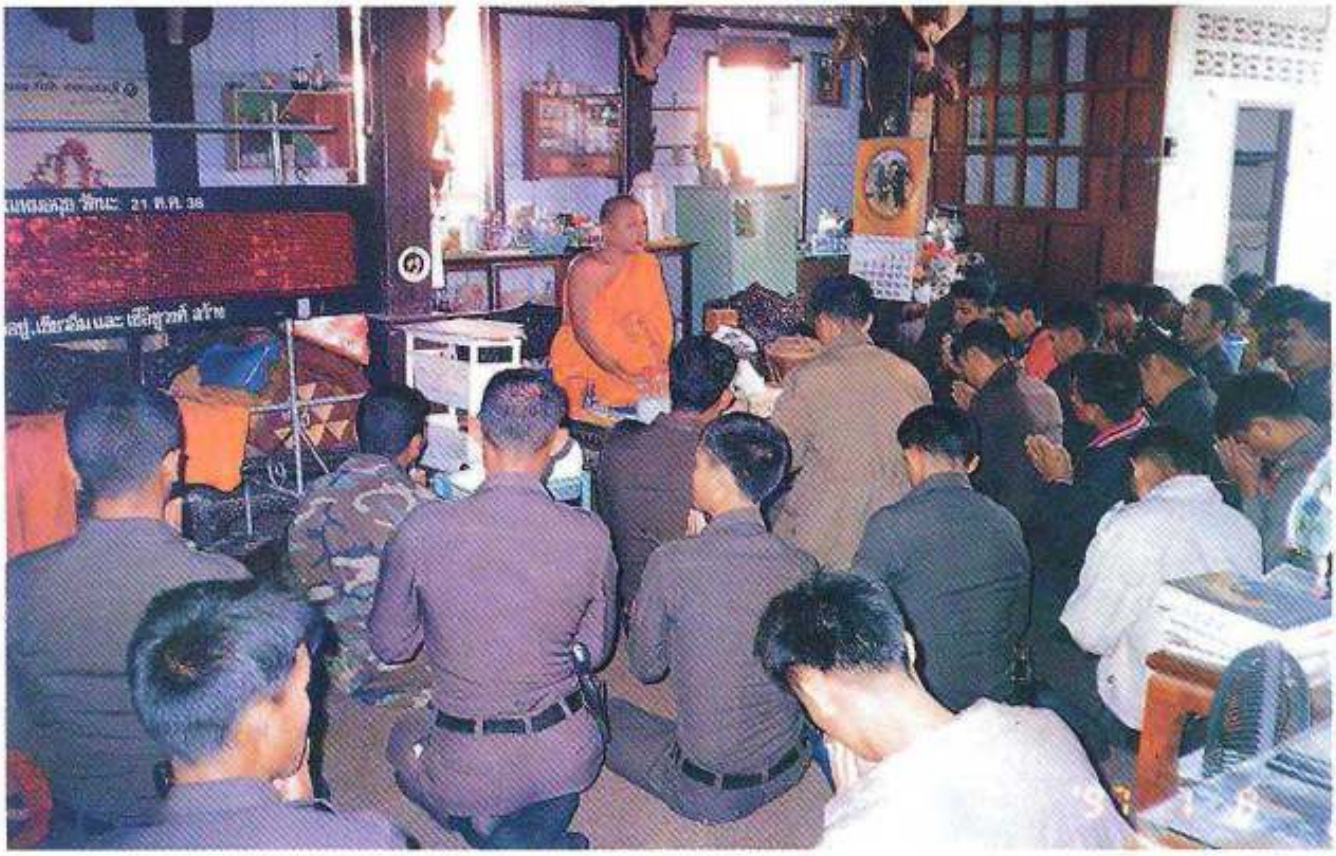

ให้ความอุปภัมภ์ ตำรวจ นักเรียน
นักศึกษาจากต่างจังหวัด
ที่ขอเข้าพักแรม พร้อมอำนวยความสะดวกให้

ส่วนหนึ่งของคณะผู้สนใจมาศึกษา
และเยี่ยมชมสวนสุนทรภู่

ภาพในการจัดงานเกี่ยวกับวันสุนทรภู่

นักเรียน นักศึกษา มาร่วมงานวันสุนทรภู่

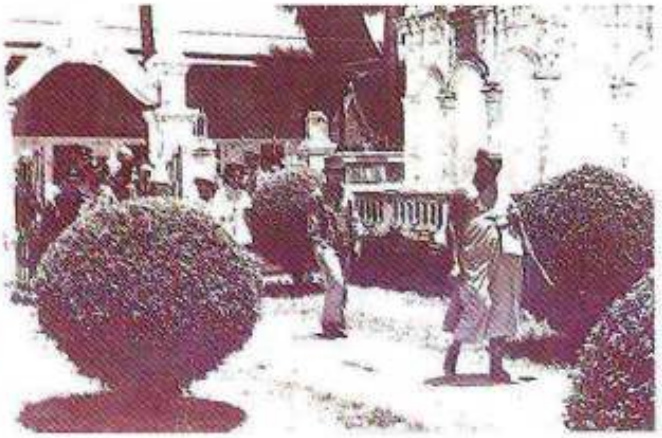

ภาพเมื่อครั้งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จเจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ เสด็จเยี่ยมชม วัดพลับพลาชัย เป็นการส่วนพระองค์ ทรงสนพระทัยหนังใหญ่ และความสวยงามของงานสถาปัตยกรรมของวัด

๑

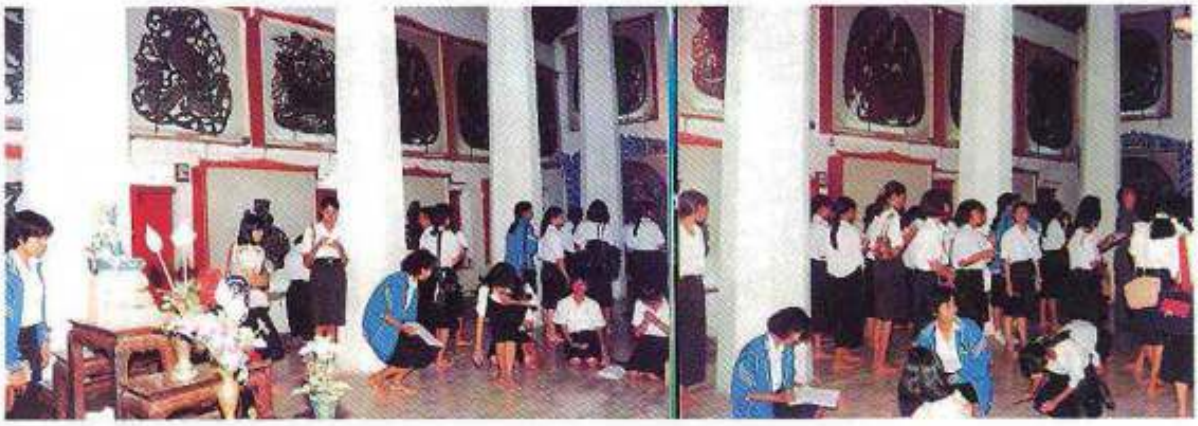

๓

๑-๒-๓ นักเรียน นักศึกษากำลังชมหนังใหญ่ในวิหารวัดพลับฯ
๔ นายประสม สุสุทธิ บรรยายภาพหนังใหญ่ ให้ผู้เยี่ยมชมฟัง

ส่วนหนึ่งของผู้มาเยี่ยมชม และศึกษาเกี่ยวกับใหญ่วัดพลับพลาชัย (รูปกลางขวามือ)
อาจารย์บุญมี พิบูลย์สมบัติ เป็นวิทยากรพิเศษ บรรยายความเป็นมาให้ผู้สนใจฟัง

นักศึกษาผู้สนใจ มาศึกษา และเยี่ยมชมหนังใหญ่วัดพลับฯ

ผู้สนใจจากสถาบันคดีไทยศึกษา จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มาขอคัดลอกภาพหนังใหญ่วัดพลับพลาชัย พร้อมถ่ายทำสารคดีนำไปเผยแพร่

บทความ

การส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมในวัด

พระสุธีวัชโรดม
รองเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี

วัฒนธรรม แปลตามตัวหนังสือแปลว่า สิ่งที่เจริญ เรื่องที่เจริญ สิ่งปลูกสร้างที่เจริญ บ้านที่เจริญ เมืองที่เจริญ วัดที่เจริญ

ความเจริญของสิ่งต่างๆ เรื่องต่างๆ บันดามีเหล่านั้น เกิดขึ้นได้จากคนที่มีศิลปะซึ่งสามารถประดิษฐ์ศิลปกรรมขึ้นเป็นที่เจริญตาเจริญใจ บันดาช่างทั้งหลาย ผู้มีศิลปกรรมชื่อว่าผู้มีศิลปะ

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมงคลสูตรว่า ผู้มีศิลปะ จัดเป็นมงคลอันสูงสุดคือเป็นความเจริญก้าวหน้าของชีวิต ดังนั้นชาวพุทธควรจะต้องทราบว่า ศิลปะ คืออะไร หรือ อะไรที่เรียกว่าศิลปะ เสียก่อนมิฉะนั้น จะหลงทางไปเหมาเอาสิ่งลามกอนาจารมาเป็นศิลปะก็ได้

ความเป็นผู้ฉลาดในหัตถกรรม ชื่อว่าศิลปะความ เป็นผู้ฉลาดหัตถกรรมนั้นมี ๒ อย่าง คือ ๑ ศิลปะของ บรรพชิต ๒ ศิลปะของคฤหัสถ์ ศิลปะ ๒ อย่างนั้น การดกแต่งสมณบริขาร มีการกะการเย็บจีวรเป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในสัตตมสูตร ทุติยวรรคทสก นิบาตอังคุตตรนิกายว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานที่จะพึงช่วยกันทำ ทั้งสูงทั้งต่ำ ของเพื่อนพรหมจารีย์ด้วยกัน ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอบสวนอันเป็นอุบายในการงานที่จะพึงช่วยกันทำนั้น อาจทำ อาจจัดได้ ชื่อว่าศิลปะของบรรพชิต

ศิลปะของบรรพชิตนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเป็นมงคล เพราะนำมาซึ่งประโยชน์สุขในโลกทั้งสอง

ศิลปะของคฤหัสถ์มีมากชนิด มีการงานของนายช่างแก้วและช่างทองเป็นต้น กิจการนั้น จัดเป็นมงคลเพราะนำมาซึ่งประโยชน์ในโลกนี้ ในสุทธวัคคฎีกาเป็นต้นท่านกล่าวไว้ว่า ช่างถาก ช่างทอ ช่างย้อม ช่างกัลบก ช่างหนังเป็นคำรบ ๕ เรียกว่า ช่างผู้มีศิลปะ

ขึ้นชื่อว่าช่างทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นช่างไม้ ช่างแกะสลัก ช่างปั้น ช่างเขียน ที่เรียกว่าเป็นผู้มีศิลปะนั้น จะต้องเป็นฉลาดในการงานที่จะต้องทำด้วยมือ ได้ชื่อว่าเป็นช่างผู้มีฝีมือ หัตถกรรมอันใดที่ทำด้วยความไม่ฉลาดไม่ชื่อว่าเป็นศิลปะในมงคลสูตรนี้

ดังนั้นศิลปกรรมที่นายช่างกระทำด้วยความฉลาด จึงเป็นศิลปกรรมอันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ของชาตินั้นๆ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเจริญของชนชาติและประเทศชาติที่มีอิสรเสรีภาพ

ชนชาติใดขาดเสรีภาพต้องตกเป็นทาสของคนอื่นชาติอื่น ชนชาตินั้นประเทศนั้นไม่อาจจะเสริมสร้างศิลปะอันเป็นวัฒนธรรมของชนชาติตนเองได้ ศิลปกรรมจึงเป็นวัฒนธรรมของแต่ละประเทศชาติที่ประกาศให้ชาวโลกรู้ว่า เป็นประเทศชาติบ้านเมืองที่ไม่ตกเป็นทาสของใคร

พูดถึงศิลปกรรมในวัดพลับพลาชัยมีหลายอย่างหลายประการ เช่นอุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ โรงเรียนพระปริยัติธรรม กุฏิสงฆ์ ศาลาบำเพ็ญกุศล สิ่งปลูกสร้างทุกสิ่งทุกอย่างออกแบบก่อสร้างโดยฝีมือ ของช่างผู้มีศิลปะ เรียกว่าช่างผู้ชำนาญการชำนาญงานที่ฉลาด จึงรักษารูปทรงรูปแบบของศิลปกรรมที่บอกให้รู้ว่าเป็นความเจริญของวัดและของอดีตเจ้าอาวาสตลอดถึงเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ผู้เขียนไม่มีความชำนาญในเรื่องศิลปกรรมมากนัก แต่ได้เป็นถาววรวัตถุที่ปลูกสร้างในวัดพลับพลาชัยแล้ว รู้สึกมีความเจริญตาเจริญใจ คิดว่าท่านอื่น ผู้อื่น คงจะมีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับผู้เขียนคงจะมีไม่น้อย

เรื่องศิลปกรรมอันเป็นวัฒนธรรมมรดกไทยนั้น เมื่อได้เสริมสร้างให้มีขึ้นแล้ว ย่อมจะต้องมีความชำรุดหักพังเป็นธรรมดาของสังขาร แต่ศิลปกรรมสิ่งปลูกสร้างของวัดพลับพลาชัย ถือว่าอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์คงทนถาวรทั้งนี้เป็นเพราะการดูแลรักษาที่ภาษาสมัยใหม่เรียกว่า อนุรักษ์ คือตามรักษา ปกป้อง คุ้มครองมาด้วยดีโดยลำดับ

โดยเฉพาะท่านพระคุณสุนทรวชิรคุณ (หลวงพ่อทุเรียน สุเมโธ) ท่านเป็นนักศิลปะเป็นผู้มีศิลปะ มีความฉลาดทั้งเป็นผู้สามารถในการดูแลรักษา จึงได้รับยกย่องเป็นผู้มีผลงานดีเด่น ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาจากคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์ ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องใน วันวิสาขบูชา พุทธ ศักราช ๒๕๔๐ จึงได้เข้ารับเสาเสมาธรรมจักร จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง กรุงเทพพระมหานคร ในวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๐ นับว่าเป็นเกียรติประวัติเป็นศักดิ์ศรีแก่ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ เป็นเกียรติเป็นศักดิ์ศรีแก่คณะสงฆ์วัดพลับพลาชัย แก่ญาติโยมสาธุชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัดพลับพลาชัย แก่ศิษยานุศิษย์วัดพลับพลาชัยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

พระครูสุนทรวชิรคุณ ได้ส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย โดยได้ชักชวนสหธรรมิกและสาธุชนดำเนินงานการก่อสร้าง ศาลาอนุสรณ์สุนทรภู่ และหล่อรูปเหมือนท่านสุนทรภู่ ณ บริเวณศาลาท่าน้ำวัดพลับพลาชัยเป็นการประกาศเกียรติคุณของสุนทรภู่ในฐานะเป็นรัตนกวีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์และเป็นกวีเอกของโลก ซึ่งสุนทรภู่ได้เขียนนิราศเมือง เพชร และได้พำนักพักแรมที่พลับพลาท่าน้ำวัดพลับพลาชัยในสมัยตามเสด็จพระเจ้าอยู่หัวในอดีตกาล

หนังสือเรื่องเมืองไทย คุณปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ ได้เขียนไว้ว่า ในปี พ.ศ. ๒๓๕๐ สุนทรภู่ได้ตามเสด็จพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ ไปนมัสการพระพุทธบาทจังหวัดสระบุรี ได้เขียนนิราศพระบาท ครั้นต่อมาในรัชการที่ ๒

พ.ศ.๒๓๕๙ สุนทรภู่ได้เข้ารับราชการเป็นอาลักษณ์ สุนทรภู่ได้ทำความดีความชอบไว้มาก ในระหว่างรับราชการใกล้ชิดพระยุคลบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ปฏิภาณ ช่วยแต่งบทพระราชนิพนธ์หลายครั้งต่อหน้าพระที่นั่งจนสุนทรภู่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนสุนทรโวหาร ในกรมพระอาลักษณ์ และได้รับพระราชทานที่ดินปลูกบ้านอยู่ตรงท่าช้างเดี๋ยวนี้ เพราะบรรดาศักดิ์ของสุนทรภู่นี่เอง ใครต่อใครจึงเรียกท่านว่า สุนทรภู่ เพราะคำว่า ภู่ เป็นนามเดิมแต่เด็กของท่าน

สุนทรภู่ มีอำนาจวาสนารุ่งเรืองในรัชกาลที่สอง พอเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นเสวยราช ดวงของสุนทรภู่ตกวูบ ด้วยสุนทรภู่เคยสร้างความอัปยศให้เกิดขึ้นหน้าพระที่นั่งแก่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ คือรัชกาลที่ ๓ ในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งบทละครนั่นเอง เมื่อรัชกาลที่ ๓ ขึ้นเสวยราชย์ สุนทรภู่ก็เกรงพระอาญา จึงออกบวช

ในระหว่างที่สุนทรภู่บวชอยู่นี่เอง ท่านได้เดินทางไปหัวเมืองต่างๆ หลายแห่ง เช่น สุพรรณบุรี แต่งนิราศสุพรรณเป็นโคลงเรื่องแรก เมื่อปี พ.ศ.๒๓๗๕ สุนทรภู่ได้เดินทางไปอยุธยา ไปค้นหายาอายุวัฒนะที่วัดเจ้าฟ้าได้แต่งนิราศเจ้าฟ้า เป็นสำนวนเณรพัดบุตรชาย ได้เดินทางมาเมืองเพชรบุรี ได้แต่งนิราศเมืองเพชร

ในระหว่างที่บวชอยู่นี้ สุนทรภู่ลำบากมาก ต้องเที่ยวเร่ร่อน เพราะไม่มีเจ้านายองค์ใดจะกล้าอุปการะด้วยทราบกันดีว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่โปรดนั่นเอง จึงถึงปี พ.ศ.๒๓๘๔ สุนทรภู่จึงลาสิขาบทรวมเวลาบวชนาน ๑๗ ปี เมื่อลาสิกขาแล้ว สุนทรภู่ได้รับอุปการะจากพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ

จนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สุนทรภู่ก็เริ่มมีชะตาดีขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ได้เข้ารับราชการในตำแหน่งขุนสุนทรโวหาร เช่นเดียว กับสมัยรัชกาลที่ ๒ สุนทรภู่เข้ารับราชการครั้งหลังนี้มีอายุถึง ๖๖ ปีแล้วรับราชการได้เพียง ๕ ปี ก็ถึงแก่กรรมเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๘ รวมอายุได้ ๗๐ ปีพอดี

ผลงานของสุนทรภู่นั้นมีมากมาย เช่นนิราศต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว พร้อมด้วยเรื่อง โคบุตร พระอภัยมณี พระไชยสุริยา ลักษณาวงศ์ สิงหไตรภพ สวัสดิรักษา เพลงยาว วาทโอวาท พระอภัยนุราช เสภาขุนช้างขุนแผนตอนกำเนิดพลายงาม และเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย นับเป็นรัตนกวี ๔ แผ่นดินผู้ยิ่งใหญ่และอมตะ

ชีวิตของท่านสุนทรภู่มีความเกี่ยวข้องกับเมืองเพชร ในสมัยที่ท่านบวชเป็นพระภิกษุและในสมัยที่ท่านรับราชการโดยเฉพาะพลับพลาท่าน้ำวัดพลับพลาชัยอันเป็นสถานที่พักแรมตามที่เล่าสืบต่อๆ กันมา

พระครูสุนทรชิรคุณ จึงได้สืบสานส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย ให้คนปัจจุบันและอนุชนคนรุ่นหลังได้อนุสรณ์ถึงความสามารถและความดีของรัตนกวี ๔ แผ่นดิน จนได้รับยกย่องว่าเป็นกวีเอกของ

โลก สถานที่แห่งนี้คือท่าน้ำวัดพลับพลาชัย กวีเอกผู้ยิ่งใหญ่เคยได้มาพักแรม ท่านที่แต่งนิราศเมืองเพชรเคยมาพัก ณ ศาลาอนุสรณ์สุนทรภู่แห่งนี้ นี่คือการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒธรรมมรดกไทย

สิ่งที่เป็นวัฒนธรรมมรดกไทยในวัดพลับพลาชัยยังมีอีกมาก เป็นต้นว่า ตำรายาหยอดตา หินเครื่องมือ สำหรับบดยาหยอดตานี่เป็นสิ่งที่วัดพลับพลาชัยได้อนุรักษ์สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตพระครูสุนทรวชิรคุณก็อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมนี้ไว้เพื่อเป็นวัฒนธรรมมรดกในอนาคต

ศิลปกรรมและวัฒนธรรมมีความเกี่ยวโยงสืบเนื่องกัน วัฒธรรรมบางอย่างไม่เกี่ยวกับศิลปกรรม แต่เกี่ยวกับกฎกติกา จารีตประเพณีก็มีเยอะ ผู้เขียนยังจำได้ว่าสมัยเป็นนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๔ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๓ เวลาเข้าแถวตอนเช้า คุณครูใหญ่จะให้นักเรียนกล่าวถึงวัฒนธรรมฉบับที่ ๑๐ ในสมัยนั้นว่า รัฐนิยมคือวัฒนธรรมฉบับที่ ๑๐ เรื่องการแต่งตัวของบุคคลชาวไทย ข้อ ๑ ทุกคนต้องสวมหมวก ๒ ห้ามนุ่งผ้าโจงกระเบน ๓ ห้ามกินหมาก นอกนั้นจำไม่ได้ หาตำราไม่เจอ เพียงแต่บอกให้รู้ว่า จารีตประเพณีหรือข้อห้ามข้อบังคับบางอย่างที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาโดยลำดับก็เป็นวัฒนธรรม บางอย่างก็เป็นวัฒนธรรมของประเทศบางอย่างก็เป็นวัฒนธรรมเฉพาะพื้นบ้านหรือท้องถิ่น

วัฒนธรรมไทยมรดกไทย ถ้าไม่สนใจ ไม่ช่วยกันรักษา เช่น การแสดงหนังใหญ่ การแสดงโขน เป็นต้น ถือว่าเป็นการแสดงชั้นสูง ต่อไปภาคหน้า อะไรจะเป็นเครื่องหมายบอกความเป็นไทยให้ชาวโลกเขารู้จัก

ศิลปกรรม จารีตประเพณีอันดีงาม การรู้คุณความดีของผู้อื่น สิ่งเหล่านี้มีคุณค่าที่ประมวลมาเป็นวัฒนธรรมมรดกไทย จะต้องมีน้ำใจช่วยกันปกปักรักษาทุกวันทุกเวลา เพื่อเป็นหน้าเป็นตาของคนไทยทั้งชาติ

สิ่งที่ชาวเพชรบุรีพอจะอวดคุยกับคนจังหวัดอื่นหรือคนต่างประเทศได้ ก็คือ หนังใหญ่ ของวัดพลับพลาชัย นี่เป็นวัฒนธรรมมรดกไทยอันล้ำค่าชิ้นสำคัญของวัดพลับพลาชัยและชาวเพชรบุรี แม้จะเป็นศิลปะการแสดงบันเทิงในอดีต นั่นชี้ถึงขีดความสามารถของบรรพชน ที่ได้ประดิษฐ์คิดสร้างศิลปกรรม การเชิดหนังใหญ่ การพากย์หนังใหญ่แม้ในปัจจุบันไม่มีแกะได้เชิดได้พากย์ได้ก็ตาม แต่หนังใหญ่ในอดีตที่ปรากฏอยู่ในวิหารวัดพลับพลาชัย นับว่าเป็นวัฒนธรรมมรดกไทยชิ้นเอกของเมืองเพชร ซึ่งได้อนุรักษ์สืบเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตหลวงพ่อเจ้าอาวาสจนถึงสมัยท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน นับว่าเป็นสมบัติอันล้ำค่าของวัดพลับพลาชัย ของชาวเพชรบุรี และชาวไทยทุกคน

อย่าลืมว่า การสร้างนั้นไม่ยากเท่ากับการรักษา.

อนุสาวรีย์เมรุปูน ที่วัดพลับพลาชัย

พระมหาศุภชัย ชยธมฺโม

อนุสาวรีย์ที่มีลักษณะเป็นอนุสาวรีย์โดยแท้ของวัดพลับพลาชัยฯ ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงรูปทรงและส่วนประกอบดังเช่นทุกวันนี้ของเมรุปูน หรือ เมรุถาวรของวัดพลับพลาชัยนั้น มีความเป็นมาพอจะประมวลได้ดังนี้

เจตนาการสร้างเตาเผาศพของวัดพลับพลาชัยนี้ ต้องการสร้างแบบที่จะทำให้เป็นอนุสาวรีย์โดยสร้างขึ้นเป็นเมรุเผาศพที่วัดพลับพลาชัยเป็นแห่งแรก นับว่าหลวงพ่อเชื่อม สิริวณฺโณ หรือ ท่านพระครูอาทรวชิรธรรม มีความดำริทำขึ้นแล้วได้ประโยชน์ถึง ๒ ประการ

ประการแรก ได้ประโยชน์เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ เพื่อระลึกถึงคุณธรรมอันสูงยิ่งของพระเดช พระคุณท่านเจ้าคุณพระเพชรคุณมุนี อดีตเจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย และ อดีตเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นผู้มีคุณูปการ เป็นอเนกปริยายต่อวัดพลับพลาชัย จึงเป็นการสร้างเพื่อสนองพระคุณ แสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรมให้ปรากฏ

ประการต่อมา อนุสรณ์สถานแห่งนี้ เมื่อสร้างสำเร็จแล้วได้ใช้ประโยชน์เป็นฌาปนสถานกลางเมือง และจะมีผลยืนยาวที่ประชาชนทั้งหลายจะได้ใช้สำหรับเผาศพ โดยถูกต้องตามสุขลักษณะ และเทศบัญญัติ เพราะมีเตาเผาภายในเมรุหรือภายในอนุสรณ์แห่งนี้ และยังถือเป็นการทำเพื่อบูชาพระคุณของท่านเจ้าคุณพระเพชรคุณมุนีที่จะได้เปิดใช้งานบำเพ็ญกุศลศพและพระราชทานเพลิงศพ สรีระของท่านเป็นปฐมที่อนุสรณ์สถานแห่งนี้

นอกจากนี้ เมรุซึ่งเป็นฌาปนสถานที่ทันสมัยแห่งนี้ยังเป็นถาวรวัตถุของวัดที่จัดให้มีขึ้นเป็นครั้งแรกของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจะสามารถช่วยเอื้ออำนวยความสะดวกสบาย เพราะสถานที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชน ทั้งจะลดรายจ่ายและความสิ้นเปลืองได้อีกมาก ช่วยให้เกิดการประหยัดในด้านต่างๆ ที่จะเกิดตามมา นับ

ว่าได้ผลคุ้มค่า เพราะเป็นถาวรวัตถุที่สร้างขึ้นด้วยความแข็งแรง ทั้งออกแบบและตกแต่งก็เป็นไปด้วยความประณีตและสง่างาม แฝงด้วยสัญลักษณ์ที่มีรูปแบบเป็นอนุสาวรีย์อย่างแท้จริง จึงแตกต่างกับเตาเผาศพ หรือ เมรุเผาศพที่มีอยู่ก่อนแล้วโดยทั่วไปที่กรุงเทพมหานครหรือที่สร้างขึ้นภายหลัง นับว่าเป็นสิ่งก่อสร้างที่แปลกในทางความคิด และ ศิลปะของการออกแบบและรูปทรง

เมรุเผาศพวัดพลับพลาชัย ซึ่งออกแบบโดยมีความประสงค์จะให้มีลักษณะเป็นอนุสาวรีย์ ดังนั้น รูปร่างจึงต้องทำให้สมส่วน มีลักษณะโดดเด่น ตั้งอยู่กลางแจ้ง มีบริเวณ โดยมีลักษณะภายนอกที่มองเห็นสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนฐาน ส่วนตัวเมรุ และส่วนยอด

ส่วนฐาน ทำแผ่กว้าง รูปวงกลม โดยมีถนนเพื่อเป็นทางเดินสู่ตัวเมรุทั้ง ๔ ด้าน แต่ละด้านทำบันไดเตี้ยๆ ยกสูงเล็กน้อย สู่ฐานรอบตัวเมรุ ลักษณะคล้ายบาทวิถีให้เดินได้โดยรอบ ด้านหน้าทางทิศตะวันออกทำช่องให้นำดอกไม้จันทน์สำหรับจุดศพได้ ด้านท้ายหรือทางทิศตะวันตก มีช่องใหญ่ให้นำหีบศพเวลาจะเผาก็สอดใส่ไว้ได้ภายใน ซึ่งเป็นเตาเผา ส่วนด้านทิศเหนือและทิศใต้ทำเป็นช่องให้อากาศเข้าไปช่วยการลุกไหม้

ระหว่างช่วงล่างแต่ละช่องแต่ละทิศจะเป็นถนนเข้ามาสู่เมรุนั้น ยกขอบปูนรอบเมรุเป็นรูปครึ่งวงกลม ปลูกต้นไม้แคระ ว่าน หรือ ไม้ดอก มีหินประดับแซมอย่างแต่งสวนหย่อมไว้โดยรอบ และเพิ่มตุ๊กตารูปสัตว์อีกตามควร ทำให้ฐานเมรุมีส่วนสวยงามไม่ว่างเปล่า

เหนือฐานเมรุขึ้นไปนับเป็นชั้นที่ ๒ เป็นตัวเมรุ ทำเป็นรูปทรงเหลี่ยม แต่ละเหลี่ยมทำผนังเป็นปีกออกมารับโครงหลังคาคล้ายเสารับยอดของอาคาร ช่วยให้มองดูตัวเมรุเป็นซอกคูหา ส่วนยอดเมรุนับเป็นชั้นที่ ๓ ทำหลังคาแบบเรียบๆ แต่ใช้เส้นสูงต่ำให้เหมาะสมกับส่วนยอดสูงสุด ซึ่งทำเป็นปล่องไฟทรงกลม บนยอดสุดทำกลีบ ทรงหัวเม็ด

ตัวเมรุเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน มีโครงเหล็กตลอดทั้งเสาและคาน ภายนอกตัวเมรุนอกจากมีเส้นบัวตามคานและเสาแล้ว ยังมีรูปสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อเป็นอนุสรณ์ เช่น รูปหัวเสือ รูปตาลปัตร พัดรอง และพัดยศ เป็นต้น

เพราะเหตุที่เมรุหลังนี้ สร้างขึ้นเป็นแบบอนุสาวรีย์ จึงไม่มีลักษณะเหมือนอาคารทั่วไป ที่มีสิ่งปลูกสร้างมาเชื่อมต่อ ตัวเมรุจึงตั้งอยู่กลางบริเวณ คือตั้งอยู่โดดเด่นกลางแจ้ง เสมือนอย่างอนุสาวรีย์ทั้งหลายที่มีผู้สร้างขึ้น เมรุของวัดพลับพลาชัยเมื่อสร้างขึ้นในครั้งแรก จึงมีลักษณะดังกล่าวนี้ทุกประการ

เพื่อให้อนุสาวรีย์หลังนี้สมเป็นอนุสาวรีย์โดยทั่วไป การตกแต่งบริเวณจึงต้องมีขึ้นบ้างตามความเหมาะสม เช่น การปลูกไม้ประดับตลอดทางเดินเข้าสู่ตัวอนุสาวรีย์ เป็นต้น

สำหรับการตกแต่งบริเวณถนนทางเข้าสู่ตัวอนุสาวรีย์แห่งนี้ นอกจากมีไม้ดอกปลูกประดับตามสองข้างทาง ยังได้ทำหุ่นปูนปั้นไว้มากมาย ทำนองตุ๊กตาที่ไม่ใช่รูปสัตว์ หรือรูปในแบบเทพนิยาย แต่ที่วัดพลับพลาชัยนี้ทำเป็นตุ๊กตารูปหุ่นคน มีขนาดเท่าตัวจริง ยืนเป็นระยะ ตั้งอยู่ขอบถนนทางเดินสู่เมรุ ซึ่งบัดนี้ถนนทางด้านทิศตะวันตกจะยังเหลือรูปหุ่น อยู่เกือบครบตามที่ทำไว้แต่ก่อน

หุ่นรูปคนที่ปั้นขึ้นมานี้ มีอายุนานเกือบ ๔๐ ปีแล้วจึงชำรุดไปมาก คงมีการซ่อมแซมกันตลอดมา ทั้งหมดเท่าที่สำรวจดู มีหุ่นที่สวมเสื้อคอแบะผูกไทด์บ้าง ปั้นเป็นชายนุ่งกางเกงขายาวบ้าง และชายนุ่งผ้าโจงอย่างละ ๑ แท่น รูปผู้ชายนั่งสวมกางเกงสั้น มีกล้ามคล้ายนักกีฬาอีก ๑ แท่น รวมแล้วเหลือหุ่นปั้นรูปผู้ชาย ๗ แท่น นอกนั้นจะเป็นหุ่นหญิง ปล่อยชายผ้านุ่งยาว มีทั้งตัดผมสั้น และข้างหลัง ม้วนผมไว้ กับที่มีผ้าโพกหัวอีก ๑ แท่น หรือปล่อยผมยาวสลวยมีทั้งท่านั่งและยืนอีก

รูปผู้หญิงเป็นหุ่นอุ้มลูกน้อย ๒ แท่น ลักษณะบอกอาการเศร้าโศก คงจะสูญเสียลูกน้อยไป หุ่นรูปผู้หญิงทั้งหมดคงเหลืออยู่เพียง ๙ แท่น

ภาพหุ่นปั้นเหล่านี้ มีลักษณะใบหน้าและรูปทรงตลอดถึงทรงผม และเครื่องนุ่งห่มทำไว้เป็นหญิงฝรั่งต่างชาติทั้งหมด ส่วนหุ่นผู้ชายนั้นส่วนมากหน้าตา ทรงผม ก็จะละม้ายไปทางฝรั่งเช่นกัน

แต่ละแท่นฐานสูง ๑.๒๐ เมตร เป็นส่วนสูงเฉพาะตัวของรูปหุ่นอีกราว ๑.๒๕ เมตร ขนาดของหุ่นส่วนมากมีสัดส่วนเท่ากับรูปคนจริง สำหรับคนขวัญอ่อน อาจไม่กล้าเดินผ่านบริเวณนี้คนเดียวยามค่ำคืน

แท่นฐานที่ตั้งหุ่น ทำฐานล่างเป็นทรง ๔ เหลี่ยม ส่วนบนทำเส้นสูงโค้งขึ้นไปรับฐาน มีขอบบัวรองรับรูปหุ่น แต่ละด้านของฐานปั้นรูปประดิษฐ์เป็นรูปพวงหรีดหรือช่อดอกไม้ ทำรูปเป็นลายขดมีโบ หรือ แถบผ้าห้อยชาย มีพื้นที่ว่างก็มีซึ่งทำไว้เพื่อเจ้าของผู้ออกเงินสร้างหุ่นนี้จะได้จารึกถ้อยคำหรือวัน เดือน ปี และ

บอกว่าทำเป็นอนุสรณ์ให้กับผู้ใดไว้ด้วย เช่น มีอยู่แท่นหนึ่งทำเป็นรูปผู้หญิงฝรั่งกอดถัง มีคำจารึกบอกว่า Familick Infarsang ทำให้ทราบว่าผู้ปั้นหุ่นที่แท่นฐาน นี้คือฝีมือ ลุงพิณ อินฟ้าแสง นั่นเอง

เป็นที่เข้าใจกันว่า หุ่นเหล่านี้ส่วนมากเป็นฝีมือของ นายช่างหุ่น สุทธิสิทธิ์ บ้านโพธิศาลาคามวาสี นอกจากนี้อาจมีนายช่างกาหลง ผู้ปั้นพระคันธารราษฎร์ท้ายวิหารของวัดพลับพลาชัยอยู่ด้วย รวมทั้งช่างพิณ อินฟ้าแสง อีกท่านหนึ่ง

ช่างหุ่น สุทธิสิทธิ์

เมรุปูนที่วัดพลับพลาชัยนี้ ต่อมาได้รับการซ่อมบำรุงและแปลงรูปทรงให้ต่างไปจากเดิม จากที่ทำแบบแปลนอย่างอนุสาวรีย์ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกสบายและเกิดความเหมาะสมทั้งประโยชน์การใช้สอย จึงได้พัฒนามาอย่างที่เห็นอยู่ในขณะนี้

ช่างหุ่น สุทธิสิทธิ์ เป็นบุตรนายสุด นางขาว บ้านโพธิ์คามวาสีใกล้วัดพลับพลาชัย เกิดเมื่อ ๙ ก.ย. ๒๔๒๑ ถึงแก่กรรมเมื่อ ๖ พ.ค. ๒๔๘๖ อายุได้ ๖๕ ปี สมรสกับนางขม สุสุทธิ บุตรนายแดง นางเล็ก มีบุตร-ธิดา ๗ คน

ช่างหุ่นบวชอยู่วัดสนามพราหมณ์ แต่เคยไปจำพรรษาอยู่วัดนาคด้วย จึงมีส่วนในการซ่อมแซมตกแต่งพระประธานในอุโบสถ นับเป็นพระประธานขนาดใหญ่ และงดงามมากองค์หนึ่งของเมืองเพชร

ช่างหุ่นเป็นช่างโบราณที่เล่าเรียนฝึกหัดจากครูช่างหลายท่าน เช่น ขุนศรีวังยศ เป็นต้น จึงถนัดงานช่างหลายอย่างและได้ช่วยงานฝีมือทางการช่างในวัดต่างๆ เสมอ เช่นวัดพลับพลาชัย วัดมหาธาตุ เป็นต้น การทำรูปหุ่นไว้มากที่วัดพลับนี้ อาจเป็นความคิดของช่างหุ่น เพราะท่านชื่อหุ่นก็ได้

ช่างหุ่นมีความรู้ความสามารถและยังถนัดงานสดด้วย เช่นทำดอกไม้สดประดับหีบศพ งานแทงหยวก ส่วนงานออกแบบ เช่น เตาเผาศพที่วัดพลับพลาชัย ออกแบบได้สวยงาม และแยบยล เช่นช่องทางเดินอากาศอยู่ที่พื้นล่างซ่อนไว้ในเขามอ

มีงานแกะสลัก งานกลึงที่ต้องใช้เวลาและความละเอียด เช่น การประดับมุกเป็นต้น ในสมัยสงครามยังได้ทำตะบันไฟไว้ดูเล่น กลึงด้วยเขาควาย

ช่างหุ่นเริ่มงานช่างทองมาก่อนจึงสามารถทำกำไลเครื่องตกแต่งประดับจำพวกเครื่องทองได้อย่างมีฝีมือละเอียดและสวยงาม

งานปูนงานปั้นปูน ช่างหุ่นก็ทำได้เป็นอย่างดี เช่น ที่ตัวพญานาคทำเป็นนาคปรก หน้าพระอุโบสถวัดมหาธาตุ เป็นต้น งานชิ้นสุดท้ายมีส่วนช่วยทำเมรุเผาศพพระสุวรรณมุนี (ชิต) ที่วัดมหาธาตุ เป็นงานหนึ่งที่ระดมช่างฝีมือมากมาย

ช่างหุ่นจึงเป็นช่างฝีมือ ที่มีฝีมือและผลงาน มีส่วนช่วยผดุงส่งเสริมให้สกุลช่างเมืองเพชร มีผลงานยั่งยืนเป็นมรดกสืบมา

วัดพลับพลาชัย
แหล่งศิลป-วัฒนธรรม และการศึกษาของจังหวัดเพชรบุรี

ประสิทธิ์ ธีรานันท์

ก่อนจะมีการศึกษาแบบเป็นระบบของกระทรวงศึกษาธิการดังเช่นทุกวันนี้ จังหวัดเพชรบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการศึกษาตามระบบเดิม กล่าวคือ การศึกษาแบบที่วัดในพระพุทธศาสนาเป็นผู้จัดให้แก่ชนบท ชุมชนและสังคมในแต่ละยุคสมัย การศึกษาตามระบบเดิมหรือการศึกษาจากวัดในพระพุทธศาสนานี้ ได้เริ่มมีมาแต่ดังเดิมนับแต่มีไทยในแหลมทองแล้ว และก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงจะคิดประดิษฐ์อักษรไทย ในปี พ.ศ.๑๘๒๖ การศึกษาหนังสือไทยในยุคนั้นคงศึกษาตัวอักษรไทยแบบเก่าที่วิวัฒนาการมาจากอักษร คฤนถ์ตามปรากฏตามที่จารึกต่างๆ ที่เราทั้งหลายเรียก หนังสือมอญบ้าง หนังสือขอมบ้าง

วัดต่างๆ ในแต่ละชุมชนได้เคยทำหน้าที่แหล่งศึกษามาก่อนที่สถาบันอันเรียกว่า "โรงเรียน" จะเกิดขึ้น วัดเป็นแหล่งศึกษาอย่างครบองค์ ๔ มาแล้วแต่ครั้งกระโน้น กล่าวคือ

- วัดสอนจริยธรรมแก่ศิษย์วัดทั้งบรรพชิต และ คฤหัสถ์ อันเรียกว่า จริยศึกษา
- วัดสอนวิชาอักษรศาสตร์ทั้งวรรณกรรมต่างๆ เช่น วิธีคิดเสนาหน้าไม้ อันเรียกว่า พุทธิศึกษา
- วัดสอนวิชาช่างต่างๆ ตลอดจนศิลปะการป้องกันตัว และป้องกันชาติจากอริราชศัตรูมารุกรานข้อนี้อนุโลมว่า เป็น หัตถศึกษา และ พลศึกษา ไปในตัว โดยดำเนินตามคัลลองแห่งสังคมไทยสมัยเก่า ดังนี้ คือ

เมื่อเด็กชายอายุได้ประมาณ ๗ ปีขึ้นไป พ่อแม่จะพาไปฝากพระภิกษุ ซึ่งเป็นผู้ที่ตนเคารพนับถือ และเป็นผู้อุปการะพระดังกล่าว ถ้ารู้จักข้าราชการ หรือ เจ้านาย ก็พาลูกของตนไปให้รับใช้อยู่ที่บ้านเจ้าขุนมูลนายเหล่านั้น แต่โดยมากมักจะเข้าวัดเสียก่อน พออายุได้ประมาณ ๑๒ ปี ก็บรรพชาเป็นสามเณร พออายุได้ ๒๐-๒๑ ปี ก็อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ถือว่าบรรลุนิติภาวะแล้ว ผู้ที่จะแสวงหาความรู้ต่อไปหรือผู้ที่จะออกมาแสวงหาอาชีพก็ออกมากทำงานกับอาจารย์หรือผู้ชำนาญในอาชีพนั้นๆ ซึ่งเป็นอาชีพที่ถ่ายทอดกันตามตระกูล ในระหว่างนี้ชายหนุ่มอาจเรียนวิชาพิเศษ เช่น คาถาอาคม, โหราศาสตร์, มวย, กระบี่กระบอง ก็อาจทำได้ ซึ่งทุกวันนี้คงพอหาหลักฐาน จากหนังสือโบราณประเภทสมุดไทย เป็นต้น

เมื่อพูดถึงวัดพลับพลาชัยในช่วงร้อยปีที่ผ่านมา (๒๓๙๘-๒๔๖๓) คงจะต้องกล่าวถึงผลงานของหลวงพ่อฤทธิ์ หรือ ที่เรียกกันในสมัยของท่านว่า ท่านอุปัชฌาย์ฤทธิ์ เพราะท่านเป็นสงฆ์ที่จัดการศึกษาทั้งด้านปริยัติธรรม และ การศึกษาของเยาวชน ทั่วไปเป็นรูปแรกของจังหวัดเพชรบุรี นอกจากการศึกษาวิชาสามัญ (อ่าน-เขียน-เรียนเลข) แล้ว ท่านยังได้ทำสำนักวัดพลับพลาชัยในสมัยของท่านให้เป็นศูนย์การศึกษาศิลปวัฒนธรรมที่พร้อมสรรพด้วยศิลปวิทยา เช่น ด้านศิลปการแสดงหนังใหญ่ การละคร เป็นต้น

คุณพ่อฤทธิ์
ปรมาจารย์หนังใหญ่เมืองเพชร

มีข้อมูลที่เชื่อได้จากผู้สูงอายุบางท่านที่ล่วงลับไปแล้วได้เล่าให้อนุชนชั้นหลังๆ ฟังต่อมา ในด้านการศึกษาของเยาวชน ว่าท่านเปิดสอนวิชาตามหลักสูตรของกรมศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการในสมัยต่อมา) พ.ศ.๒๔๓๑ และจบประโยค ๑ (สมัยต่อมาแบ่งเป็น ๓ ชั้น) ตามหลักสูตรและเข้าสอบวัดผล มีศิษย์วัดพลับพลาชัยจบประโยค ๑ ในรุ่นแรก ๒ ท่าน คือ นายแปลก (พระประกาศวุฒิสิทธิ์-แปลก วรมิศร์) และ นายกร (พระเพชรคุณมุนี ปสาทนียสมาจารย์ สังฆปาโมกข์ อดีตเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี) ท่านแรกได้เข้าไปศึกษาต่อประโยค ๒ ในกรุงเทพฯ แล้วศึกษาวิชาครูได้เป็นครูประกาศนียบัตรของกระทรวงศึกษาธิการรุ่นแรกๆ ของไทย ส่วนท่านหลังนี้ก็ได้เข้าไปศึกษาวิชาการต่อในกรุงเทพฯ เช่นกัน และได้กลับมาอุปสมบทและเป็นกำลังสำคัญของวัด กล่าวคือ ได้เป็นครูสอนศิษย์โรงเรียนวัดพลับพลาชัยต่อมา นอกจากนั้นท่านยังได้ศึกษาวิชาช่างต่างๆ เป็นกำลังสำคัญยิ่งของหลวงพ่อฤทธิ์ในยุคที่วัดพลับพลาชัยให้เป็นศูนย์การศึกษาศิลปวัฒนธรรมด้วย

คุณพ่อกร หรือ พระเพชรคุณมุนี
อดีตเจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย และเจ้าคณะจังหวัด

ต่อมาทางราชการได้ตั้งอำเภอที่ว่าการกลางของจังหวัด (อำเภอเมืองเพชรบุรี) ขึ้นที่วัดพลับพลาชัยในปี พ.ศ.๒๔๔๒ ดังนั้น วัดพลับพลาชัยจึงเป็นที่ประชุมสอบไล่นักเรียนประโยค ๑ ในสำนักศึกษาจากวัดต่างๆ ในจังหวัดเพชรบุรีในครั้งนั้น ซึ่งต่อมามีวัดคงคาราม ของหลวงพ่อฉุย วัดมหาธาตุของหลวงพ่อชิต เป็นต้น

ในปี พ.ศ.๒๔๕๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราชของชาวไทย ซึ่งโปรดเสด็จมาประทับพักผ่อนพระอิริยาบถในจังหวัดเพชรบุรี ทรงทราบว่าหลวงพ่อฤทธิ์ท่านจัดการศึกษาได้เป็นปึกแผ่นโดยใช้ทุนทรัพย์ปัจจัยจากส่วนตัวของท่านเอง ก็ทรงพอพระราชหฤทัยยิ่งนัก จึงได้ทรงส่งครู ๓ คน มาช่วยทำการสอนในโรงเรียนวัดพลับพลาชัย มีครูแจ้งเป็นครูใหญ่ มีครูปลั่ง และ ครูพลอย เป็นครูน้อย โดย

รับพระราชทานรางวัลเงินเดือนจากกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) เมื่อหลวงพ่อฤทธิ์ มรณภาพลงใน พ.ศ.๒๔๒๖ ทางราชการได้โอนนักเรียนไปเรียนรวมกับนักเรียนโรงเรียนบำรุงไทยที่วัดคงคาราม

พร้อมกันนั้นทรงมีพระราชกระแสรับสั่งพระบรมราชโองการ ให้อัญเชิญตาลปัตรปักดิ้นมีนามาภิไธยย่อ จปร. และย่ามหลวงมาถวายหลวงพ่อฤทธิ์ เพื่อเชิดชู เกียรติคุณ ความดีงามของท่านให้ปรากฏไว้ในแผ่นดินด้วย นับว่าหลวงพ่อฤทธิ์ ได้เป็นผู้บุกเบิกงานด้านการศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นองค์แรก และจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาได้สำเร็จเป็นแห่งแรกด้วย

พระครูอาทรวชิรธรรม (เชื่อม)

ในด้านศิลปวัฒนธรรม สมัยหลวงพ่อฤทธิ์ยังมิได้อุปสมบท ได้มอบตัวเป็นศิษย์รับใช้ใกล้ชิดขรัวอินโข่ง มีปั้นรูป วาดรูปในที่ต่างๆ มามากมาย สรุปว่าท่านเป็น ผู้สันทัดชำนาญงานด้านจิตรกรรม, ปฏิมากรรม เฉพาะในจังหวัดเพชรบุรี มีผลงานที่ฝาผนังในพระอุโบสถวัดมหาสมณารามวรวิหาร ฝีมือขรัวอินโข่งนั้น หลวงพ่อฤทธิ์เป็นผู้มีส่วนช่วย กล่าวกันมาว่า พระฉายหน้าพระวิหารหลวงของวัดมหาธาตุวรวิหารก็ดี พระพุทธปฏิมากรหลายองค์ในพระวิหารคดวัดมหาธาตุวรวิหารก็ดี ล้วนเป็นฝีมือของหลวงพ่อฤทธิ์ นอกจากนี้เชื่อกันว่าในด้านศิลปการแสดงละครก็ดี แกะสลักและเชิดหนังใหญ่ก็ดี ท่านก็มีความรอบรู้ และแสดงให้ประจักษณ์ได้ในระดับปรมาจารย์ ศิษยานุศิษย์ ที่ได้รับการถ่ายทอดศิลปเหล่านี้ได้นำไปเผยแผ่ทำให้ชื่อเสียงของวัดพลับพลาชัยสมัยหลวงพ่อฤทธิ์โด่งดังไปทั่วลุ่มน้ำภาคกลางของประเทศ ดังปรากฏมีเอกสารเป็นหลักฐานว่าครูฤทธิ์จากวัดพลับฯ เคยไปเป็นครูสอนเรื่องหนังใหญ่ ในที่อื่นด้วย การพบบทละครเรื่องลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับฯ เข้าใจว่าน่าจะได้นำละครมาเล่นด้วย ศิลปินในนักแสดงโขน ละคร ลิเก หนังตะลุง และมหรสพอื่นๆ จะมาขอให้ท่านทำพิธีครอบครูเป็นประจำปี

ในปัจจุบันเป็นที่น่ายินดียิ่งที่มีผู้เห็นความสำคัญ ของวัดพลับพลาชัย ในอดีตเริ่มแต่ยุคหลวงพ่อฤทธิ์ ศิลปกรรมในยุคโน้นให้คงอยู่เป็นบทเรียนสำหรับชุมชนทั้งหลายให้รักและหวงแหน ทั้งนี้ก็เพราะวัดพลับพลาชัยในอดีตที่ผ่านมาได้รวบรวมช่างและผู้มีฝีมือทางผลงานไว้มากเช่นผลงานครูเลิศพ่วงพระเดช ครูพิณอินฟ้าแสง เป็นต้น นับว่ามีส่วนในการช่วยสร้างเสริมเกียรติคุณของวัดพลับพลาชัยในปัจจุบันนี้ต่อไป โดย เฉพาะมีพระเดชพระคุณ พระครูสุนทรวชิรคุณ เป็นกำลังสำคัญอยู่ในขณะนี้ ช่วยสืบสานและอนุรักษ์ ต่องานทั้งหลายทั้งปวงสืบไป

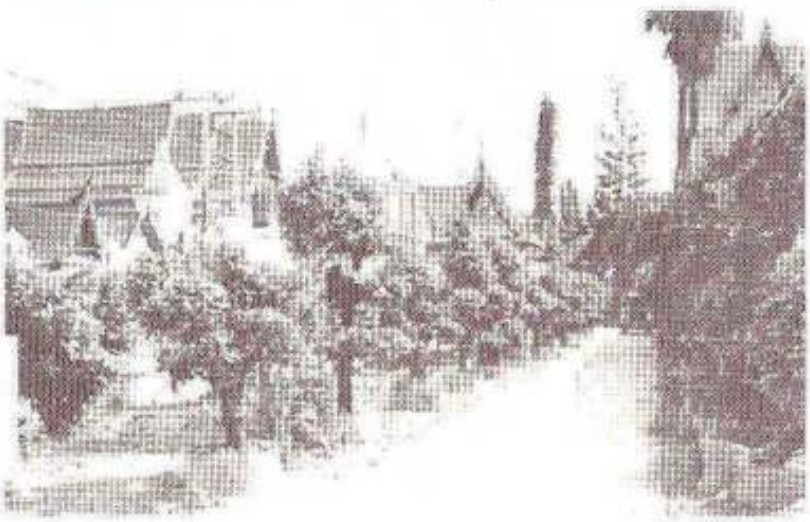

ณ โอกาสอันเป็นมงคลยิ่งในการจัดงานฉลองสมโภชฯ คราวนี้ ขอถวายมุทิตสักการะด้วยคำประพันธ์ที่ได้เรียบเรียงไว้ ดังนี้

บทพากย์หนังใหญ่ สำนวนใหม่
ตอนกุมภกรรณขอโมกขศักดิ์

กุมภกรรณสิทธิศักดิ์ยักษา เหาะลิ่วปลิวมา
ถึงเขายอดฟ้าคีรี
ครั้นถึงกัมเกล้าอัญชลี พระผู้บดี
พิศดูขุนยักษ์ทักถาม
น้องราพย์กราบทูลมูลความ แด่พงศ์พรหมตาม
แด่ต้นยุบลรณลิง
ศึกนี้มีเหตุเพราะหญิง พระพี่ช่วงชิง
ชักศึกฮึกหาญผลาญวงศ์
ข้าคิดคุณพี่โดยตรง สุดทัดทานองค์
ออกรบป้องภพกุมภัณฑ์
คาบนี้ถึงคราวคับขัน ขอองค์ทรงธรรม์
ประทานหอกแก้วคืนไป
ด้วยหอกฤทธิ์รุทย์เรืองไกร บำราบปราบภัย
ริปูกอบกู้พงศ์พรหม
ขอองค์ทรงฤทธิวโรดม ฟังข้าบังคม
คดีทูลมูลความตามจริง
สองมนุษย์ยุทธร่วมพลลิง รบราญหาญยิ่ง
ยากจักยุทธยอต่อกร
รามพี่ลักษมณ์น้องฤทธิรอ ชาญเชี่ยวเชิงศร
ประหารหมู่มารบรรลัย
ขุนกระบี่กายขาวฤทธิ์ไกร ห้าวหาญชิงชัย
ทั้งยุทธสุดยงคงทน
เห็นแต่โมกขศักดิ์ฤทธิรน จักยุทธยังผล
ปราบพาลอรินทรสิ้นสูญ
ทรงฤทธิ์โปรดเกิดเจ้าธูร กอบเกื้อบอนุกูล
ปกป้องแก่ผองกุมภัณฑ์ ด้วยเทอญฯ

ป.เธียรภิรมย์

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐

บทละคร "ลักษณวงศ์" ฉบับวัดพลับพลาชัย เพชรบุรี

เสยย์ เกิดเจริญ

วัดพลับพลาชัย ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งมรดกทาง วัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีแห่งหนึ่ง เป็นวัดมีอายุ เก่าแก่ที่ได้รับการบูรณะในตอนปลายยุคกรุงศรีอยุธยา เป็นที่สะสมสืบทอดทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าเช่น หนังใหญ่และการแสดง ปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีสายวัดพลับพลาไชย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำรายาแผนโบราณ ยาตา หมอนวด แหล่งวัฒนธรรมทางการศึกษา และวัฒนธรรมทางวรรณกรรม แสดงถึงความเจริญในอดีต และถ่ายทอดเป็นแบบอย่างสู่ปัจจุบัน

วัฒนธรรมทางวรรณกรรมเป็นผลงานของมนุษย์ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมา เป็นที่รวมข้อมูลต่างๆ ทั้งความคิด ค่านิยม คุณธรรม ความเชื่อ สภาพสังคม และสะท้อนผลภาพลักษณ์ออกมาในแง่มุมต่างๆ ตามยุคตามสมัย ตามกาลเวลา และ สถานที่

วัดพลับพลาชัย เป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมทางวรรณกรรมสมุดข่อย และใบลานที่สำคัญแห่งหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะมีการนำต้นฉบับวรรณกรรมส่วนหนึ่งของวัด ไปไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ แต่ที่ยังคงเหลืออยู่บ้าง ที่มิได้กล่าวถึงกัน คือ วรรณกรรม "บทละคร" อันเป็นเอกสารที่เป็นรากฐานสำคัญบ่งบอกความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงทางภาษา การศึกษาพัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มคนได้เป็นอย่างดี และบทละครสมุดข่อยเหล่านี้ ย่อมมีการนับเนื่องกับการละครที่ได้สืบทอดกันมา บทละครเป็นวรรณกรรมที่เขียนขึ้นเพื่อให้ความบันเทิงและเพื่อใช้สำหรับแสดงละครจะต้องประกอบด้วยโครงเรื่อง, ตัวละคร, ฉาก, บทสนทนา (เจรจา) แนวคิด, เพลงและดนตรี ตลอดถึงสิ่งต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการแสดง***๑

กลอนบทละครนั้น เป็นกลอนผสมที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลอนสุภาพ แต่ใช้คำในวรรคหนึ่งได้ตั้งแต่ ๖-๙ คำ แต่ที่นิยมกันมักใช้ ๖ หรือ ๗ คำ เพราะเข้ากับจังหวะและทำนองร้องได้ดีกว่า การที่จะใช้คำมากหรือน้อยนั้นต้องถือทำนองเพลงที่จะใช้ร้องเป็นสำคัญ***๒

จำนวนคำในวรรคจึงไม่ค่อยเท่ากัน และไม่ค่อยเคร่งครัดตามระเบียบนัก คำขึ้นต้นบทนิยมใช้คำว่า เมื่อนั้น (กับตัวละครตัวเอก) บัดนั้น (กับตัวละคร ตัว รองหรือเสนา) และไม่ต้องสัมผัสกับตัวในวรรคต่อไป แต่บางครั้งคำขึ้นต้นบทแบบวรรคสดับเต็มวรรคก็มี

วรรณกรรมบทละครที่สำคัญของวัดพลับพลาชัย ก็คือ บทละคร เรื่อง ลักษณวงศ์ เป็นสมุดข่อยขาว เขียนด้วยตัวหมึกดำ ขนาดกว้าง ๑๒ ซ.ม. ยาว ๓๖ ซ.ม. เขียนหน้าละ ๕ บรรทัด เป็นบทละครที่ใช้กลอนวรรคหนึ่งแปดคำ ซึ่งต่างไปจากบทละครทั่วไป ที่ใช้ตัววรรคหนึ่ง ๖-๙ คำ

บทละครลักษณวงศ์ฉบับวัดพลับพลาชัย จะเคร่งครัดต่อคำในวรรค ๘ คำ และนิยมการสัมผัสในอยู่มาก และยังมีโครงเรื่องเหมือนกับเค้าโครงเรื่องลักษณวงศ์ กลอนอ่านของท่านสุนทรภู่, ที่ได้เค้า โครงเรื่องลักษณวงศ์ตามที่ท่านบอกไว้ในคำขึ้นต้นเรื่องว่าได้มาจากเรื่องดึกดำบรรพ์ ทำนองชาดก แต่สมเด็จกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ นักค้นคว้าทางโบราณคดีที่สำคัญพระองค์หนึ่งบอกว่า สุนทรภู่แต่งลักษณวงศ์จากเค้าเรื่องชีวิตจริงๆ ของบุคคลสำคัญในชีวิตของท่านสุนทรภู่ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายชั้นสูงทั้งสองพระองค์นั้น จรรโลงใจสุนทรภู่จนนำไปสร้างเป็นโครงเรื่องลักษณวงศ์ขึ้น เป็นการเย้าด้วยคารวะเท่านั้น***๔

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นอิสาน ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า สุนทรภู่คงได้เค้าโครงเรื่องลักษณวงศ์มาจากเรื่อง สุริวงศ์ อันเป็นเรื่องราวจักรๆ วงศ์ๆ ของลุ่มแม่น้ำโขง เป็นชาดกเรื่องของพระโพธิสัตว์ อาจเป็นชาดกในปัญญาสชาดกฉบับอื่น ซึ่งไม่ใช่ฉบับหอสมุดแห่งชาติ****๕

เมื่อสุนทรภู่ได้ระหกระเหิน จึงได้แต่งเรื่องลักษณวงศ์ขึ้นในระยะตกยากขนาดหนัก ราวพ.ศ. ๒๓๘๐-๒๓๙๒***๖ เรื่องสุริวงศ์กับเรื่องลักษณวงศ์ จึงมีเค้าโครงเรื่องเหมือนกัน จะต่างกันบ้างชื่อตัวละครและเมือง เช่น สุริวงศ์ - ลักษณวงศ์, สุวรรณเพิมพา - สุวรรณอัมพา นางไกรสร - นางเกสร, เป็นต้น ฯลฯ

จากลักษณวงศ์กลอนอ่านของท่านสุนทรภู่ ก็ได้มีผู้นำมาแต่งเป็นบทละครหลายสำนวน เช่น สำนวนของโรงพิมพ์วัดเกาะ, สำนวนของหลวงพัฒนพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) และลักษณวงศ์สำนวนฉบับวัดพลับพลาชัย ซึ่งเป็นบทละครที่มีลักษณะกลอน เหมือนกับกลอนลักษณวงศ์ของท่านสุนทรภู่ ที่เรียกว่า "เหยียบกลอน" เช่น

"พระฤาษีดีดอกหรือดุดัน *อยู่ด้วยกันยังจะได้หรือไฉน"*

(นิทานกลอนลักษณวงศ์ของสุนทรภู่ หน้า ๓๙๖)

"พระฤาษีดีดอกหรือดุดัน *อยู่ด้วยกันยังจะได้หรือไฉยา"*

(บทละคร ลักษณวงศ์ ฉบับ วัดพลับพลาชัย)

"พระฤๅษีใจดีไม่ดุดอก *จะช่วยบอกพ่อตาให้อาศัย"*

(นิทานกลอนลักษณวงศ์ของสุนทรภู่ หน้า ๓๙๖)

"พระฤๅษีใจดีไม่ดุดอก *น้องช่วยบอกทรงเดชพระเชษฐา"*

(บทละครลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย)

"ชิงช้าตาผูกใต้ต้นแก้ว *พี่กินแล้วข้าจะพาไปไกวเล่น*
พี่เคยไกวหรือว่าไกวยังไม่เป็น *พี่แลเห็นแล้วหรือพี่ตรงนี้ไป"*

(นิทานกลอนลักษณวงศ์ของสุนทรภู่ หน้า ๓๒๙)

"ชิงช้าตาผูกใต้ต้นแก้ว *เสวยแล้วน้องจะได้พาไปเล่น*
พี่ไกวได้หรือไกวยังไม่เป็น *เวลาเย็นเลี้ยวลับกลับมา"*

(บทละครลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย)

ฯลฯ

บทละครเรื่องลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย ที่น่าศึกษาในเรื่องการใช้ศิลปทางภาษา เช่น

การใช้สัมผัส เป็นลักษณะสำคัญของบทร้อยกรอง เพื่อทำให้เกิดความไพเราะเพราะพริ้งในบทละครลักษณวงศ์ฉบับวัดพลับพลาชัย นิยมใช้สัมผัส สระ พยัญชนะ เป็นสัมผัสในอยู่มาก เช่น

"โอ้ดอกสร้อยสักวานิจจาเอ๋ย *จะล่วงเลยจากอกไปตกไหน*
เสียดายดวงดอกฟ้าสุมาลัย *เคยชื่นใจชมเล่นไม่เว้นวัน"*

หรือ

โน่นนกแก้วสาริกามาแล้ว *เหมือนน้องเคยถามแม่มาแต่หลัง*
โน่นนกแก้วไซ้ขนบนต้นรัง *พระชลนัยไหลหลั่งลงหลังม้า*

ฯลฯ

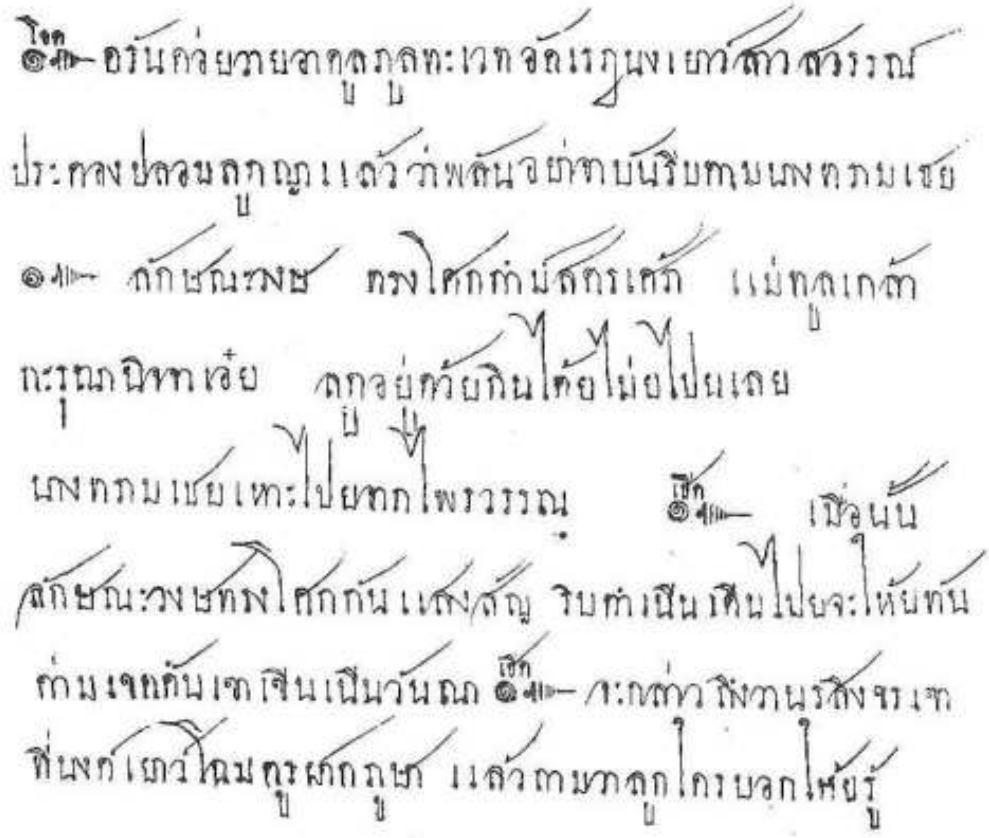

การใช้คำหยาบ คือ คำที่ถือกันว่าไม่สุภาพ เช่น คำว่า อ้าย, อี, มึง, กู ฯลฯ เป็นคำที่มักใช้เป็นคำบริภาษหรือคำด่า มักจะเป็นคำที่ใช้พูดจากับทั่วไปของชาวบ้าน และมักปรากฏอยู่ในบทละครจักรๆ วงศ์ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับบุคคลิกลักษณะ, อารมณ์ของตัวละครแบบชาวบ้านที่ซื่งใจ ในอารมณ์ บทละครเรื่องลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย ก็ปรากฏว่ามีลักษณะคำหยาบของตัวละครอยู่บ้าง เช่น อ้าย, อี มึง, กู มัน ชาติชั่ว, ไอ้หัวโต, ไอ้ชาติข้า, อ้ายจังไร คำหยาบเหล่านี้นับว่ามีน้อยมาก ต่างกับบทละครบางเรื่อง มีคำหยาบอยู่มาก เช่น

"อ้ายฤาษีมีเมียเหี้ยวัด *ใจเป็นสัตว์เสเพลเดรัจฉาน"*

(สามฤดู สมุดไทยดำ เล่ม ๙ หน้า ๒๐)

หรือ

"พี่เลี้ยงสำคัญจิตคิดว่าแน่ *ร้องเย็ดแม่เสือปลามาแต่ไหน"*

(มณี สุริยง สมุดไทยดำ เล่ม ๑๙ หน้า ๓)

ตัวอย่างคำหยาบในบทละครลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย เช่น

"วิรุญมาตรชาติชั่วไอ้หัวโต *นอนเทโพอยู่บนแท่นลูกแค้นใจ"*

หรือ

"ว่าเราหรือคือพระภาพชาญศักดา *ภูตามมาจะประจญอ้ายคนพาล"*

ฯลฯ

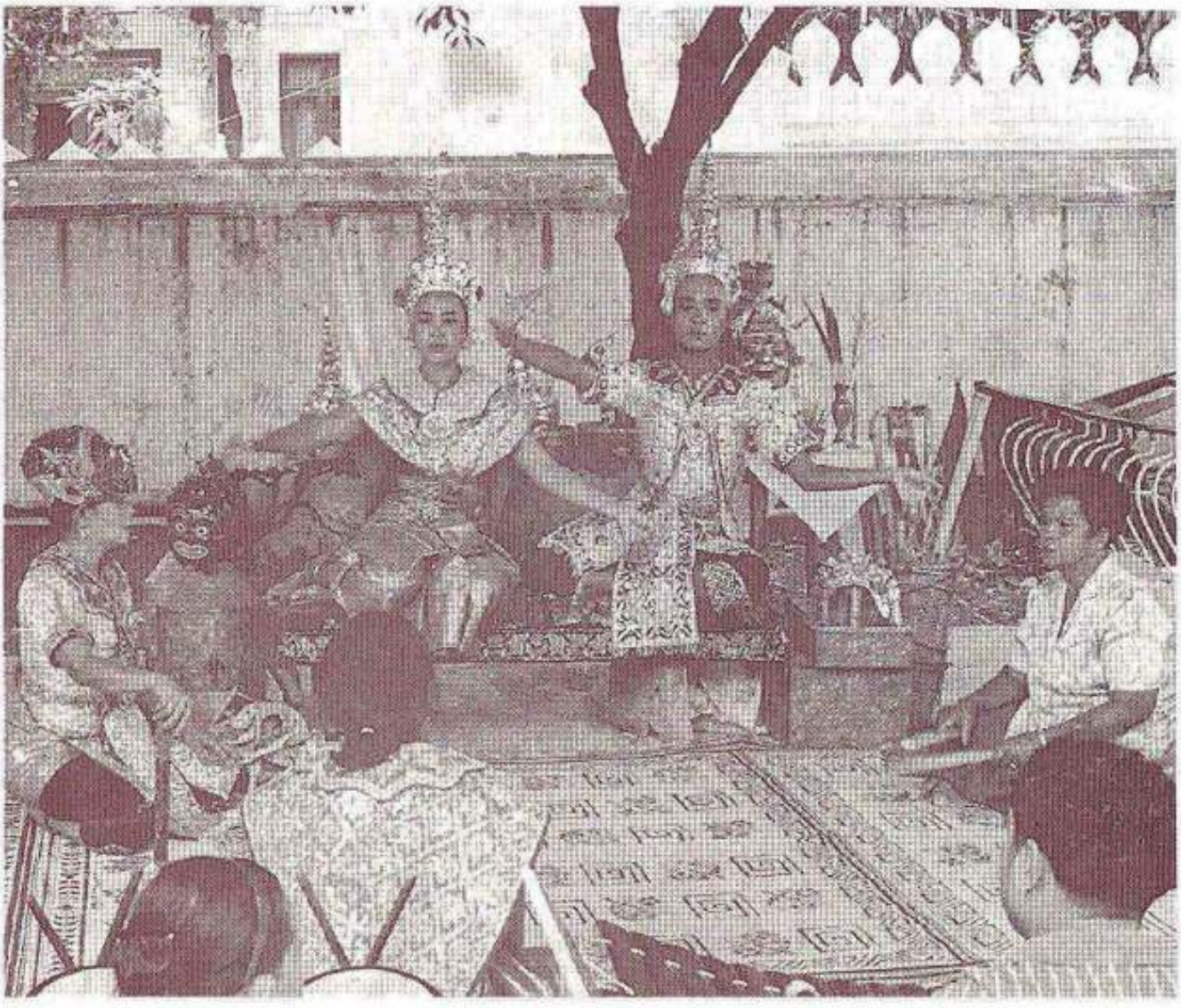

การใช้คำราชาศัพท์ คำราชาศัพท์คือคำที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์, พระบรมวงศานุวงศ์ เป็นคำพิเศษพวกหนึ่งซึ่งต้องใช้ให้เหมาะสมกับชั้นของบุคคล ทั้งห้าชนิด บทละครลักษณวงศ์ฉบับวัดพลับพลาชัย ตัวละครส่วนใหญ่เป็นกษัตริย์ หรือ โอรสของกษัตริย์ คำที่ตัวละครใช้จึงมีคำราชาศัพท์ และมักใช้ปะปนกับคำชาวบ้าน โดยมุ่งเน้นทางความสนุกสนานให้กับผู้อ่าน หรือ ผู้ดูมากกว่าหลักการใช้คำราชาศัพท์ที่ถูกต้อง เช่น

พระน้อยหน่อวิ่งไปในไพรศรี ***พระกู่***ก้องร้องหาน่าปราณี
พระแม่หนีลูกมาจะว่ากระไร ***พระฟัง***แจ้งแห่งสาริกาเล่า
พระทอดถอนซอนซบสลบไป

การเล่นคำ คือ การใช้คำที่มีเสียงเดียวกัน หรือ คำเดียวกัน แต่ความหมายต่างกัน เพื่อเป็นการทำให้เกิดจังหวะลีลาเสียงให้ไพเราะ บทละครลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัยได้มีการเล่นคำแบบคำพ้องอยู่มาก เช่น

*เห็นต้น**โสก**โศกละอื้นเจ้ายืน**โศก*** *ยิ่งวิโยคเดินไปตามไพรศรี*
*จำ**ปี**เหมือนเรามาก็กว่า**ปี*** *ชนนีพลัดพรากไปจากกาย*
*กอระ**กำ**เหมือน**กรรม**มาทำให้* ***แสลงใจ**คิดไปแล้วใจหาย*
***น้ำนองนอง**น้ำตาเอากากาย* *ต้น**กำจาย**เหมือนกำจัดพลัดพารา*
***สุกรมกรม**กรอมจนผอมเศร้า* *โอ้ตัวเราพรัดแม่ที่แลหา*

ฯลฯ

คำเปรียบเทียบ เป็นคำที่กล่าวถึงสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่งที่กล่าวพาดพิง เชื่อมโยงเพื่อให้เห็นชัดเจนของอารมณ์ บทละครลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย มีคำเปรียบเทียบอยู่มาก เช่น

พระบอกดอกมณฑาจำปาเทศ *เหลืองวิเศษเหมือนทองผุดผ่องศรี*
เหมือนปรางทองน้องกุมารี *น้อยหรือพี่ยกยอให้พอการ*

หรือ

เดือนอร่ามงามนักเหมือนหน้าเจ้า *ปานฉะนี้ที่จะเฝ้าโศกเศร้าสร้อย*
จะเปลี่ยนเปล่งเศร้าอุราตั้งตาคอย *พระน้องน้อยร้อยปีร่วมชีวัน*

หรือ

ชนิดมึงเหมือนกระต่ายจะไฝ่สูง *ขะเม่นมุ่งชมจันทร์กระสันหา*
กากาดชาติเจ้าเหมือนเหล่ากา *จะหมายมาเทียมหงส์ไชยพงศ์พันธุ์*

การใช้คำซ้ำคำ เป็นการนำคำที่เหมือนกันมาเรียงกัน ทำให้เกิดความไพเราะและเน้นคำทำให้คำมีน้ำหนักมากขึ้น เช่น ในบทละครฉบับวัดพลับพลาชัย จะนิยมใช้คำซ้ำคำอยู่มาก เช่น

- *น้องขอถามความวิตกพี่นกแก้ว* *พูด**แจ้วแจ้ว**ปักษิณอย่าบินหนี*

หรือ
- *เดินเข้าไปใกล้ชิดผิดทำนอง* *เธอ**มองมอง**เห็นสาริกาดง*
- *พระโฉมยงทรงบอกดอกนางแย้ม* *งามเหมือนแก้มน้องพริ้ง**จริงจริง**นะ*
- *ตะวันเย็น**รอนรอน**จะนอนไหน* *หรือนอนในกลางป่าพนาสิน*
- *หยิบ**ลูกอินลูก**จันออกปันให้* *ไม่**ร่วม**สรง**ร่วม**เสวยเหมือนเคยกัน*
- *เธอนั่งลูบจูบจับประคับประคอง*

ฯลฯ

การใช้คำซ้อนหรือไวพจน์ผสม คือ เป็นคำที่มีรูปต่างๆ แต่มีความหมายคล้ายกัน ในลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย ก็นิยมใช้คำซ้อนหรือไวพจน์ผสมกันอยู่มาก เช่น

- *แสน**วิโยคโศกกำสรดสลดใจ***
- *เข้าไป**ชิดผิดเสียงสำเนียง**แม่*
- *มา**ม้วยมอดวอดวายบรรลัยลาญ***
- *ลักษณวงศ์ทรง**โศกกำสรดเศร้า***
- *ช่วย**บอกเล่า**อนุกูลอย่าสูญใจ*
- ***กอดเกยอิงแอบไว้แนบทรวง***

*เที่ยว**ร้องไห้**หาพระชนนี*
***อาดูร**แด**โศกา**น้ำตาไหล*

ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีศิลปะการใช้ภาษาที่ใช้คำง่ายๆ แบบคำพูดธรรมดา การแผลงคำ การตัดคำ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ สำนวนโวหารภาพพจน์ และข้อที่น่าศึกษาที่เกี่ยวกับตัวละคร, เค้าโครงเรื่องแนวการดำเนินเรื่อง, ทำนองเพลงทั้งเพลงขับร้องและเพลงหน้าพาทย์ ความสอดคล้องของบทละครอารมณ์ และบทบาทของตัวละคร เป็นต้น

ในตอนท้ายของสมุดข่อย บทละครเรื่อง ลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย ได้บอกถึงวันคัดลอกจบเอาไว้ว่า

"จบแต่ ณ วัน ๓ ฯ ๑๒ ค่ำ ปีฉลู เอกศก ๑๒๔๕" (พ.ศ.๒๔๒๖ น่าจะเป็นเบญจศก)

และที่น่าศึกษาที่สำคัญของบทละครเรื่องลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย จากข้อสังเกตของหลายท่านที่ได้อ่านบทละครนี้ ทำให้สงสัยว่าน่าจะเป็นวรรณกรรมบทละครที่ท่านสุนทรภู่แต่งขึ้นที่เพชรบุรี เป็นสิ่งที่น่าศึกษาหาข้อยุติกันต่อไป

เสยย์ เกิดเจริญ
พฤษภาคม ๒๕๔๐

เชิงอรรถ

๑. ระพีพรรณ เทียมเดช, วิเคราะห์วรรกรรมบทละครของหลวงพิพัฒนพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์ หน้า ๖๗)
๒. กำชัย ทองหล่อ, สุนทรภู่ หน้า ๒๙๘
๓. เจือ สตเวทิน, สุนทรภู่ หน้า ๒๙๘
๔. เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๒๙
๕. สุรีรัตน์ หาญคำ, สุริวงศ์ วรรณกรรมท้องถิ่นอิสาน หน้า ๒๓
๖. ประยูร พิศนาคะ, ชีวิตและงานของสุนทรภู่ หน้า ๒๘๐-๒๘๒

การใช้คำราชาศัพท์ คำราชาศัพท์คือคำที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์, พระบรมวงศานุวงศ์ เป็นคำพิเศษพวกหนึ่งซึ่งต้องใช้ให้เหมาะสมกับชั้นของบุคคล ทั้งห้าชนิด บทละครลักษณวงศ์ฉบับวัดพลับพลาชัย ตัวละครส่วนใหญ่เป็นกษัตริย์ หรือ โอรสของกษัตริย์ คำที่ตัวละครใช้จึงมีคำราชาศัพท์ และมักใช้ปะปนกับคำชาวบ้าน โดยมุ่งเน้นทางความสนุกสนานให้กับผู้อ่าน หรือ ผู้ดูมากกว่าหลักการใช้คำราชาศัพท์ที่ถูกต้อง เช่น

***พระน้อยหน่อ**วิ่งไปในไพรศรี* ***พระกู่**ก้องร้องหาน่าปราณี*
***พระแม่**หนีลูกมาจะว่ากระไร* ***พระฟัง**แจ้งแห่งสาริกาเล่า*
***พระทอด**ถอนซอนซบสลบไป*

การเล่นคำ คือ การใช้คำที่มีเสียงเดียวกัน หรือ คำเดียวกัน แต่ความหมายต่างกัน เพื่อเป็นการทำให้เกิดจังหวะลีลาเสียงให้ไพเราะ บทละครลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัยได้มีการเล่นคำแบบคำพ้องอยู่มาก เช่น

*เห็นต้น**โสก**โศกละอี้นเจ้ายืน**โศก*** *ยิ่งวิโยคเดินไปตามไพรศรี*
*จำ**ปี**เหมือนเรามาก็กว่า**ปี*** *ชนนีพลัดพรากไปจากกาย*
*กอระ**กำ**เหมือน**กรรม**มาทำให้* ***แสลงใจ**คิดไปแล้วใจหาย*
***น้ำนองนอง**น้ำตาเอากากาย* *ต้น**กำจาย**เหมือนกำจัดพลัดพารา*
***สุกรมกรม**กรอมจนผอมเศร้า* *โอ้ตัวเราพรัดแม่ที่แลหา*

ฯลฯ

คำเปรียบเทียบ เป็นคำที่กล่าวถึงสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่งที่กล่าวพาดพิง เชื่อมโยงเพื่อให้เห็นชัดเจนของอารมณ์ บทละครลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย มีคำเปรียบเทียบอยู่มาก เช่น

พระบอกดอกมณฑาจำปาเทศ *เหลืองวิเศษเหมือนทองผุดผ่องศรี*
เหมือนปรางทองน้องกุมารี *น้อยหรือพี่ยกยอให้พอการ*

หรือ

เดือนอร่ามงามนักเหมือนหน้าเจ้า *ปานฉะนี้ที่จะเฝ้าโศกเศร้าสร้อย*
จะเปลี่ยนเปลงเศร้าอุราตั้งตาคอย *พระน้องน้อยร้อยปีร่วมชีวัน*

หรือ

ชนิดมึงเหมือนกระต่ายจะไฝ่สูง *ขะเม่นมุ่งชมจันทร์กระสันหา*
กากาดชาติเจ้าเหมือนเหล่ากา *จะหมายมาเทียมหงส์ไชยพงศ์พันธุ์*

การใช้คำซ้ำคำ เป็นการนำคำที่เหมือนกันมาเรียงกัน ทำให้เกิดความไพเราะและเน้นคำทำให้คำมีน้ำหนักมากขึ้น เช่น ในบทละครฉบับวัดพลับพลาชัย จะนิยมใช้คำซ้ำคำอยู่มาก เช่น

- *น้องขอถามความวิตกพี่นกแก้ว* *พูด**แจ้วแจ้ว**ปักษิณอย่าบินหนี*

หรือ
- *เดินเข้าไปใกล้ชิดผิดทำนอง* *เธอ**มองมอง**เห็นสาริกาตง*
- *พระโฉมยงทรงบอกดอกนางแย้ม* *งามเหมือนแก้มน้องพริ้ง**จริงจริง**นะ*
- *ดะวันเย็น**รอนรอน**จะนอนไหน* *หรือนอนในกลางป่าพนาสิน*
- *หยิบ**ลูก**อิน**ลูก**จันออกปันให้* *ไม่**ร่วม**สรง**ร่วม**เสวยเหมือนเคยกัน*
- *เธอนั่งลูบจูบจับประคับประคอง*

ฯลฯ

การใช้คำซ้อนหรือไวพจน์ผสม คือ เป็นคำที่มีรูปต่างๆ แต่มีความหมายคล้ายกัน ในลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย ก็นิยมใช้คำซ้อนหรือไวพจน์ผสมกันอยู่มาก เช่น

- *แสนวิโยคโศกกำสรดสลดใจ* *เที่ยวร้องไห้หาพระชนนี*
- *เข้าไปชิดผิดเสียงสำเนียงแม่* *อาดูรแดโศกาน้ำตาไหล*
- *มาม้วยมอดวอดวายบรรลัยลาญ*
- *ลักษณวงศ์ทรงโศกกำสรดเศร้า*
- *ช่วยบอกเล่าอนุกูลอย่าสูญใจ*
- *กอดเกยอิงแอบไว้แนบทรวง*

ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีศิลปะการใช้ภาษาที่ใช้คำง่ายๆ แบบคำพูดธรรมดา การแผลงคำ การตัดคำ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ สำนวนโวหารภาพพจน์ และข้อที่น่าศึกษาที่เกี่ยวกับตัวละคร, เค้าโครงเรื่องแนวการดำเนินเรื่อง, ทำนองเพลงทั้งเพลงขับร้องและเพลงหน้าพาทย์ ความสอดคล้องของบทละครอารมณ์ และบทบาทของตัวละคร เป็นต้น

ในตอนท้ายของสมุดข่อย บทละครเรื่อง ลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย ได้บอกถึงวันคัดลอกจบเอาไว้ว่า

"จบแต่ ณ วัน ๓ ฯ ๑๒ ค่ำ ปีฉลู เอกศก ๑๒๔๕" (พ.ศ.๒๔๒๖ น่าจะเป็นเบญจศก)

และที่น่าศึกษาที่สำคัญของบทละครเรื่องลักษณวงศ์ ฉบับวัดพลับพลาชัย จากข้อสังเกตของหลายท่านที่ได้อ่านบทละครนี้ ทำให้สงสัยว่าน่าจะเป็นวรรณกรรมบทละครที่ท่านสุนทรภู่แต่งขึ้นที่เพชรบุรี เป็นสิ่งที่น่าศึกษาหาข้อยุติกันต่อไป

เสยย์ เกิดเจริญ
พฤษภาคม ๒๕๔๐

เชิงอรรถ

๑. ระพีพรรณ เทียมเดช, วิเคราะห์วรรกรรมบทละครของหลวงพิพัฒนพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์ หน้า ๖๗)
๒. กำชัย ทองหล่อ, สุนทรภู่ หน้า ๒๙๘
๓. เจือ สตเวทิน, สุนทรภู่ หน้า ๒๙๘
๔. เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๒๙
๕. สุรีรัตน์ หาญคำ, สุริวงศ์ วรรณกรรมท้องถิ่นอิสาน หน้า ๒๓
๖. ประยูร พิศนาคะ, ชีวิตและงานของสุนทรภู่ หน้า ๒๘๐-๒๘๒

งานสถาปัตยกรรมวัดพลับพลาชัย

เฉลิม พึ่งแตง
บุญมี พิบูลย์สมบัติ

ผลงานด้านสถาปัตย์ของวัดพลับพลาชัยประกอบด้วยเสนาสนะ ถาวรวัตถุ และสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดแม้จะเคยถูกเพลิงเผาผลาญ เหลือเพียงวิหารหลังเดียว แต่ช่างฝีมือทั้งหลายก็ได้มีส่วนระดมความคิด และฝีมือ ฝากผลงานไว้โดยทั้งได้รับการซ่อมบูรณะตลอดถึงแต่งเติมเสริมต่อ เป็นการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ฝีมือการช่างทุกแขนง บรรดามีในอารามนี้ไว้ให้เป็นมรดกทางศิลปไทยสืบไป

วัดพลับพลาชัย ปัจจุบันมีถนนดำเนินเกษม ผ่านกลาง แบ่งเขตพุทธาวาสอยู่ทางทิศตะวันออก เขตสังฆาวาสอยู่ทางทิศตะวันตก หลังไฟไหม้แล้วได้มีการตัดถนนผ่านวัด ตามประวัติและคำบอกที่เล่าขานสืบต่อกันมา เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งของเพชรบุรีกล่าวกันว่าสร้างมาแต่ครั้งสมัยอยุธยาเป็นราชธานี

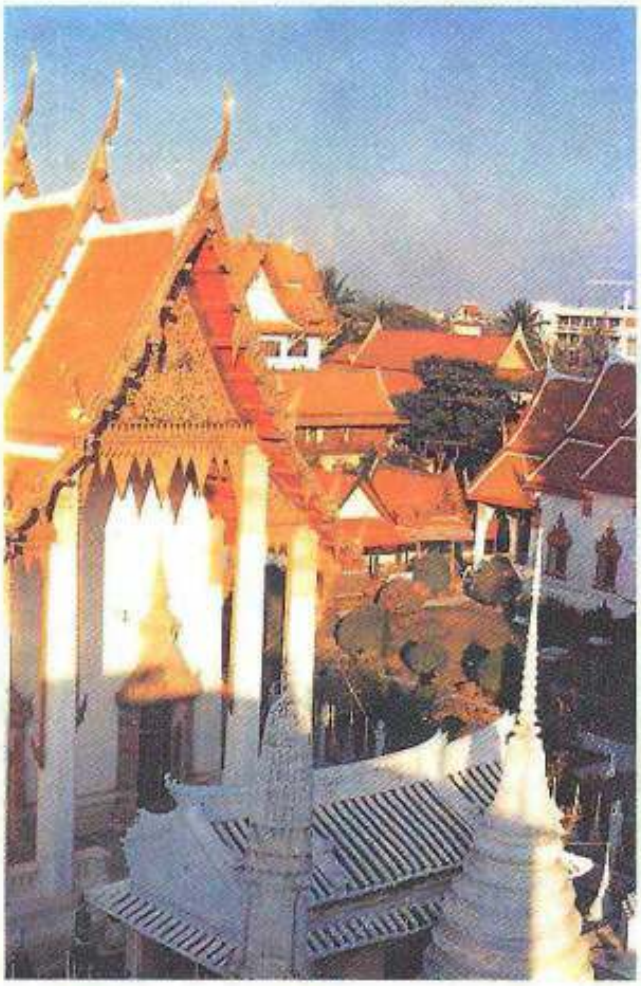

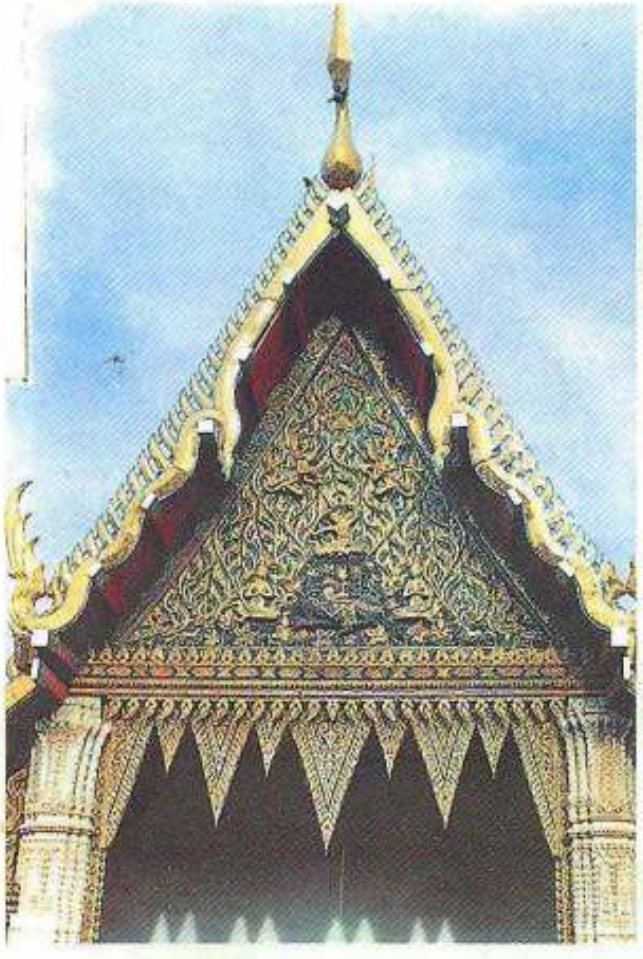

เมื่อเข้าไปในเขตพุทธาวาส ที่วิหาร ซึ่งปัจจุบันเป็นที่เก็บหนังใหญ่ของหลวงพ่อฤทธิ์ จะเห็นเสาภายใน ๘ เหลี่ยม แม้จะถูกซ่อมก็คงไม่ได้เปลี่ยนรูปเดิม ซึ่งเป็นคตินิยมเก่าครั้งสมัยอยุธยา ส่วนของอุโบสถจะพบแท่นพระประธานกับแท่นพระที่อยู่หน้าองค์พระประธาน ดูลักษณะบัวรับองค์พระ กับลักษณะแท่นสิงห์ทรงสูงคติลวดลายเดียวกับที่วัดใหญ่สุวรรณาราม เพชรบุรี ซึ่งเป็นลักษณะสมัยอยุธยา กับพระประธานที่กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงมาเห็นและทรงรับรองว่าเป็นฝีมือช่างสมัยอยุธยาตอนปลายแน่นอน

อุโบสถปัจจุบันที่เห็น ตามประวัติได้ซ่อมสร้างกันมาหลายครั้งหลวง พ่อจีนซึ่งเป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกท่าน นามจริงไม่มีใครทราบ ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ท่านสร้างอุโบสถตรงที่เดิม คงบูรณะกันมาตลอด ต่อมาไฟไหม้เพชรบุรีครั้งใหญ่ ในปีพ.ศ. ๒๔๕๘ อุโบสถไฟไหม้ เครื่องบนหมดเพราะเป็นไม้ หลวงพ่อกรปฏิสังขรกันใหม่ อยู่จนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นอุโบสถขนาดกลาง ทรวดทรงกระทัดรัด คล้ายกับอุโบสถวัดแก่นเหล็กหลังเก่า (ถูกรื้อสร้างใหม่อยู่ขณะนี้ซึ่งเป็นที่น่าเสียดาย) และคล้ายอุโบสถวัดพระทรง หลังคาซ้อนสามชั้น

ห้องประธาน ๕ ห้อง เจาะช่องหน้าต่างด้านละ ๓ ช่อง ห้องแรกกับห้องพระประธานไม่เจาะหน้าต่าง มีมุขโถงหัวท้าย อีก ๒ ห้อง รวมเป็น ๗ ห้อง ครูเลิศ พ่วงพระเดช เป็นผู้ออกแบบ ช่อฟ้าใบระกาเป็นงานไม้ ช่อฟ้าอุโบสถปัจจุบันเป็นช่อฟ้าทำด้วยปูนซิเมนต์ เปลี่ยนเมื่อพ.ศ. ๒๕๒๘ ครั้งนั้นครูเลิศออกแบบหน้าบัน เลียนแบบลายเก่าของอุโบสถเดิม ลายประตูหน้าต่างมีช่างเมืองเพชรมาร่วมงานด้วยหลายช่าง

หน้าบันอุโบสถ เป็นงานฝีมือที่งดงามมาก ด้านทิศตะวันออก พื้นเป็นลายเปลว ตอนออกมหาภิเนษกรมณ์ เจ้าชายทรงม้ากัณฐกะ รับเท้าม้าตามเสด็จพร้อมนายฉันนะ ด้านล่างมีมารยืนยกมือห้ามอยู่ด้วยตนหนึ่ง ด้านทิศตะวันตก พื้นเป็นลายเปลวเหมือนด้านหน้าทางทิศตะวันออก เจ้าชายสิทธิตถะ

ตัดพระเมาลี อยู่ตรงกลาง ด้านล่างมีม้ากัณฑกะนอนสลบขดตัวอยู่กับนายฉันนะข้างๆ มีเทพพนมข้างละองค์ ด้านบนมีพระอินทร์กับพระพรหม ทำท่าเหาะถือเครื่องบริขาร

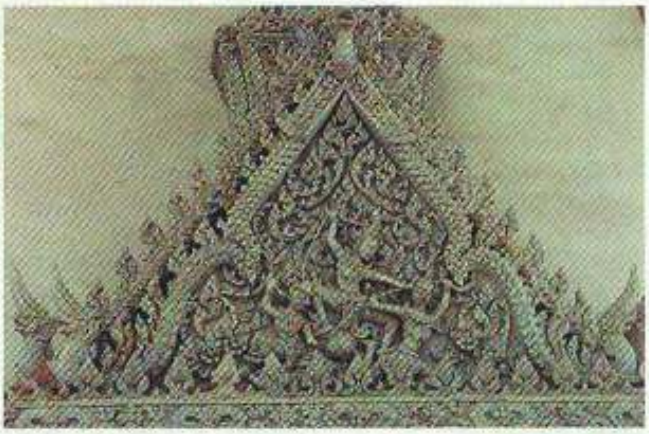

คันทวยอุโบสถก็ทำไว้อย่างสวยงามเป็นงานแกะสลักไม้ หัวคันทวยเป็นนาคอ้าปาก ซึ่งเป็นฝีมือครูเลิศออกแบบ ช่างที่แกะบานประตูช่วยกันแกะประจำเสาทุกต้นมีถึง ๑๖ ตัว กนกหางของคันทวยแปลกกว่าที่วัดอื่น แทนที่จะเป็นกนกหางไหลเหมือนกับวัดพระทรง ครูเลิศเขียนเป็นกนกคล้ายกนกสาม ตัวของกระจังปฏิญาณของธรรมมาสน์ ก็นับว่าแปลกตาแต่สวยงามดี

บานหน้าต่างลายเหมือนกันทั้ง ๔ ช่องลักษณะพุ่มข้าวบัณฑ์หรือคล้ายลายประจำยาม เรียงตัวเว้นช่องไฟรอบตัว เต็มทั้งแผ่น หน้าต่างช่องกลางเป็นลายพุดตาล ตรงกลางมีเทพ ยืนถือพระขรรค์ทั้งสองช่อง ไม่เน้นลายหน้าต่าง ไปเป็นลายบานประตู ลายประตูนี้ทราบว่ามีช่างแกะกันหลายช่างเป็นงานที่ประกวดฝีมือกันตอนบนเหนือลายขอบวงกบบัง ถ้าเปิดดูจะเห็นตัวหนังสือสลักชื่อผู้แกะแต่ละช่องไว้ นับว่าเป็นประโยชน์ภายหลังมาก

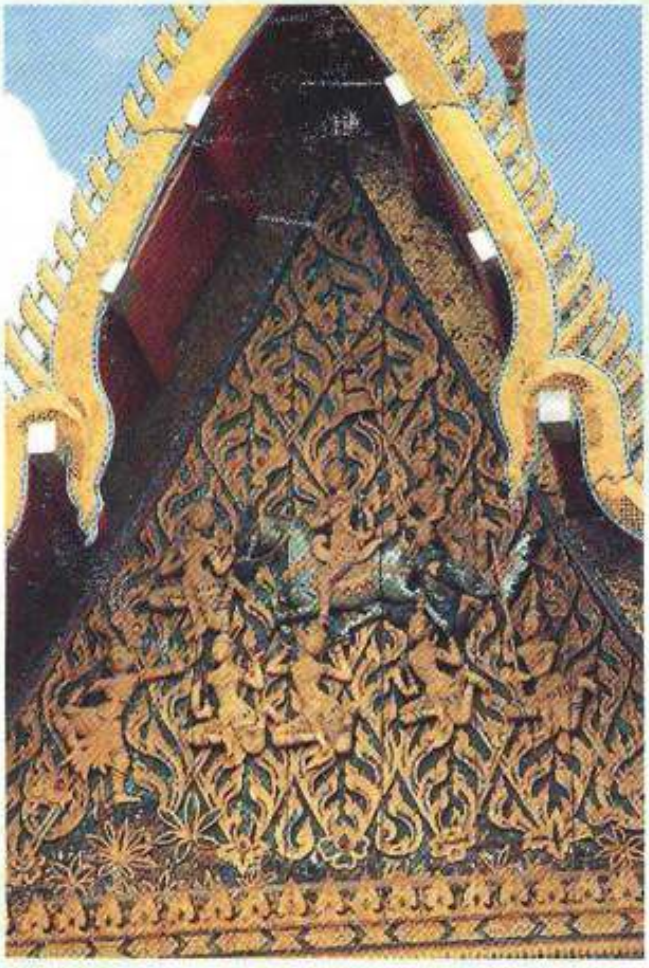

บานประตูด้านหน้าอุโบสถทิศตะวันออก บานทิศเหนือ ครูเลิศออกแบบและแกะสลักเองเป็นเรื่องชาดกทั้งสองบาน มีภาพกินรด้องศรนอนสลบ ศรปักอกอยู่คงเป็นเรื่อง ปัญญาสชาดก ส่วนช่องด้านหน้าทิศใต้เป็นลายก้านขด ลายแนววัดใหญ่สุวรรณาราม ช่างบัวนาวีวงค์ กับพระผ่าน สลักแต่ไม่สำเร็จ ช่างเทียบ เดชคง กับช่างเทศ ลอยโพยม ช่วยกันแกะต่อจนสำเร็จ ส่วนประตูด้านหลังอุโบสถ ทางทิศตะวันตกด้านถนนดำเนินเกษม บานทิศเหนือมีผู้สูงอายุบอกว่าพระอาจารย์เป้าสุ ปัญโญ วัดพระทรงเป็นผู้ออกแบบเป็นภาพฤาษีย่างกิเลส ในคูหาเป็นภาพชวนขันให้สังเกตดูตัวกิเลสของฤาษี อีกบานหนึ่งเป็นฤาษีหน้าเนื้อหรือฤาษีตาวัว มีต้นไม้ดอก สระบัว สิงห์ สาราสัตว์ประกอบเขามอ ช่วงบนเป็นเทพทรงราชรถ เป็นฝีมือสลักของช่างหวาน หอมมาลัย ส่วนประตูช่องหลัง ด้านทิศใต้ ช่างหล้าเนตรสุวรรณ เป็นผู้แกะสลักเป็น ลายเถาเปลว มีภาพ กินนร กินรี ภาพรามสูร เมขลา ภาพจับประกอบลายกนกนับยอด พลิกรั้ว

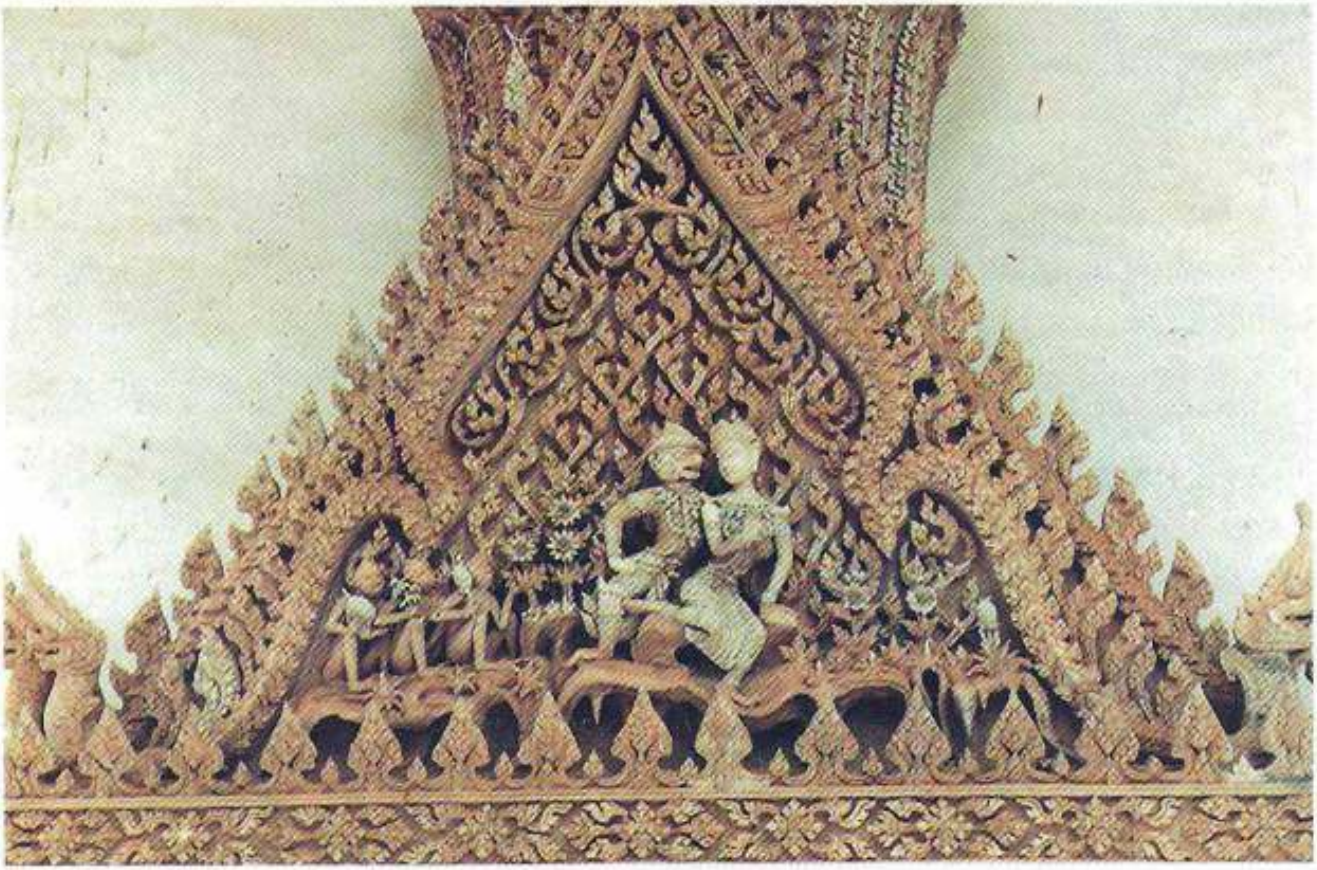

สวยงามมาก นับเป็นสิ่งควรแก่การดูชมเป็นอย่างมาก ในฝีมือและความคิด

ซุ้มประตูหน้าต่าง บัวหัวเสาอุโบสถ เป็นฝีมือปั้นของช่าง แป้ว บำรุงพุทธ ซุ้มหน้าต่างปั้นเป็นทรง มงกุฎทั้ง ๖ ซุ้ม ส่วนซุ้มประตูลายปูนปั้นเป็นทรงหน้าบัน ซ้อนสะดุ้ง หัวนาคสองชั้น มียอดทำนองทรงมงกุฎ หรือยอดของลูกโกศ ปั้นภาพทับลายเป็นเรื่องรามเกียรติ์ทั้งสี่ซุ้ม ด้านหน้าเป็นภาพสมพาส ระหว่างหนุมาน กับนางวารินทร์ นอกนั้นเป็นภาพจับ หรือสัปยุทธ เป็นกลุ่ม ๔-๕ ตัวภาพ ระหว่าง พระราม พระลักษณ์ ยักษ์ กระบี่ ท่าทางคึกคักและอ่อนหวาน สวยงาม ตามแบบนาฏลักษณ์ ศิลปไทย หน้าภาพเก่าชำรุด ช่างรุ่นใหม่ซ่อมหน้าภาพ มือไม่ละเอียดทำให้เสียความรู้สึก

สังเกตดูลายปั้นของช่างแป้ว ตัวกนกนั้นยอดไม่แหลมเหมือนกนกแกะไม้ เพราะช่างแป้วถนัดสลักหยวกมาก่อน แล้วแลสีเส้นตามตัวกนกแล้วใส่สี เมื่อปั้น ช่างแป้ว ปั้นกนกเหมือนสลักหยวก ดูได้ตามวัดที่ช่างแป้วปั้น เช่น ที่วัดกุฎิท่าแร้ง วัดปากคลองบางครก กนกจะคล้ายกันทุกแห่ง เป็นเอกลักษณ์ของช่างแป้ว ซึ่งอาจจะไม่เหมือนของช่างคนอื่น

พระประธานในอุโบสถวัดพลับพลาชัย

ปรางค์ เจดีย์ เก่งจีนหน้าอุโบสถ

เจดีย์แถวข้างอุโบสถทางทิศใต้

เก๋งจีนหน้าอุโบสถ

ซุ้มเสมารอบอุโบสถ

ซุ้มเสมารอบโบสถ ทั้ง ๘ องค์ ครูเลิศ พ่วงพระเดช เป็นผู้ออกแบบฐานสิงห์ ย่อไม้สิบสอง มีเรือนแก้ว ๔ ด้าน มีฐานรับองค์เสมาสี่เหลี่ยมมียอดกลม มีชั้นรับปลียอด ช่างแป้วปั้นลายประกอบเรือน แก้วกับลายรักร้อย สังวาลย์ รององค์เสมาอีกครั้งหนึ่ง เป็นต้นแบบที่แพร่หลายไปอีกหลายวัด เช่นเสมาที่โบสถเก่าวัดสนามพราหมณ์เป็นต้น

ปรางค์สององค์กับเก๋งจีนหน้าโบสถ กล่าวกันว่าเดิมมีปรางค์ ๔ องค์ หลังโบสถ ๒ องค์ ถูกรื้อ ทำกำแพงแก้วในสมัยหลวงพ่อฤทธิ์ ตามประวัติปรางค์แห่นี้สร้างในรัชกาลที่ ๑ โดยหลวงพ่อจีน ทรวดทรงสูงแบบฝักข้าวโพดต้นแบบคงได้มาจากวัดสระบัว หรือปรางค์เล็ก ๔ องค์ บนพื้นฐานไฟที่ของปรางค์ใหญ่วัดมหาธาตุวรวิหาร เพชรบุรี ฐานสิงห์สูง รูปเพรียวสวยงามคล้ายกัน เก๋งจีนยังคงสภาพเดิม ด้านทิศใต้มีเจดีสมัยรัตน์โกสินทร์ เรียงแถวอีกหลายองค์ ทรวดทรงสวยงามตามสมัยนิยม

หอระฆังของวัดก่ออิฐถือปูน ทรง ๔ เหลี่ยม ๒ ชั้นเป็นศิลปทรงไทย ผสมยุโรป มียอด อยู่ใกล้ประตูเขตพุทธาวาสด้านใต้ ที่ฐานใต้ลูกกรงชั้นล่างมีป้ายบอกว่า "๒๕๒๘ น.ส. เสิ่น อยู่ประเสริฐผู้ซ่อม" ทาสีขาวใหม่ ฐานมีลูกกรงช่องรูปไข่เดินได้รอบ ตั้งเสามุมแบ่งเป็นสามห้องทำเสาอิงกลม ติดกับผนังทึบ ยอดรูปโค้งแบบฝรั่ง ตั้งบนบัวปลายเสา ชั้นบนภายในทำบันได เดินได้รอบ มีช่องลูกกรงรูปไข่อย่างเดียวกับชั้นล่าง ย่อตัวหอเล็กลงตั้งเสาเหลี่ยมผนังทึบทำช่องโค้งเข้าสี่ด้าน มีระฆังห้อยแขวนอยู่ใต้ชั้นหลังคา ชั้นสองไม่ทำจั่วแหลม กลับทำรูปโค้ง มียอดแบบคอระฆังไทย สี่เหลี่ยม

ยอดสูงนิดเดียว เป็นทรงนิยมของวัดในสมัยนั้น มีหลายวัดที่ผสมรูปแบบศิลปหลายรูปแบบ เช่น หอระฆังวัดใหญ่ วัดลาด วัดพระทรง วัดมหาธาตุ (รื้อไปแล้ว) วัดโคก เป็นต้น

ซุ้มประตูก็เช่นกัน ประตูเขตพุทธาวาส ด้านตะวันออกมี ๒ ซุ้ม ทำแบบทรงยุโรป ช่วงเสา ทำรูปโค้ง คานบน เหมือนวัดพระทรงไม่มีผิด ด้านบนคานมีหัวเม็ดตั้งแปลกกันออกไป ด้านบนมีเลขจารึก พ.ศ.๒๔๕๗ ซุ้มด้านตะวันตกติดกับถนนดำเนินเกษม เป็นทรงยุโรป เช่นกัน ประวัติกล่าวว่า หลวงพ่อฤทธิ์ได้รื้อปรางค์ หลังอุโบสถออกทำกำแพงแก้ว แล้วทำซุ้มสองซุ้มติดถนนที่เห็นจนทุกวันนี้ก็นับว่าคงคน มีอายุนานพอสมควร

วิหาร เป็นอาคารทรงไทยไม่สูงนัก ผนัง ๖ ห้อง เจาะหน้าต่างทั้งหมด มีโถงหน้า-หลัง อีก ๒ ห้อง หลังคา ซ้อน ๓ ลด ติดชอฟ้าใบระกา มุงกระเบื้องเคลือบเกล็ดปลาสีเหลือง ได้รับการบูรณะอย่างดีมาตลอด เพราะเป็นอาคารเก่าแก่ครูพิณ อินฟ้าแสง

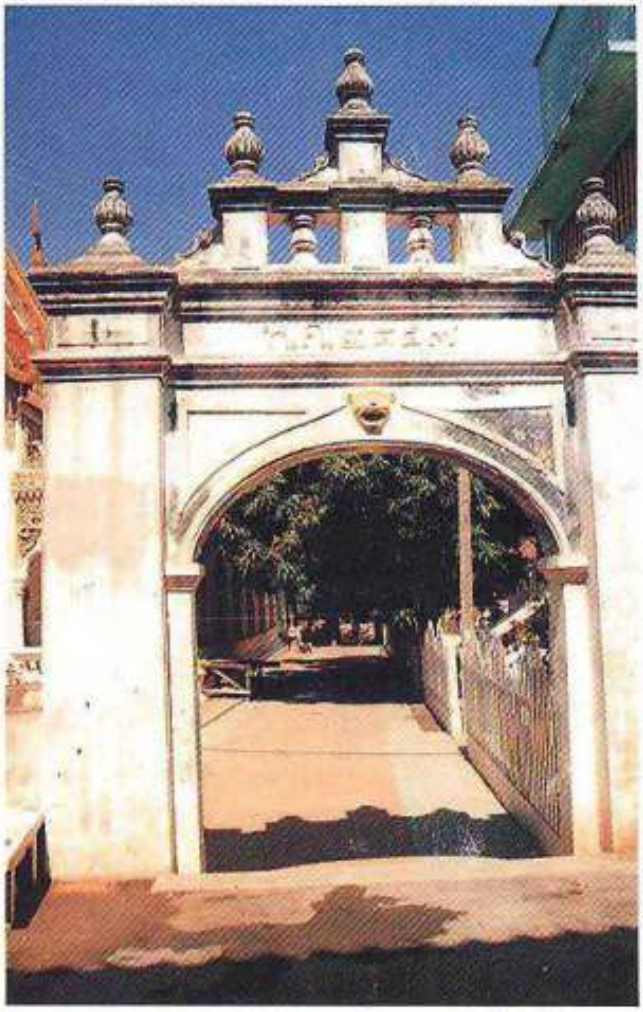

ปั้นหน้าบันทั้งสองด้าน(ของเดิมไม่มี) ที่ลายหน้ากระดานใต้จั่ว ด้านตะวันออกมีป้ายจารึกว่า "นายวรเทพ อมร สร้าง พ.ศ.๒๕๐๑" ครูพิณ ปั้นเป็นลายก้านขด ปลายขด มีเทพรำ เทพพนม ภาพตรงกลางมีพระพุทธประทับนั่งบดมัดหญ้าคา ปางสมาธิใต้ร่มโพธิ์พฤกษ์ ดูหา ปั้นเป็นต้นไม้ ทำนองป่าหิมพานต์ มี คชปักษี กับ กบิลปักษี บินอยู่ด้านละตน จั่วเสี้ยวกับดูหาเล็กก็ยังปั้น ช้างป่า คชสีห์ สกุลราชไกรสร ม้าอัศดร กับเทพประจำวันเสาร์ ขี่เสือ กับนามปีมะเส็งขี่งูเล็ก ด้านทิศตะวันตก หน้าบัน ปั้นเป็นลายช่อหางโตเปลว ก้านขด ตรงกลางมีภาพโปรดเบญจวัคคีย์ ดูหาใต้จั่ว ปั้นเป็นลายก้านขดเถาไขว้ ลักเถา ซึ่งถือว่าเล่นชั้นเชิงชั้นครู ยอดใบลายบิดกลับแบบกนกเขมรหรือลายผักกูด ยอดลายตรงกลางออกภาพเมขลากับรามสูรย์ จั่วเสี้ยวเป็นภาพนามปีฉลูกับปีมะโรง สมัยมีชีวิตครูพิณท่านบอกว่าท่านชอบลายยอดกลับนี้มาก ท่านไปปั้นอีกหลายแห่ง

ประตู กับหน้าต่างวิหารอีกข้างละ ๖ ช่อง ปั้นในปีพ.ศ.๒๕๒๙ ปั้นโดยช่างรุ่นใหม่ คือช่างวรรณา สนสด บัดนี้เปลี่ยนนามสกุลใหม่แล้ว ปั้นเป็นลายดอกไม้จัดภาพแบบลายคันฉ่องได้ยินมาว่าไปนำแบบมาจากวัดทางกรุงเทพฯ ศาลาการเปรียญ ตั้งเรียงกับวิหาร อยู่ทางทิศเหนือ เพราะคราวไฟไหม้ใหญ่ในปี ๒๔๕๘ ถูกไฟไหม้หมด ที่เห็นอยู่นี้จัดสร้างกันใหม่ เป็นทรงนิยมของศาลาการเปรียญ ตามแบบของจังหวัดเพชรบุรี ศาลาร่วมรุ่นมีหลายวัด เช่นวัดเกาะ วัดชีวประเสริฐ หน้าต่างประตูมีลูกกรงเหล็กเส้น มีลวดลายโปร่ง จารึก พ.ศ.ที่ลายว่า พ.ศ. ๖๖ สันเข้าติดหัวนาคสลักไม้ทั้งสี่มุม เริมสึกกร่อนแล้ว หน้าบันลายเปลว มีครุฑจับนาคทั้งสองหน้าบัน มีศาลาสะกัดด้านหน้าหลังหนึ่ง ลวดลายครูเลิศจะออกแบบทั้งหมด ปัจจุบันนี้ช่อฟ้าใบระกาทุกอาคาร เป็นฝีมือของท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ ทุกแห่งเว้นอาคารโรงเรียนปริยัติธรรมเท่านั้น นับว่าท่านมีความสามารถสูงในการสืบสานทางมรดกสถาปัตยกรรม ศิลปไทย

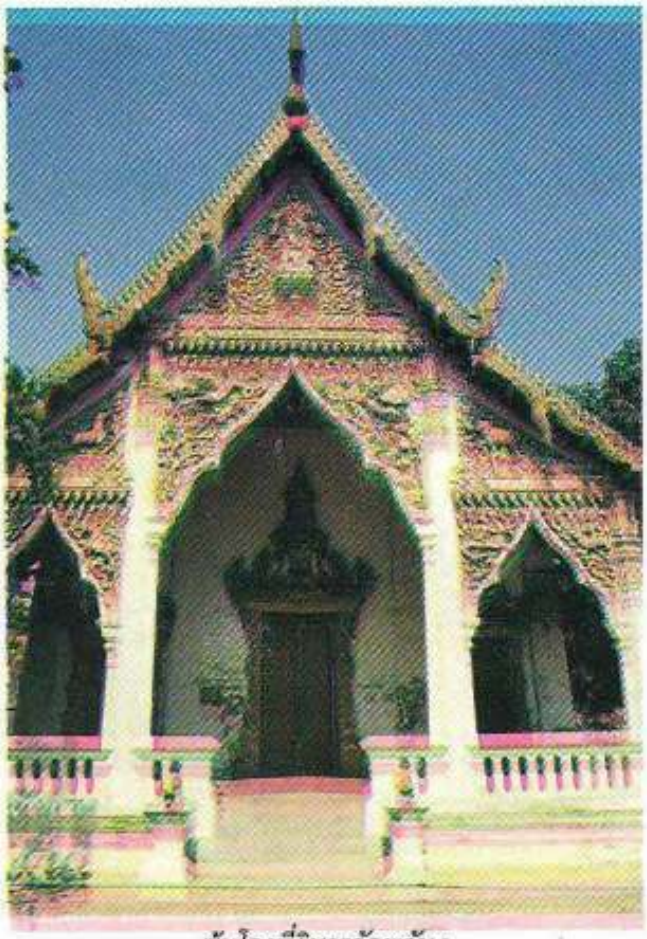

ซุ้มโถงที่วิหารวัดพลับฯ

ซุ้มประตูวิหาร

พระสังกัจจายน์ หลังวิหารวัดพลับพลาชัย

พระคันธารราษฎร์ (องค์ยืนหน้าสุด) ในวิหารวัดพลับพลาชัย

พระประธานในวิหารวัดพลับพลาชัย

กุฏิอาทรวชิรธรรม

กุฏิสงฆ์และโรงเรียนปริยัติธรรม

หมู่กุฏิสงฆ์ หลังกลางเป็นอาคารอเนกประสงค์ (หอฉัน)

๑. กุฏิเจ้าอาวาส ๒. การเปรียญ
๓. กุฏิ

เสาปูนรองรับพื้นชั้นบนของกุฏิ

ภาพบานประตูอุโบสถ จำหลักลายก้านขด

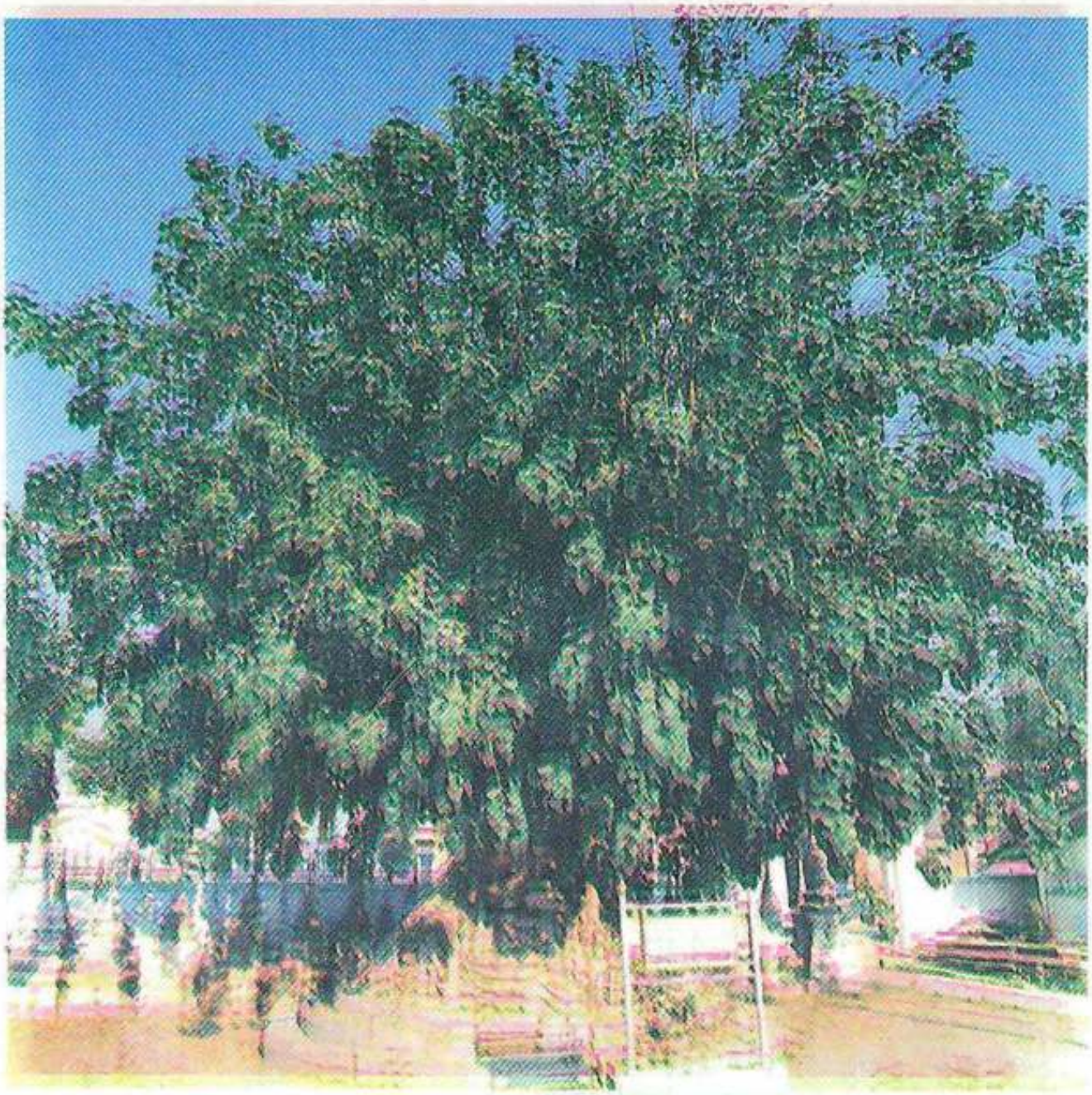

ต้นศรีมหาโพธิ์ ดุจร่มเงาศาสนา พลเอกโชติ หิรัญยัติฐิติ นำหน่อมาจากพุทธคยา ประเทศอินเดีย เมื่อ ๒๕๐๔

หนังใหญ่

บุญมี พิบูลย์สมบัติ

ท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ) เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย ได้รับพระราชทานเกียรติบัตรพร้อมเสาเสมาธรรมจักรจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคมที่แล้ว ณ มลฑลพิธีท้องสนามหลวง เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชาประจำปี พุทธศักราช ๒๕๔๐ ในฐานะบุคคลผู้มีผลงานดีเด่น ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ในสาขาการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ผลงานโดดเด่นเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวกับงานอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรม ในความดูแล และดำเนินการของท่าน คือการอนุรักษ์หนังใหญ่ จึงขอนำเรื่องหนังใหญ่รวมพิมพ์ไว้ในหนังสือที่ระลึกนี้ด้วย

หนังใหญ่ที่คุณพ่อฤทธิ์ท่านสร้างไว้จำนวนมาก ได้กระจัดกระจายไป ภายหลังเกิดไฟไหม้ใหญ่เมืองเพชรเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๘ วัดพลับพลาชัยถูกไฟเผาผลาญหมดวัด เว้นเพียงวิหารซึ่งมีหนังใหญ่ส่วนหนึ่งเก็บไว้ ทราบต่อมาว่าถูกนำไปไว้ที่วัดป้อมก็มีในความดูแลของคุณพ่อฉิม ไม่ทราบแน่ชัดว่าขนหนีไฟไปหรือท่านยืมไปยังไม่นำส่งคืน และอีกจำนวนหนึ่งนำไปเก็บไว้บนหอพิศาลสมณกิจ หอไตรของวัดคงคาราม นอกจากนี้หนังใหญ่วัดพลับฯ จะกระจัดกระจายไปอยู่ที่ใดอีกไม่มีหลักฐานปรากฏ ทำให้หนังใหญ่ได้ลดจำนวนลงจากเดิมมาแต่ครั้งกระนั้น

ถึงสมัยท่านพระครูสุนทรวชิรคุณเป็นเจ้าอาวาส หนังใหญ่ของวัดที่อยู่ในความดูแลรักษาและเก็บอนุรักษ์จึงมีไม่มากเท่าใด แต่นับว่ายังเป็นการดีอยู่บ้าง ที่มิได้สูญหายไปเสียทั้งหมด

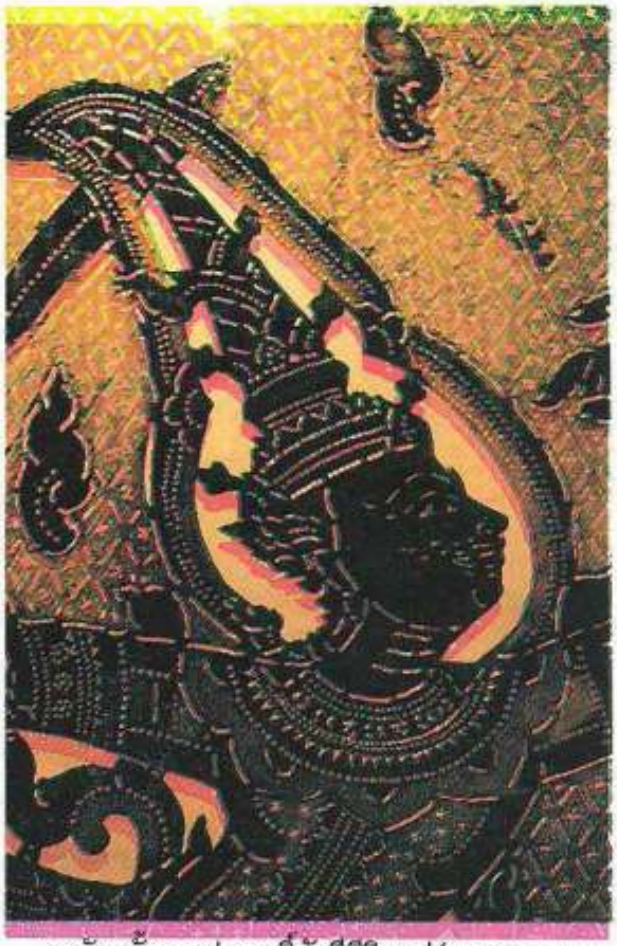

สมัยครั้งคุณพ่อฤทธิ์ยังมีชีวิตอยู่(พ.ศ.๒๓๗๘-พ.ศ.๒๔๖๒) การแสดงหนังใหญ่เป็นที่ชื่นชอบ นิยม และรู้จักกันดีของคนทั่วไปนับเป็นมหรสพที่โดดเด่นขึ้นหน้าขึ้นตา งานใหญ่ๆ จะต้องมีเล่นให้คนดู การเล่นรองลงมาคงเป็นละครและหนังตะลุง ส่วนโขนหุ่นกระบอก งิ้ว นานๆ จะมีสักครั้ง ยกเว้นงานใหญ่ของผู้มีฐานะดี หรือสมภารเจ้าวัด เมื่อจัดการปลงศพครั้งพ่อฤทธิ์ท่านคิดสร้างหนังใหญ่ขึ้นมา จึงเหมาะสม กับกาลเวลาและความนิยม

การเล่นเพลง ชกมวย วัวเกวียน วัวสระดอก มักอยู่ในงานปี หรือ มีขึ้นเป็นครั้งคราว

หนังตะลุงส่วนใหญ่เล่นเรื่องรามเกียรติ์ คล้ายโขน หนังตะลุง ของคณะนายฉาย ผู้เป็นบิดานายพุด แจ่มกระจาย มีชื่อเสียงมาก เจ้าภาพก่อนนัดงานจะต้องไปตกลงหาวันลงแสดงกับคณะหนังตะลุงให้ได้ก่อน จึงกำหนดงาน หนังตะลุงจึงได้รับความนิยมสูงสุด โดยเฉพาะช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ คณะของนายพุด กับนายแถม น้องชาย ค่าแสดงเพียงคืนละ ๑๒ บาท ถึง ๑๖ บาท เป็นอย่างสูง คนนิยมหาไปเล่นแทบไม่มีวันว่างเลย นายพุด หรือต่อมามีราชทินนามว่า "หมื่น เชิดชำนาญยุทธ์" ถึงกับเคยกล่าวว่า การละเล่นทุกชนิดไม่เคยกลัวการเล่นอื่นใด ยกเว้นเพียงอย่างเดียว คือ วัวสระดอก ซึ่งขณะนี้เรียกกันว่า "วัวลาน" และบางคนให้ความนิยมหนังตะลุงว่า เพียงได้ยินกลองหนังตะลุงโหมโรง ก็ต้องเดินทางตามเสียงกลองไปดูจนได้ เป็นการแสดงถึงอิทธิพลหนังตะลุงในขณะนั้นว่ามีมากกว่าโขน ละคร ลิเก หรือภาพยนตร์ทีเดียว ถ้าจะกล่าวว่าหนังตะลุงคือการจำลองการเล่นเป็นอีกแบบหนึ่งจากหนังใหญ่และโขน ที่เคยได้รับความนิยมในครั้งก่อนให้ย่นย่อเล็กลงมาเป็นหนังเล็ก หรือหนังจอ ก็คงพอมีเหตุผลฟังได้บ้างเพราะหนังใหญ่เป็นการเล่นมีลักษณะคล้ายโขน ดังนั้นหนังตะลุงจึงเป็นการเล่นที่รวมทั้งโขนและหนังใหญ่ไว้ด้วยกัน

ความนิยมอย่างสูงสุดต่อหนังใหญ่ หนังตะลุงเมื่อถึงขีดสุด กลับซบเซาหยุดชะงักไปตามระยะแห่งกาลเวลา เพราะมีการเล่น การแสดง และมหรสพอย่างอื่นมาทดแทน เช่น ลิเก เพลง และภาพยนตร์ เป็นต้น ในระยะแรกๆ นั้น ภาพยนตร์เป็นเพียงหนังเงียบเกิดขึ้นราว พ.ศ.๒๔๖๕ เรียกว่า "หนังญี่ปุ่น" ไม่มีสี และคำพูด แต่ต่อมาไม่นานบทบาทของภาพยนตร์ก็ได้พัฒนาเรื่อยมาจนถึงโทรทัศน์ วีดีโอ ที่อยู่แพร่หลาย ในทุกวันนี้

ประวัติศาสตร์หนังใหญ่ของวัดพลับฯ นับเป็นมรดกวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่ เกิดจากผลงาน ความคิด และภูมิปัญญาของศิลปินเอกแห่งยุค คือ คุณพ่อฤทธิ์ ท่านได้เนรมิตขึ้นอย่างสวยงาม ดุจมีชีวิตชีวา กะกันคร่าวๆ ว่าท่านได้ทำหนังใหญ่ไว้ไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ตัว ครบทุกตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ พร้อมที่จะแสดงตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องนี้ได้ ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องทีเดียว นับเป็นความอัจฉริยะที่เป็นเลิศของท่าน ยากที่จะมีใครมาทำได้เสมอเหมือน

หนังใหญ่เป็นมหรสพเก่าแก่ ได้รับการยกย่องว่าเป็นการละเล่นชั้นสูงของไทย เพราะรวมเอาศิลปะมากมายหลายอย่างเข้าไว้ด้วยกัน มีทั้งจิตรกรรม ผสมผสานงานแกะสลัก บวกวรรณกรรม ศิลปะการดนตรี และนาฏศิลป์

มีการบันทึกการแสดงหนังใหญ่ในกฎมณเฑียรบาลว่า ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ คนนิยมหนังใหญ่ และยังกล่าวอีกว่า ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระมหาราชครู แต่งเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ สำหรับแสดงมหรสพหนังใหญ่ เพื่อเล่นเพิ่มเติมจากที่เล่นกันมาก่อน มีหลักฐานจากสมุทรโฆษคำฉันท์ เช่น

ได้ให้เทพีชื่อพิณ- ทุมดี เจียรจิน-
ประโฉมอนงคพิมล
พระให้กล่าวกาพย์นิพนธ์ จำนองโดยกล
ตระกาลเพลงยศพระ
ให้ฉลักแสบกภาพอันชระ เป็นบรรพบูรณะ
นเรนทรราชบรรณหาร
ให้ทวยนักคนผู้ขาญ กลเล่นโดยการ
ยเป็นบำเทิงธรณี

ฯลฯ

(แสบก-คำเขมร หมายถึงหนัง)

มีบทไหว้ครูเบิกหน้าพระทวยแรก ความที่ ๒ ว่า

"อยุธยาถาวรเปรมปรีดิ์ ทุกข์ภัยไม่มี
สนุกนิแม้นเมืองสวรรค์
เครื่องเล่นโขนละครหุ่นประชัน เชิดชูกลางวัน
ด้วยเครื่องวิจิตรแต่งกาย
ราตรีรัศมีเพลิงพราย หนังงามลวดลาย
กระหนกกระหนาบภาพหาญ
เป็นที่ประชาชื่นบาน ทอดทัศนาการ
สำราญสำรวลปรีดา
ครั้นได้ศุภฤกษ์เวลา สนธเยศสุริยา
พิชัยฤกษ์เบิกบน
เบิกโขลนเบิกทวารโดยกล แต่งตั้งกำนล
บายศรีทั้งสองซ้ายขวา
บัดพลีพลีกรรมเทวา ขออัญเชิญมา
รับเครื่องสังเวยอภิวันท์"

หนังใหญ่นิยมแสดงตอนกลางคืน เริ่มต้นด้วยเบิกหน้าพระ คือการไหว้ครู โดยหัวหน้าคณะจะนำหนังเจ้า ๓ ตัวออกมาปักหน้าจอ รูปฤาษีไว้ตอนกลาง

พระนารายณ์อยู่ซ้าย พระอิศวรอยู่ขวา ขอเงินจากเจ้าภาพ ๑๒ บาท เทียนขี้ผึ้ง ๓ เล่ม (บางคณะมีหัวหมู ๒ หัว ไก่ ๒ ตัว บายศรีปากชาม กล้วยสุก ๒ หวี มะพร้าวอ่อน ๒ ผล เหล้า ๒ ขวด ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ไข่ต้ม ๒ ฟอง) ครบเครื่องสังเวยจึงบูชาครู อัญเชิญรับเครื่องสังเวย หัวหน้าคณะจะประกอบพิธีทำน้ำเทพมนต์ ประพรมทุกคนในคณะ จอหนัง ตัวหนัง และวงพิณพาทย์ จุดเทียนเล่มหนึ่งปักไว้ที่ตะโพน เริ่มอ่านโองการ เบิกหน้าพระ ปี่พาทย์เริ่มโหมโรง เพลงสาธุการ ตระรัวสามลา เข้าม่าน ลา และหยุดบรรเลงที่เพลงเสมอ ครูผู้ทำพิธีกล่าวนมัสการตามกรรมวิธีเสร็จแล้วจุดเทียนอีกเล่ม ติดที่ปลายคาบหนังของรูปพระอิศวร พวกนักแสดงโห่ขึ้น ๓ ลา ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด ผู้เป็นครูเอาหนังรูปฤาษีเก็บเข้าโรง คนเชิดหนังอีก ๒ คน จับหนังพระอิศวร พระนารายณ์ ขึ้นเชิดออกมาพ้นจากจอ ปี่พาทย์หยุด คนพากย์ว่าบทไหว้ครู ๓ ตอน เรียกว่า ๓ ทวย พิธีการตอนนี้เรียกว่า "เบิกหน้าพระ"

ทวย ๑

"ข้าไหว้พระบาทสามองค์ อิศวรผู้ทรง
อุสุภราชฤทธิรอน
ข้าไหว้พระนารายณ์สี่กร ทรงครุฑเขจร
ประจญอรินทร์เรืองฉนวงค์

ข้าไหว้จตุรพักตร์ผู้ทรง มหาสุวรรณหงส์
มหิทธิฤทธิเลื่องลือนาม

ฯลฯ

เร่งเร็วเทียนติดปลายศร อ่านเวทขอพร
ศรีศรีสวัสดิสมปอง
พลโห่ขานโห่ทั้งผอง ปี่พาทย์ตะโพนกลอง
จะเล่นให้สุขสำราญ"

ทวย ๒

ข้าไหว้ฤาษีทรงญาณ เรืองเดชชัยชาญ
ในไสยะเวทมนตรา
ข้าไหว้ไทเทพเทวา อารักษ์รักษา
สาคเรศอันลึกแลลาน
เสร็จไหว้ไทเทพทุกสถาน หนึ่งข้านมัสการ
มงกุฎธิบาทกษัตรา
ขอแถลงแจ้งเรื่องไตรดา ปางพระจักรา
นเรศเรืองอวตาร

ฯลฯ

ทวย ๓

"ข้าไหว้ทศพักตร์พงศ์พรหม ภาพพิภพอุดม
สมบัติดิเรกในลงกา
เป็นวงศ์ราพณ์ร้ายริษยา ล้วนทรงศักดา
นุภาพปราบทั่วแดนไตร

ฯลฯ

ท่านทั้งหลายตาดูหูฟัง คำพากย์รูปหนัง
จงตีให้ต้องคำแสดง
เร่งนายเพลิงให้เห็นแสง สองท้าวเธอจะแผลง
พระเดชให้ดูเต็มตา"

คำไหว้ครูสำนวนเก่า
ขึ้นทวยหนึ่ง คนเจรจาพากย์

ข้าไหว้พระบาทสามองค์ อิศวรผู้ทรง อศุภราช ฤทธิรอน, ข้าไหว้พระนารายณ์สี่กร ทรงครุฑเขจร ปราจญอรินทร์รณรงค์, ข้าไหว้จัตรุภักตร์ผู้ทรงมหา สุวรรณหงส์ มหิทธิฤทธิ์ฤานาม, สามองค์ทรงภพทั้ง สาม สามโลกเขตขาม ขยาดขยดฤาขจร, เรืองเดช เรืองเวทย์เรืองพร ปราบฟ้าดินดอน พระเดชก็จบ จักรวาพ, ไหว้พรหมบรมราชอาจารย์ สาดรสารพัน การ เครื่องเล่นในโลกโลกา, กลางวันโขนละครโสภา หุ่นเห็นแจ่มตา ประดับด้วยเครื่องเรืองไร, ราตรีอัคคี แจ่มใส หนังส่องแรงไฟ จึงเห็นวิจิตรลวดลาย, หวังประสาทราษฎรทั้งหลาย ชมชื่นสบาย สมบูรณ์วิพัฒ สถาวร, (ตอนนี้ผู้หาต้องนำเงิน ๔ บาท กับเทียน ๔ เล่ม ให้กับเจ้าของหนังเป็นพิธีเบิกหน้าพระ เจ้าของหนังหรือผู้กำกับรับเอาเทียนไป จุดทั้ง ๔ เล่ม นำไปติดที่ปลายศรตัวหนังที่รูปภาพถือ ส่วนตัวฤาษีติดที่ไม้ตับหนัง ก่อนจะจุดเทียนต้องมีคาถากำกับว่าเสียก่อนดังนี้ "วันทิตวา อาจาริย์ ขอประสิทธิกิจจัง ขอประสิทธิลาภัง สัพพโสตถี ภวันตุเม") เร่งเร็วเทียนติดปลายศร อ่านเวทย์ขอพร ศรีศรีสวัสดิสมพอง, พลโห่ขานโห่ทั้งผอง พิณพาทย์ ตะโพนกลอง ดูเล่นให้ สุขสำราญ (หยุดพากย์ คนในโรงช่วยกันโห่ขึ้นสามลา "โห่ฮิ้ว-โห่ฮิ้ว-โห่ฮิ้ว" พอหยุดโห่ เครื่อง

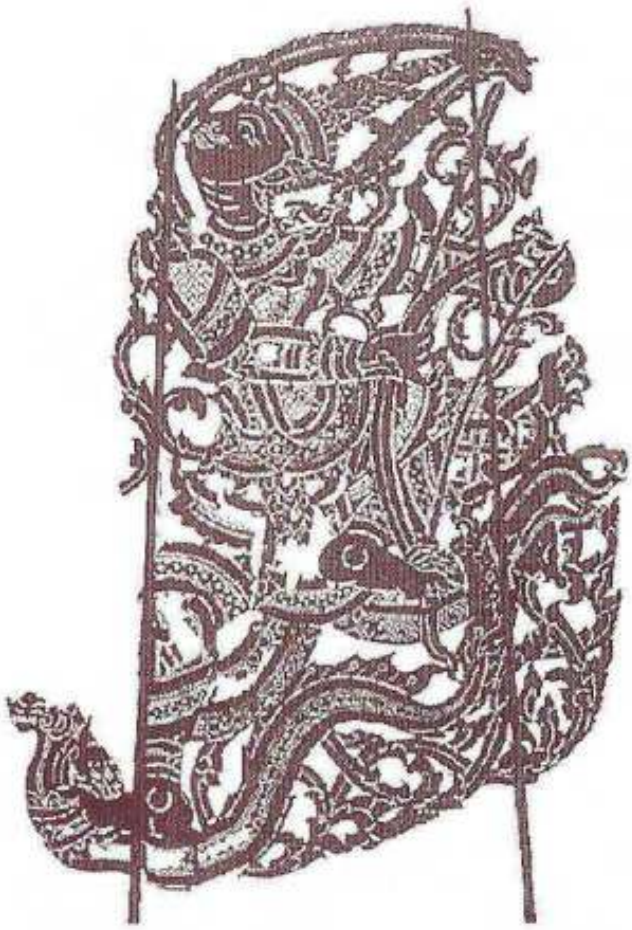

พิณพาทย์ทำ ดีกลองติ่ง ติ่งๆๆๆๆครู่หนึ่ง คนเชิดที่จับหนังเจ้าทั้ง ๔ นั้น เชิดโอนลงซ้ายบ้าง ขวาบ้าง จนพิณพาทย์กลองติ่งหยุด จึงหยุดพร้อมกันทั้งหนังที่เชิดและพิณพาทย์ที่ตี

ขึ้นพากย์ทวย ๒ ต่อ

ข้าไหว้ฤาษีทรงญาณ ยิ่งยวดชำนาญ ในไสยเวทย์มนตรา ไหว้เทพไทยอยู่ในน้ำ ทุกเถื่อนถ้ำหิมมะวา อารักษ์รักษา สาคเรศอันลึกแลลาน ข้าไหว้ไทยเทพทุกสถาน หนึ่งข้านมัสการ บงกชบทบาทกษัตรา ขอแถลงแจ้งเรื่องไกรดา ปางพระจักรา นเรศคือองค์อวตาร หน่อท้าวทศรฐไชยชาญ สุริวงศ์อัชฌบาล เป็นเจ้าพิภพอยุธยา ทรงนามรามเมศรเชษฐา พระลักษมณ์อนุชา ธิราชเธอร่วมบิตุรงค์ ฝ่ายพระลักษมีโฉมยง วายกูณฑ์เกิดในวงศ์ อสุเรศอันเรืองฤทธิรอน ทรงนามนางสีดาดวงสมร เสมอโฉมอัปสร มาแสร้งสังหารอสุรา นายช่างผู้ช่างรจนา เอาหนังโคมา วาดรูปจำหลักเป็นลวดลาย เป็นพระจักรัตน์แก้วแพรวพราย สีดาดวงสาย สวาสดิยอดกษัตรี วาดรูปสุริวงศ์ภูมี ในอยุธยาศรี แลไทยเกษกรุงไกร วาดรูปวานรเรืองไชย ต่างเรืองฤทธิไกร ขยับจะล้างไพริน ต่างๆ เหาะโหยโบยบิน ดำดันแดนดิน ก็ได้สะดวกโดยตาย เพียงพลิกพิภพ ก็คว่ำดินหงาย ถีบถอนเขาทลาย ด้วยฤทธิ์รูปภาพพึงยล ต่างๆ วานรมีฤทธิรณ ขยับจะประจญ อรินธิราชไพรี ได้ฤกษ์ให้กล่าวพิธี ขอพระภูมีก็สำเร็จดังใจโดยจง (หยุดทวย ๒ พิณพาทย์ติ่งขึ้น แล้วเชิดหนังครู่หนึ่ง จึงหยุดดังคราวที่แล้วมาว่าภาคทวยสามต่อไป)

พากย์ทวย ๓

ข้าไหว้พระเสร็จอิทธิวิทยา ทรงนามมหา ในไสยเวทย์เวทางค์ ข้าไหว้พระนารายณ์เลื่อมปาง ทรงอาสน์ปฤษฎางค์เหนืออาสน์ภุชงนาคา เรืองฤทธิรงค์แกล้วกล้า จะมาปราบหมู่อสุรา อรินราชไพรี ต่างตีต่างไล่คลุกคลี ด้วยเดชบารมี อาจมาแผ่อำนาจให้วายปราณ พระองค์มีเดชเดชากล้าหาญ จะมาปราบหมู่ทมิฬมาร ให้ม้วยบัลลัยด้วยฤทธา พระองค์ไวย-กูณฐ์ลงมา มิได้ย่อท้อต่อพาลา จะปราบอสูรหมู่พาล ผู้พากย์ผู้เชิดชำนาญ ชำนิในการ จะเล่นให้เป็นสวัสดี นายได้เชิญใส่อัคคี ดูสองภูมีสำแดงแผลงอิทธิฤทธา ศรีศรีสิริชัยเดชา เดชะพระมหา ประไลยโกษฤาษีพวสิทธ์ สวามิตรมุนี พาลทะวาลวัคคีย์ ทรงพรตตะบะเชี่ยวชาญ ขอคุ้มจัญไรไพศาล ทุกสิ่งสาธารณ์อย่ามีมาตามเบียดเบียน ขอแถลงแจ้งเรื่องรามเกียรติ์ ปางพระจากเกษียร สมุทรมาเป็นองค์รามา หน่อไทยทศรฐราชา สุริยนอยุธยา อันยิ่งยศทั่วท้าวแดนไตร วาดรูปพิเภกวิเศษไสย อินทรชิตฤทธิไกร อีกพระยามังกรกรรฐ์ พวกพลพื้นเผ่าเหล่ากุมภัณฑ์ โลดเล่นเต้นกัน คนเล่นเจรจาคำคะนอง เร่งเร็วพิณพาทย์คาดกลอง สองเท้าจะได้ลอง กำลังเล่นเป็นเรื่องราว

หยุดเจรจาทวย ๓ จึงตับเทียน เป่าควันพุ่งไปตรงหน้า ยกหนังเจ้าเข้าโรง

คาถาบทศีโรเม และ คำแปลย่อ ๆ

ศีโรเม	*ศีรษะแห่งข้าพเจ้าขอนอบน้อมสักการะ*
พุทธเตวันจะ	*แห่งพระพุทธเจ้าที่เคารพนับถือของเรา*
นรเตพรหมเทวดา	*ทั้งพระนารายณ์ พระพรหมเทวดา*
หัตถนรากัญจะ	*ขอพระนารายณ์จงสถิตมือเบื้องขวาข้าพเจ้า*
หัตเถปรเมสุวา	*ขอพระอิศวรจงสถิตมือเบื้องซ้ายข้าพเจ้า*
ปาเทวิศณุกรรมเจวะ	*ขอพระวิษณุกรรมจงสถิตมือ ๒ มือข้าพเจ้า*
ลัพภัมมาประสิทธิเม	*ขอประสิทธิข้าพจ้า ให้คน*
สิทธิกิจจัง	*ทั้งหลายชื่นชม นิยมยินดี*
สิทธิการิยะ สัทถาคะโต	*ข้าพเจ้าด้วยการศักดิ์สิทธิ์ ขอ*
สิทธิลาโภนิจรันตะรัง	*ให้บังเกิดด้วยลาภสักการะเสมอ*
สาระกัมมังประสิทธิเม	*เป็นนิตย์*

(เนื้อคาถานี้บางทีเขาใช้เป็นคำยกครูเมื่อสอนศิษย์ เรียกว่า "ครอบ" เคยได้ยินครูต้องเรียกเงิน ๖ สลึงจากผู้ปกครองศิษย์เป็นการติดกำนน ยกครูครอบพร้อมดอกไม้ ธูปเทียนตามลัทธิแบบเก่าเดิม)

โองการทำน้ำมนต์ธรณีสารต่อ ศีโรเม มีดังนี้

นะโมนมัสการ ภูจะแก้ธรณีสาร อันต้องลักษณ์ แลต้องจันทน์ต้องพระเคราะห์ตัวนอกแลตัวในเสนียดจัญไรสูเร่งออกไปไวๆ อย่าช้า เหี้ยเข้าบ้าน เข้าสารแตกตา แมวขึ้นหลังคา หมาเยี่ยมหน้าต่าง นั่งหลับสัปหงก นอนกรนนอนคราง ตาค้างเหมือนตาย ขบฟันโคลงหัว พลิกตัวกระสับกระส่าย แมงมุมทุ่มอกจิ้งจกตกลงมาตาย แม่ควายตำตกลูกเผือกข้าวเปลือกหว่านนา กลายเป็นต้นหญ้าหมดทั้งอัน แม่เป็ดฟักไข่แม่ไก่ขัน หนูรุกในเรือน เรียกเพื่อนหากัน เสาเรือนตกมัน เห็ดขึ้นหัวเตาไฟ ลูกบันไดสี่คั่น แมวห้าหมาหก ตกลูกพร้อมกัน กล้วยชักใบสั้น ออกปลีกลางต้น เหาโลนกินหัว น่ากลัวเหลือล้น เป็นอัปมงคล พากย์โขน เจรจา ปลูกเรือนใกล้วัด ไม้ปัดหลังคา เสาชัยปลวกขึ้น กัดพื้นกัดฝา แร้งจับหลังคา ขันหมากมาหมาหอน ลอดราวเขื่อนร้าน ลอดสะพานหัวเดียว เมื่อเที่ยวสัญจร มักกินมักนอน หายใจรดกัน ยอดผักเป็นนาคราช ร้ายกาจทั้งนั้น ฟักแฟงขึ้นพัน ที่อยู่อาศัย ปักไม้เอาปลายลง คัดโค้งกิ่งไม้ เล่าไขร้อปรีย์ เป็ดไข่ไก่ตอด สลักลอดหมูสีผิดที่ฝังผีป่าข้าภูตพราย เป็นเสนียดจัญไร ออกไปอย่านาน คัชฌะมุมหิ โอกาเสสิ ด้วยพระโองการให้เขาชื่นบาน บริสุทธิ์ราคี พุทธังปัจขามิ ธรรมมังปัจขามิ สังฆังปัจขามิ อิติสวาหาย.

การเบิกโรง

การแสดงต่อไปจะเป็นชุดเบิกโรง ทำต่อจากเบิกหน้าพระนิยมเล่นชุด "จับลิงหัวค่ำ" ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดนอก ลิงขาว ลิงดำ จะออกมาสู้กัน ตัวหนังจับลิงขาวลิงดำอยู่ในผืนหนังเดียวกัน มีการโย้ตัวหนังเข้าจอทางซ้ายมือ ต้องเชิดหนังจับ ๓ ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้ง เป็นรูปของหนังในท่าต่อสู้ไม่ซ้ำกัน เมื่อหนัง

จับสุดท้ายเข้าโรงไป พิณพาทย์บรรเลงเพลงเดียว รูปหนังฤาษีถูกนำออกมาทาบจอด้านขวาส่วนรูปหนังในลักษณะลิงขาวจับลิงดำมัด ถูกเชิดออกมาหมอบใกล้หนังรูปฤาษี ปี่พาทย์หยุดบรรเลง ผู้พากษ์ จะพากย์บทพากย์ลิงขาวลิงดำสัปยุทธกัน

บทพากย์จะมีใจความว่าลิงดำ (ฝ่ายอธรรม) เป็นฝ่ายเกเร สู้ลิงขาว (ฝ่ายธรรม) ไม่ได้ ถูกลิงขาวจับมัดมาถวายอาจารย์ให้สั่งสอนจากนั้นเป็นบทเจรจา ฤาษีจะตักเตือนให้ลิงขาวแก้มัดลิงดำ และให้ปรองดองกัน ดีต่อกัน ปี่พาทย์บรรเลงเพลงเสมอ รูปหนังฤาษีหายเข้าไปทางขวา หนังเดี่ยวลิงขาวลิงดำหายเข้าจอไปทางซ้าย ปี่พาทย์หยุด เป็นการจบการแสดงชุดเบิกโรง "จับลิงหัวค่ำ" ที่มีส่วนเรียกความสนใจคนดูเพราะมีบทแสดงการต่อสู้บทพากย์ และเจรจาที่อาจแทรกมุขตลกได้ จะเห็นว่าต้องใช้รูปตัวหนังที่มีต่างกันตามลักษณะการดำเนินเรื่อง จากนี้จะเป็นการแสดงในชุดใดชุดหนึ่งของเรื่องที่จะแสดงต่อไป เมื่อเข้าเรื่องปี่พาทย์บรรเลงเพลงกราว ถ้าเป็นฝ่ายยักษ์เริ่มใช้เพลงกราวใน ถ้าเป็นฝ่ายลิงเริ่มใช้เพลงกราวนอก หรือเป็นไปตามเนื้อเรื่องนั้นๆ

การพากย์และเจรจา

การพากษ์และเจรจาจะมีสลับกันไป ช่วยให้คนดูได้เข้าใจเรื่องราวหรือสนุกครื้นเครงไปกับบทพากษ์และเจรจา ปรกติแบ่งเป็นฝ่ายมนุษย์ และยักษ์ ผู้พากย์แต่งตัวคล้ายผู้เชิด นุ่งผ้าม่วงโจงกระเบนสีน้ำ-เงิน สวมเสื้อราชปะแตนขาวติดกระดุมครบ ยืนข้างวงพิณพาทย์ ผู้พากย์กับผู้เชิดต้องมีความสัมพันธ์และเข้าใจหน้าที่อย่างสอดคล้อง โดยผู้พากย์จะเป็นผู้บอก เพลงให้พิณพาทย์บรรเลงตามบทนั้นๆ

การพากย์เป็นคำประพันธ์ประเภท กาพย์ยานี กาพย์ฉบัง บทเจรจาเป็นประเภทร่าย

คนเชิดหนัง

คนเชิดมีหลายคน เป็นชายทั้งหมด นุ่งผ้าโจงกระเบนสีน้ำเงิน สวมถุงเท้าขาว รองเท้าหนังสีดำ สวมเสื้อราชปะแตนสีขาว กระดุม ๕ เม็ด ผ้าคาดผ้าสีแดง คนเชิดหนังถือว่ามีความสำคัญไม่น้อย เพราะทำให้รูปหนังมีชีวิตชีวา เป็นไปตามลักษณะและบทบาทของตัวหนังอย่างมาก

การเรียกชื่อหนังใหญ่

หนังใหญ่ทำสำเร็จแล้ว ถ้าทำเป็นรูปเดิน เช่น รูปมนุษย์ ยักษ์ ลิงนาง เรียก**หนังคเนจร** หนังที่แสดงท่าเหาะทั้งหมด เรียกว่า **"หนังง่า"** หนังที่เป็นรูปสุมพลหรือยกทัพเรียก **"หนังเขน"** เป็นรูปลิงขาวลิงดำ เรียก **"หนังเดียว"** รูปเกี้ยวพาราสี เรียก **"หนังโลม"** รูปนั่งพนมมือ เรียก **"หนังเฝ้า"** รูปแผลงศรเรียก **"หนังแผลง"** รูปโก่งศร เรียก **"หนังก่ง"** รูปตลกเรียก **"หนังจำอวด"** รูปอยู่ในพลับพลา เรียก **"หนังพลับพลา หนังเมือง หนังปราสาท"** รูปฤาษีรูป พระอิศวรและรูปพระนารายณ์ เรียก **"หนังเจ้า"**

รวมแล้วเป็น ๔ ประเภทใหญ่ คือ

หนังเดี่ยว ได้แก่หนังคเนจร หนังเฝ้า หนังแผลง หนังง่า

หนังจับ ได้แก่หนังในท่าสู้รบ เช่นลิงขาวสัปยุทธ์กับลิงดำ

หนังพิเศษ ได้แก่หนังเมือง หนังปราสาท รวมถึงหนังเบ็ดเตล็ด

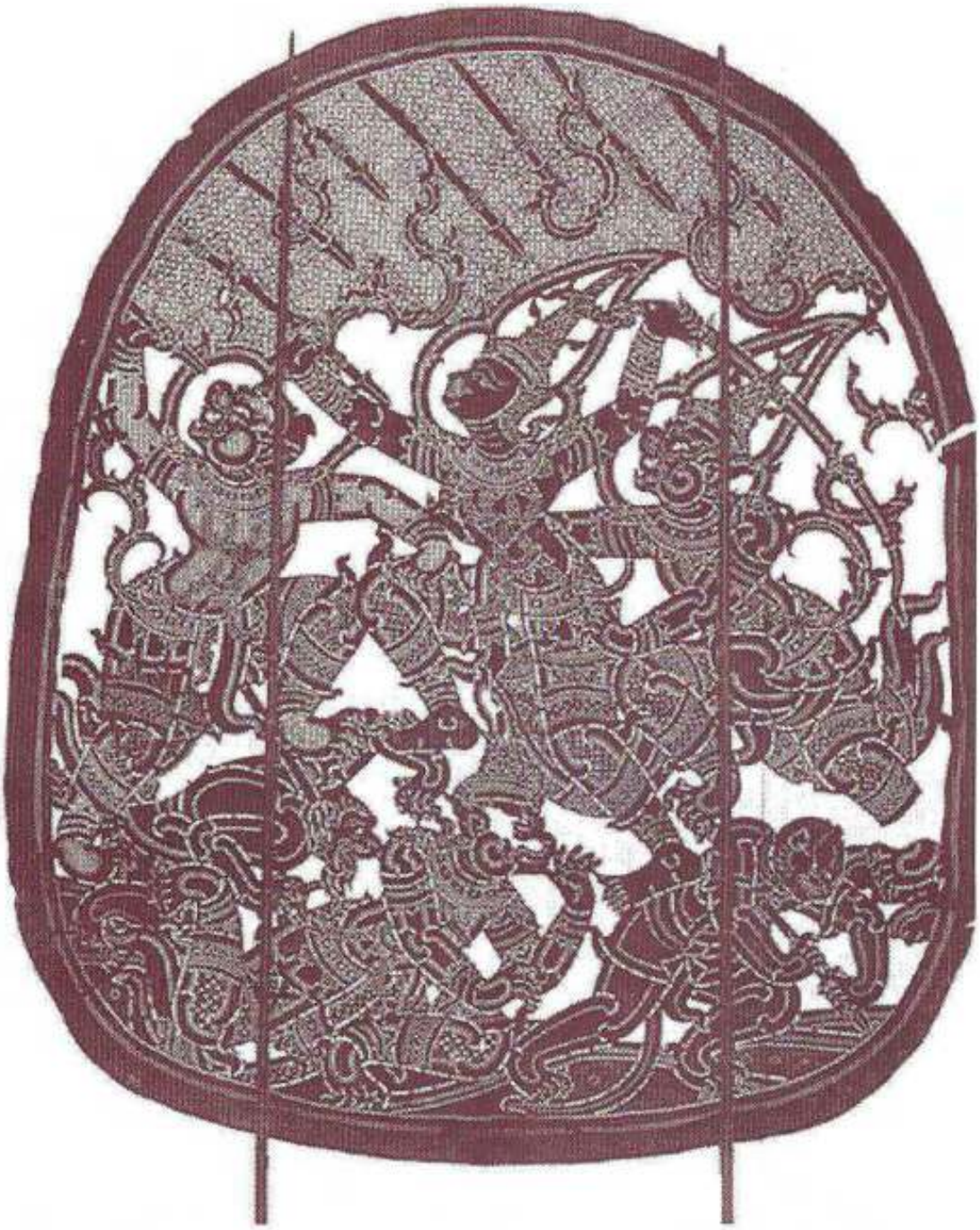

หนังเจ้า คือหนังครู มี ๓ ตัว คือฤาษี และรูปพระแผลงศรอีก ๒ ได้แก่ พระราม พระลักษณ์ แต่บางทีเป็นพระอิศวรกับพระนารายณ์และทศกัณฐ์ด้วย ดังบทไหว้ครูทวยที่ ๑ ที่ว่า

"เบื้องซ้ายข้าไหว้ทศกัณฐ์ เบื้องขวาอภิวันท์สมเด็จพระรามจักรี"

หนังเจ้า เป็นหนังสำคัญเวลาแสดงนำออกก่อน ใช้หนังวัว ที่ตายทั้งกลม หรือถูกฟ้าผ่าตาย หรือไม่ก็ใช้หนังเสือ หนังหมี เล่ากันว่าต้องทำให้สำเร็จในวันเดียว ซึ่งคุณพ่อฤทธิ์ท่านทำมาแล้ว ตั้งแต่ร่าง แกะสลัก และลงสีเสร็จ

เรื่องสำหรับแสดง

หนังใหญ่นิยมเล่นเรื่องรามเกียรติ์เป็นพื้น มีคำพากย์รามเกียรติ์ทั้งของเก่า หรือแต่งใหม่ รูปหนังก็เป็นภาพในเรื่องรามเกียรติ์ กล่าวกันว่า สมัยพระนารายณ์มหาราชโปรดฯ ให้พระมหาราชครูแต่งสมุทรโฆษคำฉันท์ขึ้นสำหรับเล่นหนัง และศรีปราชญ์แต่งอนิรุทธ์คำฉันท์ขึ้นทูลเกล้าฯ เหมือนกัน แต่คงไม่เป็นที่นิยม หรือยังไม่ได้นำออกแสดง และยังเชื่อกันว่าเรื่องอิเหนานั้น คงมีผู้แต่งคำพากย์ไว้สำหรับเล่นหนังใหญ่สักเรื่องสองเรื่อง แต่ก็ไม่เคยปรากฏว่ามีตัวหนังใหญ่ในเรื่องอิเหนา หลงเหลือให้เห็น

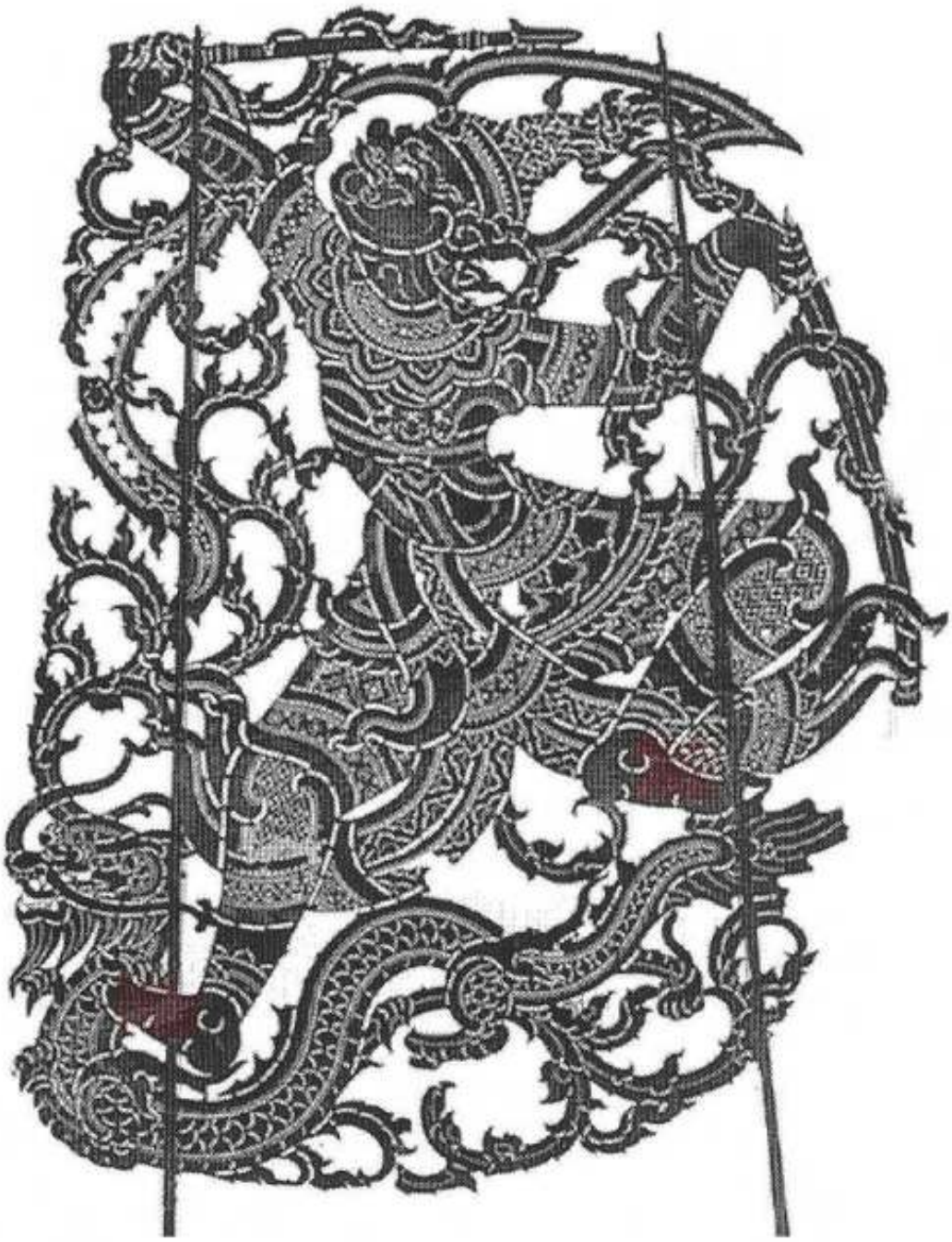

หนังใหญ่ต้องใช้คนมาก ตัวหนังใหญ่ก็มีมากจึงต้องแสดงเป็นชุด ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับเวลาและความสะดวกในการนำไปแสดง ชุดที่มีการแสดงเป็นส่วนมากได้แก่

ชุดหนุมานถวายแหวน
ชุดสหัสสกุมาร
ชุดศึกอินทรชิต
ชุดเผาลงกา
ชุดวิรุญจำบัง
ชุดนาคบาศ
ชุดศึกมังกรกัณฐ์
ชุดศึกทศกัณฐ์ ครั้งที่ ๕
ชุดพรหมาสตร์
ชุดหนุมานอาสา
ชุดทศกัณฐ์สั่งเมือง
ชุดศึกบรรลัยกัลป์

มีธรรมเนียมว่าการเล่นตอนพระลัมหรือนางลัม เช่นตอนพระลักษมณ์ต้องศรนาคบาศ และศรพรม-มาสตร์ จะไม่หยุดเพียงนั้น จะต้องเล่นต่อจนแก้พระลักษมณ์ฟื้น และหนังใหญ่บางตัวแกะสลักไว้ครบชุด โดยไม่เคยนำออกเล่นก็มี

กรรมวิธีทำหนังใหญ่

ใช้หนังวัวทั้งตัวมาฟอกโดยมากเป็นหนังลูกวัวหรือวัวตัวเมีย เพราะหนังจะบาง สะดวกให้การทำความสะอาดและแกะสลัก ทั้งเมื่อระบายสีแสงผ่านก็จะได้ความสวยงาม เมื่อจะฉลุลายต้องนำไปแช่น้ำเกลือ น้ำปูนขาว หรือน้ำส้มทิ้งไว้ก่อน จึงขูดขนหรือพังผืดออกให้หมดด้วยการเอาเขม่ากันหม้อ หรือกาบมะพร้าวเผาไฟละลายกับน้ำข้าว เช็ดทาให้ทั่วผืนหนังสองด้านจนดำ แล้วนำไปตากจนแห้ง จากนั้นเอาใบฝักข้าวมาขัดจนหนังขึ้นมัน แล้วจึงร่างภาพหรือจะใช้แบบจากตัวจริงมาทาบ ฉลุลายด้วยสิ่วและเครื่องมือที่ใช้ในการฉลุ แล้วจึงขึงแต่งสีต่างๆ เช่นสีขาว ก็ขูดเอาสีดำที่ทาออกให้เหลือสีหนังเดิม ถ้าต้องการสีเขียวเอาจุนสีปนกับน้ำมะนาว สีแดงใช้น้ำฝางผสมกับสารส้ม สีเหลืองใช้ฝางทาแล้วเอามะนาวถูอีกที จึงใช้ไม้ตับคาบตัวหนังให้อยู่ในแนวตั้งเป็นที่สำหรับใช้ถือเวลาเชิด หนังหนึ่งตัวต้องใช้ไม้คาบ คล้ายไม้ปิ้งปลา ๒ คู่ ผูกเชือกหรือหวายเป็นเปราะๆ ให้แน่น

หนังสำคัญมี ๓ ตัว คือรูปพระแผลง ๒ ตัว รูปฤาษี ๑ ตัว รวมเรียกว่า "หนังเจ้า" รูปพระแผลง ๒ ตัว ระบายสีเขียว พระนารายณ์ระบายสีเหลืองหรือปิดทองเป็นพระอิศวร รูปหนังเจ้า ๓ ตัวนี้ ใช้ตั้งเบิกหน้าพระแต่หัวค่ำ

การที่จะจัดตั้งคณะหนังใหญ่ขึ้นมาได้นั้น เพราะคุณพ่อฤทธิ์ท่านมีบารมีสูงประกอบกับมีความรู้ความสามารถในศิลปะการแสดงอยู่พร้อม ด้วยความรู้หลายแขนง จึงสามารถสร้างหนังพร้อมทั้งฝึกหัดลูกศิษย์ที่จะเล่น จะพากย์ ตลอดถึงทำเพลงพิณพาทย์พร้อมเสร็จ การเล่นหนังใหญ่เป็นงานใหญ่ ดังนั้นหลวงพ่อฤทธิ์ได้ระดมศิษย์ที่มีฝีมือทางช่างวาดหรือแกะสลักหนังใหญ่ โดยเอาหนังวัวดิบมาขูดให้บางอาบน้ำยา ตากให้แห้งแล้วนำมาร่างภาพและฉลุเป็นตัวละครในรามเกียรติ์ ท่านได้ใช้ศาลาการเปรียญเป็นที่ทำงาน

หนังที่จัดทำขึ้นมาตัวหนึ่งต้องทำหลายรูป เช่น ลักษณะรูปเดิน รูปไหว้ อยู่ในปราสาท ในท่ากำลังรบหรือกำลังแผลงศร เป็นต้น ทำให้มีชื่อเรียกต่างกันไป

เช่น หนังคเนจร หนังเมือง หนังจับ หนังปราสาท หนังแผลง เป็นตัวอย่าง

พอคุณพ่อฤทธิ์ฉลุตัวหนังเสร็จ พอจะออกโรงแสดงได้แล้ว ท่านก็พยายามเฟ้นหาบรรดาลูกศิษย์ที่สนใจและมีความถนัดทางการแสดงมาเป็นคนเชิดหนัง ซึ่งในครั้งกระนั้นมีผู้นิยมการแสดงมาสมัครกันมาก ใครถนัดทางใด ไม่ว่าเชิดยักษ์ ลิง ก็ฝึกหัดไปจนเกิดความคล่องแคล่วและชำนาญ การเชิดหนังใหญ่ไม่เหมือนการเชิดหนังตะลุง เพราะคนเชิดหนังตะลุงต้องอยู่ในโรง มองไม่เห็นตัวคนเชิด ส่วนหนังใหญ่คนเชิดจะต้องออกมา เชิดนอกจอเหมือนเป็นผู้แสดงตามบทของตัวละครที่ตนเชิดไปด้วย

คนเชิดหนังใหญ่จึงมีความสำคัญเท่าๆ กับตัวหนัง หรือมากกว่าด้วยซ้ำไป ประกอบกับจะต้องมีบทพากย์ และมุขตลกที่ดีอีกด้วย

พ่อฤทธิ์ท่านมีความเป็นศิลปินเต็มตัว ท่านได้ลงมือฝึกซ้อมคณะหนังใหญ่วัดพลับพลาชัยด้วยตนเอง กำหนดบทพากย์ และมุขตลกเองด้วย เมื่อฝึกฝนจนมีความชำนิชำนาญเพียงพอแล้วจึงยอมให้ลูกศิษย์นำออกแสดงให้ประชาชนชม งานแสดงส่วนใหญ่จะเป็นงานมหกรรมใหญ่ๆ เช่น งานศพเชื้อพระวงศ์

หรือ เจ้านายในราชสำนัก งานเมรุของขุนนาง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และบรรดาศพของคหบดี หรือชาวบ้านผู้มีฐานะหรือผู้มีคนนับหน้าถือตาทั่วไป เช่น สมภารเจ้าวัด เป็นต้น กล่าวกันว่าหนังใหญ่คณะวัดพลับฯ ไปแสดงที่ไหน ผู้คนจะพากันมาชมอย่างล้นหลาม เพราะการแสดงเป็นที่พอใจของผู้ชมทั่วกัน

ตามประวัติกล่าวว่าคุณพ่อฤทธิ์ท่านเป็นชาวบ้านปากทะเล ซึ่งอยู่ในท้องที่อำเภอบ้านแหลม จ.เพชรบุรี เป็นศิษย์ขรัวอินโข่ง ชาวเพชรบุรีเป็นศิลปินผู้มีชื่อเสียงโด่งดังมากสมัยรัชกาลที่ ๔

อุปสมบท ปี.พ.ศ. ๒๓๙๘ ที่วัดมหาธาตุ แล้วมาจำพรรษาอยู่วัดพลับ นอกจากงานศิลป์แล้ว ท่านยังสนใจวิชาแพทย์

ท่านได้รับคำยกย่องเป็นอย่างมาก ที่โด่งดังมีหลายเรื่อง เช่น เรื่องการจัดการศึกษาจนสามารถตั้งโรงเรียนชั้นประถมสำเร็จเป็นหลักฐานเป็นแห่งแรก เรื่องกิจการแพทย์แผนโบราณ โดยเฉพาะการรักษาตา ป้ายยาตาเป็นทาน และยังมีเรื่องศิลปกรรมต่างๆ หลายแขนง ตั้งแต่ปั้น วาดเขียน แกะสลัก และยังศิลปะการแสดงตั้งแต่โขน ละคร ลิเก จนพวกนักแสดงทั้งหลายต่างยกย่องให้ท่านเป็นครูใหญ่ในศิลปะการแสดง ทั้งปวงที่มีอยู่ในสมัยนั้น เวลายกครูท่านต้องทำหน้า ที่ครอบครูแก่เหล่าศิลปินอีกด้วย

การแสดงที่ทำให้ท่านได้รับชื่อเสียงมากที่สุด คือ หนังใหญ่ของเมืองเพชรที่เกิดขึ้นและมีเฉพาะที่วัดพลับพลาชัยเท่านั้น

ดังปรากฏข้อความที่กล่าวถึง หนังใหญ่วัดขนอน ราชบุรี ในหนังสือ "บันทึกเมืองราชบุรี" แผนกศึกษาธิการจังหวัดราชบุรี จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้กล่าวถึงคุณพ่อฤทธิ์ก่อนอุปสมบท ตอนหนึ่งความว่า

"ในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีช่าง ฝีมือชื่อครูฤทธิ์ ชาวเพชรบุรี เดิมเคยอยู่ที่วัดคงคาราม ราชบุรี แกะหนังใหญ่ ผลงานชิ้นนี้เราจะหาชมได้ที่วัดบ้านดอน จังหวัด ระยอง นับว่าเป็นหนังใหญ่ที่มีอายุเกือบ ๒๐๐ ปี"

วัดขนอนและวัดคงคารามที่จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันยังมีการอนุรักษ์หนังใหญ่ไว้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะที่วัดขนอน มีหนังใหญ่อยู่ขณะนี้ ๓๓๐ ตัว ซึ่งคงจะมากที่สุดในประเทศไทย

หนังใหญ่หน้าพระที่นั่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ พระปิยมหาราช ครั้งเมื่อเสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่จังหวัดเพชรบุรี ที่พระตำหนักบ้านปืน (ขณะนั้นวังยังสร้างไม่เสร็จ) เพื่อบำเพ็ญพระราชกุศลศพครบรอบปีสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าอุรุพงษ์รัชสมโภช ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้พระยาสุรินทร์ภาชัย (เทียน บุนนาค) ให้หาหนังใหญ่มาแสดงด้วย ก็ได้หนังใหญ่คณะวัดพลับพลาชัย

วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๔๕๓ เวลาบ่าย ๔ โมง หลวงพ่อฤทธิ์กำหนดและคัดผู้เชิด ผู้พากย์ และพิณพาทย์ พร้อมเครื่องประกอบการแสดงมาประชุมที่ศาลาการเปรียญวัดพลับพลาชัย เพื่อซักซ้อมกันเป็นครั้งสุดท้าย หลวงพ่อได้กำหนดตัวให้นายรวมเป็นนายหนัง (ผู้กำกับการแสดง) นายจูเป็นนายโต้ (ผู้ควบคุมแสง) นายเปลี่ยน เสียงละห้อย (ฉายาการแสดง) เป็นผู้พากย์ และมีผู้เชิดหนังอีกประมาณ ๗ คน ให้ทุกคน นุ่งผ้าพื้นโจงกระเบนสีน้ำเงิน สวมเสื้อ

ขาวคอกลมแขน สั้น สวมถุงน่องยาวสีขาว มีผ้าขาวม้าเคียนพุง เมื่อเตรียมการพร้อมเสร็จ หลวงพ่อก็ประพรมน้ำพระพุทธ มนต์ให้กับลูกศิษย์ทุกคน

เมื่อคณะหนังใหญ่ไปถึงวังบ้านปืน ก็ได้จัดการขึงจอ ซึ่งจอกลางเป็นผ้าขาว ริมทั้ง ๔ ด้านมีผ้าสีแดงโดยรอบ และน้ำเงินเป็นขอบยาวประมาณ ๑๖ เมตร กว้างประมาณ ๒.๔ เมตร ใต้จอเบื้องล่างมีผ้าดอกลายสีต่างๆ ผูกติดกับไม้คร่าวถึงพื้นดิน กว้างประมาณ ๑ เมตร ยาวตลอด ด้านหลังจอมีแป้น (ร้านไฟ) ทำด้วยไม้แข็งแรง มีแผ่นสังกะสีวางรองอยู่บนพื้นของแป้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ ๑ เมตร สูงจากพื้นดินประมาณ ๑ เมตรครึ่ง ห่างจากหลังจอประมาณ ๑ เมตร ต่อจากแป้นมีราวไม้สำหรับพิงตัวหนังเพื่อสะดวกต่อการหยิบเชิด

พอได้เวลาการแสดง นายจูได้จุดไต้บนแป้น คณะหนังทั้งหมดโห่ ๓ ลา พิณพาทย์บรรเลงเพลงรัวและเพลงเชิด คนเชิดหนัง ๓ คนนำตัวหนังเจ้า ๓ ตัวออกมาพิงกับจอ หนังเจ้า ๓ ตัวมีพระฤๅษีอยู่กลาง สองข้างมีพระอิศวรและพระนารายณ์ เมื่อพิณพาทย์หยุดบรรเลง นายรวมเอาธูปเทียนจุดบูชาหนังเจ้า พิณพาทย์บรรเลงเพลงสาธุการเมื่อจบเพลงแล้ว นายเปลี่ยนเริ่มพากย์บท "เบิกหน้าพระ" เป็นตระ ๓ ทวย

เมื่อจบทั้ง ๓ ทวยแล้ว พิณพาทย์บรรเลงเพลงครอบจักรวาล ผู้เชิดนำหนังเจ้าทั้ง ๓ ตัวกลับ พอถึงเวลา ๓ ทุ่มตรง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพร้อมด้วยข้าราชบริพาร เสด็จฯ มาประทับบนพระที่นั่งหน้าจอ พิณพาทย์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี คณะหนังใหญ่ทั้งหมดเข้าเฝ้า กราบถวายบังคมพร้อมกัน

คณะหนังใหญ่เริ่มลงมือแสดง เป็นการเบิกโรงเชิดตอนจับลิงหัวค่ำพอเป็นสังเขป แล้วก็เริ่มเชิดตามเรื่อง การแสดงในคืนนั้น แสดงตอนพระรามลงสรง

หนังใหญ่วัดพลับฯ ที่เคยเห็นเล่นครั้งสุดท้าย

เคยทราบจากผู้ใหญ่เล่าให้ฟังว่า หนังใหญ่วัดพลับฯ ที่คุณพ่อฤทธิ์หรือริด ท่านทำไว้มีหลายร้อยตัว บางตัวซ้ำกัน เช่นหนุมานก็มีท่าทางต่างกัน ทั้งนี้เป็นไปตามท้องเรื่อง หรือเพื่อการแสดงในชุดหนึ่งๆ

หลังจากไฟไหม้ครั้งใหญ่เมืองเพชรเมื่อ เดือนเมษายนพ.ศ.๒๔๕๘ต้นไฟเกิดจากสี่แยกวัดโพธาราม ไหม้ทางฝั่งตะวันออกซึ่งเป็นตลาด ไหม้บ้านช่องผู้คนและร้านรวง ซึ่งมีหนาแน่นจนหมด เชื้อไฟได้ลามมาไหม้ฝั่งตะวันตกอีก โดยข้ามสะพานช้างซึ่งยังไม่ได้ใช้ชื่อว่าสะพานจอมเกล้าที่สร้างไว้ครั้งก่อนนั้น ปูพื้นด้วยไม้ มีโครงสร้างเท่านั้นที่เป็นปูน ไฟได้ไหม้ลามมาวัดพลับหมดไป รวมทั้งวัดมหาธาตุ ที่วัดพลับไฟไหม้คงเหลือแต่กุฏิคุณพ่อฤทธิ์กับวิหาร หนังใหญ่วัดพลับฯ ได้ถูกขนหนีไฟไหม้ ซึ่งไม่ทราบว่ามีตัวหนังบางตัวขนไม่หมดถูกไฟไหม้เสียหายไปบ้างหรือเปล่า

ผู้เขียนได้เคยเห็นหนังใหญ่ตัวที่สมบูรณ์ๆ เป็นหนังเดี่ยว ครั้งอาจารย์ลำใย แกวกก้อง จัดการแสดงงานของโรงเรียนประจำจังหวัดเพชรบุรี (วัดคงคาราม) เมื่อราวพ.ศ.๒๔๘๓ เป็นงานแสดงทางวิชาการ สมัยนั้นยังไม่มีชื่อเรียกว่า นิทรรศการ หรืออย่างอื่นเช่นปัจจุบันนี้ มีงานตอนกลางคืนด้วยนำหนังใหญ่ดังกล่าวติดตามบานหน้าต่างเรือนสินธุบำรุงทุกบาน ต่อมาทราบว่าหนังใหญ่ดังกล่าวบางตัวที่ชำรุดเพราะถูกน้ำฝนบ้าง หนูกัดเสียหายบ้าง

ถูกนำไปทิ้งในบ่อ ซึ่งอยู่กลางสนามฟุตบอลของโรงเรียนขณะนี้ (สมัยก่อนเป็นบ่อน้ำขนาดย่อมหลายบ่อ และหอไตรของวัดก็เคยตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นสนามฟุตบอลมาก่อนที่จะย้ายมาอยู่ข้างพระอุโบสถ และครั้งสุดท้ายหอไตรได้ย้ายไปสร้างใหม่อยู่กลางสระน้ำเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๖

หนังใหญ่ของวัดพลับฯ ที่เก็บอยู่ที่วัดคงคาราม ดังที่เคยนำมาจัดงานโรงเรียน ไม่ทราบว่าได้ถูกนำไปไว้ ณ ที่อื่นใดอีกบ้าง ครั้งสุด ท้ายเห็นเหลืออยู่อีก ๒ ตัว เมื่อกิจการของโรงเรียนย้ายไปอยู่ที่โรงเรียนพรหมานุสรณ์ฯ เป็นหนังตัวขนาดกลางๆ ดูเหมือนจะเป็นนิลพัทธ์ และนิลนนท์ เก็บไว้ที่เรือนวิเทศ คืออาคารไม้ ๒ ชั้น หลังยาวที่สร้างอยู่ข้างสนามฟุตบอล ซึ่งอยู่ในเนื้อที่วัดช้าง (โรงเรียนประจำจังหวัดได้ย้ายจากวัดคงคารามไปอยู่ในที่ใหม่ เมื่อพ.ศ.๒๔๙๘) และต่อมาเมื่อมีการรื้ออาคารหลังดังกล่าว เมื่อราว พ.ศ.๒๕๑๘ หนังใหญ่ ๒ ตัวก็เลยหายสาปสูญไปแต่ดราวนั้น

เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๗ ผู้เขียนเคยนำเสนอข้อเขียนเรื่องหนังใหญ่วัดพลับในวารสารเพชรบุรี ของจังหวัดเพชรบุรี ได้ไปขอดูหนังใหญ่วัดพลับฯ ซึ่งทราบว่ามีเหลือเก็บไว้ในวิหารของวัด ขณะนั้นวิหารชำรุดมาก หลังคามีรอยรั่วน้ำฝนหลายแห่ง เป็นเหตุให้หนัง ใหญ่ ราว ๒๔-๒๕ ตัว เหลือสมบูรณ์อยู่เพียง

๑๐ กว่าตัว หนังใหญ่จำนวนนี้ไม่ทราบว่าขนกลับมาจากวัดคงคาราม หรือเป็นส่วนที่ไม่ได้นำไป คงยังเหลือไว้ที่วัดพลับบ้างในตอนเกิดเหตุไฟไหม้ใหญ่ครั้งนั้น ต่อมาได้ทราบว่าหนังใหญ่วัดพลับฯ ได้ถูกขอไปเก็บอนุรักษ์ไว้ที่กรมศิลปากรที่เหลืออยู่ทั้งหมดโดยศาสตราจารย์เฟื้อ หริพิทักษ์

การแสดงหนังใหญ่ที่วัดพลับพลาชัย ให้ประชาชนดู และเป็นการแสดงครั้งใหญ่ ซึ่งได้ทราบ

ว่าเป็นลูกศิษย์ของวัดพลับฯ ที่เคยฝึกหัดเล่นหนังใหญ่มาแต่ครั้งคุณพ่อฤทธิ์ ซึ่งขณะนั้นเป็นเหตุการณ์ที่จัดให้มีขึ้นในงานพระราชทานเพลิงศพพระเพชรคุณมุนี (กร) อดีตเจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย และอดีตเจ้าคณะจังหวัด เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๐ งานพระราชทานเพลิงศพคราวนั้น ตั้งศพบำเพ็ญกุศลประกอบโต๊ะหมู่เครื่องดอกไม้สด ที่ชุ้มหน้าบันไดลงกุฏิ ระหว่างปาล์ม ๒ ต้น ซึ่งยังมีอยู่ขณะนี้

การแสดงหนังใหญ่ในคราวงานครั้งนั้น ขึงจอสีขาวมีขนาดกว้างยาวมาก อยู่ระหว่างกุฏิกับกำแพงด้านตะวันตก ปัจจุบันนี้คือบริเวณหน้ากุฏิเจ้าอาวาส ปักเสารองรับการขึงจอหลายต้น ปลายหัวเสาด้านบนทุกต้น ซึ่งเป็นไม้ไผ่มีหางนกยูงเป็นกำ เสียบไว้ที่รูกระบอก ขอบจอโดยรอบเย็บเพลาะด้วยผ้าสีแดง ขลิบหุ้มด้านนอกด้วยผ้าสีน้ำเงิน ด้านหน้าที่ตั้งจอมีร้านไฟ กับยังมีศาลเพียงตา ซึ่งสร้างไว้ด้วยไม้ไผ่เสาสี่ต้น มีความสูงพอๆ กัน แต่ขนาดของร้านไฟใหญ่กว่า ซึ่งจะต้องเอาไว้ใส่ไต้ ที่จุดสว่างไว้ตลอดเวลาการแสดง ไต้นั้นสมัยก่อนมีใช้กันทุกบ้าน ในเวลาค่ำคืนมักใช้ไต้ส่องสว่างในการเดินทางด้วย ไต้ทำจากไม้ผุๆ คลุกน้ำมันยางห่อไว้ด้วยใบตาลหรือใบลาน ใช้เส้นตอกมัดเป็นเปลาะๆ ยาวขนาด ๑ ศอก บนร้านไฟจะต้องมีคนคอยเอาไต้ที่สับไว้เป็นท่องๆ ใส่ให้ไฟโหมไหม้ลุกสว่างอยู่เสมอ เพราะการเล่นหนังใหญ่แต่ก่อนมา ไม่ได้ใช้แสงสว่างจากตะเกียงหรือไฟฟ้า และการแสดงก็มักจะเป็นเวลากลางคืน หนังใหญ่ที่มีการแสดงให้คนดูก่อนงานครั้งทำศพคุณพ่อกร นอกจากในวังบ้านปืนแล้ว มีผู้ที่ทราบเรื่องบ้างเล่าว่าเคยแสดงที่วัดน้อยครั้งหนึ่ง นอกนั้นไม่มีใครทราบว่า ได้เคยมีการแสดงที่อื่นใดบ้าง หลังจากงานครั้งนี้แล้ว การแสดงหนังใหญ่ในเมืองเพชรก็ไม่เคยได้ทราบอีกเลย คงมีแต่โขนหรือหุ่นกระบอก

มาแสดงเป็นครั้งคราว เมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีโขนอีกชนิดหนึ่งเรียกว่า โขนสด ซึ่งมีครูสอนฝึกเล่นกันอยู่บ้างแถววัดลาด และแถวตรอกวัดยาง บัดนี้ก็เห็นเลิกรากันไปหมดแล้ว

ผู้แสดงหนังใหญ่วัดพลับฯ คราวนั้น หลายคนมีอายุค่อนข้างมาก การเล่นหนังใหญ่ต้องใช้ผู้คนมาก มีผู้เชิด ผู้พากย์ ซึ่งต้องมีผลัดเปลี่ยนกันตั้งแต่ คนเลือกหนัง ส่งหนัง ใส่ไฟ ตีโกก หรือโกร่ง ตลอดถึงคนในวงพิณพาทย์

วงพิณพาทย์ครั้งนั้นดูเหมือนเป็นวงของครูขลิบ ชำนิราชกิจ กับ วงของครูชื่น พงศ์เศวต ครูชื่นจะตีกลอง ตีตะโพน เพราะถนัดเครื่องหนัง ส่วนครูขลิบเป่าปี่เป็นประจำ

นอกจากจะมี ปี่กลอง ฉิ่ง ตะโพน ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก กลองเล็ก กลองทัดอย่างละ ๒ ลูกแล้ว จะขาดโกร่งเครื่องประกอบเสียงอีกอย่างหนึ่งไม่ได้ ใช้ไม้ไผ่แห้งทั้งลำแหวะหรือผ่าข้างเป็นร่องยาวดีเพื่อให้เกิดเสียงก้องและดัง ใช้คนตีสัก ๒-๓ คน ตีพร้อมๆ กันทั้ง ๒ มือ และการเล่นหนังใหญ่จะมีเสียงขานรับพร้อมๆ กันว่า "เพ้ยๆ หรือเว้ยๆ" พร้อมๆ กันอีกด้วย

ลำดับการทำพิธีก่อนเล่น เช่น ไหว้ครู เบิกหน้าพระ เหล่านี้คงเป็นไปอย่างครบถ้วน ตามแบบแผนและวิธีการเล่นหนังใหญ่ทุกประการ เท่าที่จำได้ในครั้งนั้น มีท่านพระอาจารย์จันทร์ วัดเขาวัง ท่านเป็นผู้ทำน้ำมนต์ในบาตร เสร็จแล้วนำไปประพรมผู้เล่น ผู้เกี่ยวข้องทุกคน พร้อมทั้งอุปกรณ์ที่ใช้แสดง ตลอดถึงผู้ช่วยเหลือ ในการแสดงคราวนั้นเท่าที่รู้จักและจำได้ ก็มีพระอธิการสมพงษ์วัดแรก ซึ่งก่อนบวชเคยแสดงโขนเป็นตัวพระลักษมณ์ นายเทียม บุญศิริ จ่าเอกกุล ปลื้มจิตร เป็นต้น

ในงานครั้งนั้น มีคนมุงดูหนังใหญ่กันมาก ตั้งแต่เตรียมเล่น ไหว้ครู เบิกหน้าพระ เสมือนสิ่งแปลกใหม่ เพราะนานๆ ทีจึงจะมีให้เห็น หรือยังไม่เคยเห็นมาก่อนเลยก็มี ดังนั้นเมื่อดูจนพอรู้ พอเห็นว่าอะไรเป็นอะไร ก็จะไปดูการแสดงอย่างอื่น ที่มีในงานต่อไป บางคนก็ไม่ได้ดูแต่ต้นจนจบการแสดง ให้ตลอดรายการเหมือนดูลิเกละครหรือหนังตะลุง คนส่วนใหญ่มักจะบอกว่าหนังใหญ่ เล่นช้า คนส่วนหนึ่งอาจดูเพื่อความบันเทิง หรือต้องการความสนุกสนานมากกว่าเพื่อศิลปะการแสดง จึงไม่ชอบดูหนังใหญ่ ทำให้การเล่นหนังใหญ่ไม่อาจอนุรักษ์ไว้ได้ จากวันนั้นมาหนังใหญ่วัดพลับก็ไม่ได้มีการรวมตัวกันมาแสดงให้ประชาชนได้ดูอีกเลย

ในการเล่นหนังใหญ่เมื่อก่อนเริ่มขึ้น จะขนหนังใหญ่จัดเรียงลำดับเรื่องมาไว้หลังจอ มีการตีโกร่งกรับ ผสมกันกับวงพิณพาทย์ หน้าจอมีพิณพาทย์ทั้งวงตั้งแต่ระนาด ฆ้อง ตะโพน กลองปี่ ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น (ดูรูปในหน้า ๑๐๒) สำหรับผู้พากย์เจรจาและทำเพลง เช่น เพลงโอด เมื่อโศก เพลงเชิด เมื่อ รบ เหาะ กราวนอก เมื่อยกทัพ ช้าเพลง ทะยอย เมื่อเดิน กราวรำ เมื่อเยี่ยเยาะ ทีหนีทีไล่ เพลงฉิ่ง โหมโรง สาธุการ เพลงครวญ เมื่อสั่ง เพลงสรง เมื่ออาบน้ำ รัว เมื่อร่ายเวทย์ เมื่อไป เพลงชุบ ตามแต่ท้องเรื่องดังนี้ และยังมีกลองของเจ้าของหนังมาอีกสองกลองเรียกว่ากลองดิ่ง สำหรับทำจังหวะ เมื่อจับลิงหัวค่ำและออกกราว วงพิณพาทย์อยู่ห่างหน้าจอสักวากว่าๆ

ในระหว่างกลางหน้าจอและวงพิณพาทย์ จะได้มีช่องสำหรับผู้เชิดหนังเต้น และมีผู้พากย์เจรจาสองคนเข้ายืนประจำริมห้องกลางทั้งซ้าย ขวาหน้าจอ หันหน้าเข้าหากัน หรือผินไปตามรูปหนังที่ประจำตนเพื่อพากย์เจรจาพูดแทนตัวหนังให้ฝ่ายหนึ่งพูด ฝ่ายหนึ่งรับโต้ตอบสนทนากันให้ถูกต้องท้องเรื่องรามเกียรติ์ที่เตรียมเล่นนั้น

พอเวลาค่ำคืนพิณพาทย์ก็โหมโรง จึงเตรียมการเอาไต้จุด ๖ เล่มวางเข้าในร้านแป้นที่เตรียมไว้ ผู้ที่พากย์เจรจาจึงจุดธูปเทียน ตั้งนะโมสามจบว่าคาถาบทสัคเคชุมนุมเทวดา เป็นพิธีเชิญเทวดามาประชุม เพื่อบอกเล่าให้เทวดาทุกชั้นทราบ ต่อนี้ก็เลยว่าคาถาด้วยบท "ตีโรเม" แลคำโองการ ทำน้ำมนต์ธรณีสารประพรมหนัง แลให้พวกที่จะเล่นกินบ้างพรมบ้าง โดยถือกันว่าการเล่นหนังเป็นเสนียดจัญไร เมื่อฟังโองการหรือกินประพรมน้ำมนต์แล้วไม่เป็นอะไร เสนียดจัญไรไม่มี พอได้ฤกษ์สมควรแก่เวลาเล่น ฝ่ายคนเชิดยกมือประณมไหว้หนังเจ้าสี่คน ยกหนังเจ้าคนละผืนรวมสี่ผืนออกมาหน้าจอ เชิดชูทาบไว้กับจอเฉยๆ ระหว่างกลางจอ ตอนนี้พิณพาทย์ หยุดทำเครื่อง (หมดเขตโหมโรง) คนเจรจาก็พากย์คำไหว้ครูขึ้น หนังเจ้าทั้งสี่ คือหนังรูปพระฤาษี พระอิศวร พระนารายณ์ พระกุมาร หมายเอาเมื่อพระรามยังเด็ก (บางโรงหนังเจ้าใช้ต่างกัน มีฤาษี พระราม ทศกัณฐ์ บางโรงมีพระนารายณ์ซ้าย ขวา ฤาษีอยู่กลางเพียงสาม)

คำพากย์รามเกียรติ์ของเก่า

ตอนศึกอินทรชิตแปลงเป็นพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ

อินทรชิตบิดเบือนกายิน เหมือนองค์อมรินทร์
ทรงคชเอราวัณ
ช้างนิมิตรฤทธิแรงแข็งขัน เผือกผ่องผิวพรรณ
สีสังข์เศวตโอพาร์
สามสิบสามเศียรโสภา เศียรหนึ่งเจ็ดงา
ดังเพชรรัตน์รูจี
งาหนึ่งเจ็ดโบกขรณี สระหนึ่งย่อมมี
เจ็ดกออุบลบันดาล
กอหนึ่งเจ็ดดอกดวงมาลย์ ดอกหนึ่งเบ่งบาน
เป็นกลีบได้เจ็ดกลีบผกา
กลีบหนึ่งมีเทพกัญญา เจ็ดองค์โสภา
แน่งน้อยลำเพานงพาล
นางหนึ่งย่อมมีบริวาร อีกเจ็ดนงคราญ
ล้วนรูปนิมิตมายา
จับระบำรำร่ายซ้ายขวา ชำเลืองหางตา
ทำทีเป็นเทพอัปสร

คำพากย์รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒

ตอนนางลอย-เบญจกายแปลง

ดาวเดือนก็เลือนลับ
จวบจวนพระสุริยน
สมเด็จพระหริวงศ์
เสด็จลงสรงสาคร
เสนาพฤฒามาตย์
เกือบใกล้จะถึงสา-
พระเหลือบเล็งชลาสินธุ์
จึงเห็นรูปอสุรกล
ผวาวิ่งประหวั่นจิต
กอดแก้วกนิษฐา
พระช้อนเกศขึ้นวางตัก
ยิ่งคิดยิ่งกระสัน
พิศพื้นศิโรโรตม์
กรแก้วพระกัณฐา
พิศทรวงแลดวงถัน
ชะรอยรูปสีดาเจียว
พระเล็งลักษณเกศี
แทบท้าวจะมรณา
พระพิโรธพิไรรัก
กรรแสงสะอื้นองค์
จึงตรัสเรียกเจ้าร่วมรัก
เจ้าสีดามาบรรลัย
ในจิตพี่เพียงขาด
โอ้โอ่อนุชา
พระลักษมณ์แล้งลานเทวศ
โศกสองพระภูวนัย
พระน้องเอยเสียดายนัก
หาไหนจะได้เหมือน
มาดแม้นจะหาดวง
หาดวงพระสุริย์ศรี
แสงทองระยับโพยมหน
จะเยี่ยมยอดยุคันธร
ภุชพงศ์ทิพากร
กับพระลักษมณ์อนุชา
โดยพระบาทเสด็จคลา
คเรศท้าวเคยสรงชล
ในวารินทะเลวน
อันกลายแกล้งเป็นสีดา
ไม่ทันคิดก็โศกา
ฤดีดิ้นอยู่แดยัน
พิศพักตร์แล้วรับขวัญ
ยิ่งโศกเศร้าในวิญญา
พระองค์โอษฐ์แลนัยนา
ก็แม้นเหมือนสีดาเดียว
ในเบื้องบั้นพระองค์เรียว
ประจักษ์แล้วนะอกอา
สินีน้องจนบาทา
พินาศแนบพระศพลง
สลักลั่นพระทรวงทรง
อรอ่อนทอดถอนใจ
พ่อลักษมณ์เอ่ยจะทำไฉน
เสียจริงแล้วนะอกอา
พระเยาวราชมามรณา
อนาถนักประจักษ์ใจ
พระชลเนตรเธอหลั่งไหล
พระหฤทัยเธอฟั่นเฟือน
พระวรพักตร์ดังดวงเดือน
ไม่มีแล้วในโลกีย์
วิเชียรช่วงเท่าคีรี
ก็จะได้ดุจดังใจ

จะหาโฉมให้เหมือนนุช
ตายแล้วและเกิดใหม่
พระน้องเอยฤๅน้อยจิต
ผูกคอให้เสียชนม์
ฤๅทศกัณฐ์มันโกรธ
ว่าฆ่าโคตรวงศา
เถิดฤๅจะรื้อรบ
ฟันเสียให้นับแสน
พระตาลเดือดแล้วดับได้
ไฉนหนอพระยุพิน
พระน้องเอยแต่จากเจ้า
ยามเสวยพี่เคยเห็น
จะประมวญเทวศไว้
ดินฟ้าแลยมนา
ทุกข์ทับบเหือดหาย
ทุกข์เท่าที่พี่ตรอม
อันความทุกข์พี่ครั้งนี้
พ่างเพียงจะอาสัญ
สีดาเอ๋ยถึงจะตาย
จะเอื้อนโอษฐ์ออกเจรจา
เจ้าชายเนตรดูพี่บ้าง
เราจะร่วมพระเพลิงกัน
ถ้าแต่แรกพี่รู้เหตุ
เมื่อจากศรีอยุธยา
พี่กับพระอนุชา
ถ้วนครบสิบสี่ปี
สีดาเอยชะรอยกรรม
ห้ามเจ้าสักเท่าใด
ทั้งพระญาติวงศา
ห้ามเจ้ามิฟังความ
ด้วยพี่เป็นเพื่อนยาก
ในป่าพนาเนิน
แค้นด้วยมฤคมาศ
ล่อลวงเจ้าดวงมาลย์
จึงทุกข์ทับอุรเรียม
สู้ยกพลากร
จนสุดฟ้าสุราลัย
ไม่ได้เหมือนเจ้านฤมล
เจ้าหวนคิดกระหวัดวน
สิ้นชีพแล้วจึงลอยมา
พิโรธเรากระมังหนา
จึงฆ่าพระน้องให้ตายแทน
ตระหลบวิ่งเข้าชิงแดน
ให้เศียรขาดลงดาษดิน
กลัวเทพไทจะติฉิน
ยุพาพี่จะคืนเป็น
ทุกค่ำเช้าและยามเย็น
ไม่เห็นเจ้าเราโศกา
พระชลนัยน์ที่โหยหา
ไม่เท่าเทียมที่เรียมตรอม
พระวรกายก็ซูบผอม
แต่ก่อนเก่าบเท่าทัน
เป็นสุดที่จะรำพัน
พระชนม์ชีพชีวา
จะวอดวายพระชนมา
จะจากแล้วจงฟังกัน
ให้พี่สร่างซึ่งโศกศัลย์
ในเขตขัณฑ์พระคงคา
ว่าเยาวเรศจะมรณา
จะฝากไว้กับชนนี
จะมาอยู่พนาลี
จะคืนเข้าพระเวียงชัย
พระเคราะห์นำเข้าดลใจ
ไม่ฟังว่าอุตส่าห์ตาม
พระมารดาก็ห้ามปราม
เจ้าวอนว่าอุตส่าห์เดิน
แสนลำบากระหกระเหิน
คีรีห้วยแลเหวธาร
ดังมัจจุราชมาตามผลาญ
สมรพี่ให้พี่จร
ยิ่งตรมเตรียมให้อาวรณ์
มาต่อยุทธด้วยอสุรา

หมดมารพี่ผลาญสรรพ
คืนเข้าอยุธยา
ยังมิทันจะผลาญโคตร
ควรหรือพระนงเยาว์
แม้นเจ้าม้วยในเมืองเรา
จะโสรจสรงสุคนธ์อัน
พระโกษฐ์ทองจะรองรับ
เชิญศพขึ้นสู่สี-
เข้าสู่พระเมรุมาศ
แสงเพลิงจะเริงรอง
อัจกลับจงกลกลีบ
ภู่ห้อยเพดานราย
พระวิสูตรจะวงวัง
รูปภาพจะเคียงคม
อีกพระญาติวงศา
แสนสาวพระกำนัล
ยามค่ำจะร่ำไห้
เสียงสังข์และแตรงอน
อยุธยาจะเย็นระย่อ
ฝูงราษฎร์จะบรรเลง
อนิจจาเจ้าเพื่อนไร้
พี่จะได้สิ่งใดปลง
จะเชิญศพพระเยาวเรศ
ทั้งพระญาติวงศา
ว่าพี่พามาเสียชนม์
จะเกลี่ยทราบขึ้นทำเทียม
จะอุ้มองค์ขึ้นต่างโกศ
ต่างเสียงพระสนม
สาครจะต่างเมือง
มังกรโตกิเลน
ดาวเดือนจะต่างเทียน
เมฆหมอกในเวหน
พฤกษาจะต่างฉัตร
ดอกไม้ในหิมพานต์
ฟากฝั่งมหรรณพ
ต่างศรีวิสูตรลาย
จึงจะรับกนิษฐา
บุรีราชเมืองเรา
ให้รากโษสนั้นบางเบา
มาสิ้นชีพเสียกลางคัน
พระศพเจ้าจะเฉิดฉัน
ตระหลบกลิ่นสุมาลี
สำหรับราชเทวี
วิกาแก้วอันเรืองรอง
อันโอภาสด้วยเทียนทอง
ไปต้องศรีวิสูตรพราย
ประทีปทองจะส่องฉาย
ระรวยรื่นรำเพยลม
บัลลังก์ทิพยบรรทม
กินนรฟ้อนอยู่ผาดผัน
ก็จะมาประชุมกัน
จะนอบน้อมประนมกร
วิเวกใจให้อาวรณ์
จะประโคมอยู่ครื้นเครง
ระทดท้ออยู่วังเวง
เมื่อถวายพระเพลิงปลง
มาบรรลัยอยู่เอองค์
พระศพน้องในหิมวา
เข้ายังนิเวศอยุธยา
จะพิโรธพิไรเรียม
ในกมลให้ตรมเกรียม
ต่างแท่นทิพยบรรทม
เอาพระโอษฐมาระงม
อันร่ำร้องประจำเวร
ศิขรเนืองจะต่างเมรุ
จะต่างพาหนะยล
วิเชียรแก้วกลีบจงกล
จะต่างภู่แลเพดาน
สุวรรณรัตน์อันไพศาล
จะต่างพุ่มอยู่เรียงราย
จะวงศพเจ้าโฉมฉาย
สุวรรณรัตน์อันอำไพ

เสียงคลื่นจะต่างกลอง
จักกระจั่นแลเรไร
จะเก็บพรรณไม้หอม
เชิญศพเจ้าสีดา
จะอุ้มองค์กว่าจะม้วย
ร้อนเร่าฤทัยจุม
แค้นคิดบรู้หาย
ขับเคี่ยวประจำกัน
ไม่คิดกายเสียดายรัก
คุมพลโยธา
หวังจะรับพระนุชคืน
พี่มาพบแต่ซากผี
เสียแรงรู้พระเวทมนต์
เจ้าสีดามาบรรลัย
คทาธรแลศรชรรค์
โยนเข้าเผาอัคคี
เจ้าลักษมณ์เอยถ้าพี่ม้วย
อย่าคิดแค้นทำสงคราม
แม้นพระแม่เจ้าทั้งสาม
อีกทั้งเจ้าสีดา
พระชนนีจะสร้อยเศร้า
จงว่าพี่นี้อยู่ไพร
สั่งพลางพระทรงร่ำ
จวบจวนพระรวี
พระกำลังสลดเลือด
พระวรกายก็เย็นแสยง
สิ้นเสียงก็สิ้นสั่ง
เหือดแห้งพระกัณฐา
พระเสโทธโซมซาบ
เอนแอบพระองค์ลง
สิ้นโสตพระนาสา
เหลือแต่หไทยางค์
ทึกทึกสะท้อนจิต
ดังหนึ่งจะสูญทรวง
พิณพาทย์ฆ้องประโคมใน
จะต่างสังข์แลเสภา
มารวมล้อมชื้นบูชา
ชื้นวางไว้ให้เพลิงรุม
จะตายด้วยเมื่อไฟชุม
พลราชเธอรำพัน
เสียดายทำสงครามขัน
เจียนจะสิ้นกันหลายครา
กับเจ้าลักษมณ์อนุชา
มาถมทางในวารี
ไปชมชื่นในกรุงศรี
สีดาพี่น่าน้อยใจ
ทั้งศรพลอันเกรียงไกร
จะทำศึกไปไยมี
จะหักหั่นให้ยับยี
ให้ม้วยไหม้จะตายตาม
เพราะตายด้วยเจ้าโฉมงาม
จงคืนเข้าอยุธยา
จะถามถึงพระพี่ยา
อย่าทูลว่าพี่บรรลัย
พระญาติเราจะร่ำไร
ประพฤติเพศเป็นมุนี
แต่แรกย่ำอรุณศรี
จะบ่ายเบี่ยงลงยอแสง
พระพักตร์เผือดลงโรยแรง
สยองเส้นพระโลมา
แลสิ้นทั้งพระเขพา
พระนับเนตรก็หลับลง
ก็ไหลอาบพระทรวงทรง
กับเกศแก้วกุณฑลนาง
พระวาตาก็อับปาง
ระริกริกอยู่ริมทรวง
นิ่งสนิทฤดีดวง
สวรรคตนิคาลัย.

รักษาหนังใหญ่...ไว้นิจนิรันดร

กาพย์ฉบัง ๑๖

หนังใหญ่ไหว้ครูรู้คุณ วาลมิกิการุณย์
สืบสุนทรวากย์พากเพียร
ครูแกะครูสลักรักเรียน ครูช้างช่างเขียน
ครูหนังขมังอาคม
ฤๅษีสถิตอาศรม เข้าฌานควรชม
เรืองอิทธิฤทธิ์เกรียงไกร
อาจารย์แจ้งจบภพไตร เป็นครูใครใคร
เคารพเชิดชูบูชา
นารายณ์เป็นเจ้าโลกา สถิตแท่นนาคา
เสด็จทรงครุฑเขจร
จักรีมีอิทธิ์ฤทธิรอน ปราบพาลโปรยพร
ผดุงสันติภาพภพไตร
ลงกากรุงมารชาญชัย ทศกัณฐ์เกรียงไกร
รณรงค์องอาจชาติชาย
เรียนร่ำลำเร็จเด็ดพราย บรรลัยไว้ลาย
สมนายสืบหน่อทรนง
ลักษมีสีดาดำรง สัตย์ซื่อถือตรง
ต่อองค์ภัสดาสามี
เป็นเยี่ยงแก่กุลสตรี ถนอมรักศักดิ์ศรี
หญิงดีโดยทางอย่างไทย
หนุมานวายุบุตรวุฒิไกร รับงานการใด
รังสรรค์สำเร็จเสร็จพลัน
ไปคิดติดข้างรางวัล ผองงานสารสรรพ์
อเนกอนนต์คนนิยม
รามเกียรติ์หนังใหญ่ใครชม จดจำคำคม
สะสมสืบสานนานปี
วัดพลับพลาชัยเพชรบุรี รักษามามี
เป็นที่อนุโมทนา
เดชะพระคุณครูบา พิทักษ์รักษา
หนังใหญ่ไว้นิจนิรันดร

ชำนาญ นิลสุข ร้อยกรอง

สวนอนุสรณ์สุนทรภู่...วัดพลับพลาชัย

กวีแก้วเกิดคู่แก้ว
นามภู่คู่แผ่นดิน
กลอนกาพย์ราบเรียบริน
ที่พระสุนทรกล้า
กวีแววแก้วโกสินทร์
กลอนกาพย์ราบเรียบยล
กลอนพระอภัยมณี
นิราศวาดอาวรณ์
นิราศเมืองเพชรพร้อง
มาวัดพลับพลาฉัน
วัดเกศกับวัดจันทร์
ใช่แยกแปลกหน่อเนื้อ
นิราศเมืองเพชรพร้อง
ถิ่นเทศแถวเขตคาม
ไปกลับวัดพลับพลา
พันผูกลูกเหลนหลาน
พระครูสุนทระนั้น
ครองวัดพลับพากเพียร
โบสถ์กุฏิกับการเปรียญ
นิราศเมืองเพชรอ้าง
พระครูสุนทรเรียน
อ้างอิงทุกสิ่งอัน
ท่านภู่มาสู่เพชร
ปรึกษาประชาชี
ย่านน้ำตำแหน่งคุ้น
ท่าที่พระเณรสรง
เรือจอดท่านภู่คง
รำลึกอดีตย้ำ
ท่านภู่สู่วัดพลับ
เตือนใจให้ลูกหลาน
โกสินทร์
เด่นหล้า
รวยรื่น รมย์แล
กล่าวไว้ไวหาร
นามภู่ยินเยี่ยมลากล
ชนชื่นชมสมสุนทร
ดังดนตรีกล่อมนาคร
อรอ่านหวามตามแนวเนือง
รำพัน
ชาติเชื้อ
เจนจัด
พี่น้องหลายนาม
พรากพี่น้องรำพันความ
นามคุ้นนักรักกันนาน
ครรไลลาที่ท่าธาร
อ่านกลอนตรึงซึ้งพระคุณ
นามเรียน
ผ่อนสร้าง
ปรุงเรียบ ร้อยนอ
เอ่ยเอื้อนอาราม
ท่านพากเพียรเสนาสนัต์
สรรค์เสร็จสรรพจับวรรณคดี
เกริ่นกล่าวเกร็ดก็มากมี
สร้างถาวรนุสรณ์สถาน
เคยลง ขึ้นแล
สู่น้ำ
เคยผ่าน เสมอนา
เยี่ยงเบื้องโบราณ
เคยส่งรับนับว่านาน
สานสืบต่อวรกวี

ปวงมีมติพร้อม
อนุสรณ์รังสรรค์
อิริยาบถนั่งพลัน
มาดมหากวีอ้าง
พร้อมเพรียงมติพลัน
แทนศรีกวีวรเทิด
รองเรืองตรีมุขชุ้ม
สรรค์เพื่อสืบพลับพลา
หางหงส์รับใบระกา
งามช่อฟ้าก่งตั้ง
ศาลาตรีมุขงาม
หางหงส์ก่งเห็นไกล
ช่อฟ้าชี้ฟ้าเพื่อย
มองมากไม่อยากเมิน
ศาลารีฝั่งน้ำ
สำหรับพระศิษย์สนาน
หางหงส์ช่อฟ้าตระการ
สวนกะทัดรัดกั้น
ศาลารีริมธาร
รั้วรอบประกอบกัน
หญ้าปูฟูยืดหยุ่น
ชาวไทยใช้ประเทือง
ตะโกโดตามกะ
ขดเคล้าดังเถาทอง
ช่อยดัดขัดควั่นแต่ง
สูงต่ำล้ำเหลื่อมกัน
ลุสมัยยี่สิบหกเมื่อ
วันเกิดแห่งมหา
จัดงานสืบสุนทรา-
ก่อเกื้อบสิบปีแล้ว
ยี่สิบหกมิถุนา
จัดงานการเกริกไกร
ล้วนหมู่รู้กาพย์กลอน
ทั้งท่านอ่านนิยม
เพรียงกัน
สืบสร้าง
จินตภาพ
เอกแท้อาทร
เริ่มรังสรรค์อนุสรณ์
วัดพลับประดับเมือง
ศาลา
ชเยศยั้ง
เก็จก่อง กาญจน์นอ
แต่งให้เห็นสลอน
สรรค์สืบนามพลับพลาชัย
ใบระกาพาชมเพลิน
แลเล่ห์เลื้อยเวหาเห็น
เกินกล่าวเช่นเห็นกับตา
แนวธาร
ก่อนนั้น
ประกอบ กันแฮ
กรอบรั้วบริเวณ
พระศิษย์สนานแต่ปางบรรพ์
สวนพฤกษานานาเนือง
หญ้าญี่ปุ่นละมุนเมือง
เพื่องฟูแต่งแหล่งรับรอง
วางจังหวะจะชวนมอง
ผองดอกพุ่มชอุ่มพรรณ
ไว้ตำแหน่งแปลงปรับปัน
เขียวขจีตาปีไป
มิถุนา ยนนอ
ปราชญ์แกล้ว
ลักษณ์เลิศ
เปี่ยมล้นชนชม
วันเกิดมหากวีไทย
ไหลหลามล้นชนชื่นชม
ครูศิษย์สอนศิลปาคม
คารมกลอนสุนทรถวิล

ประกวดอวดกลอนสด
สืบศรีกวีศิลป์
คนเก่าแก่เฒ่าแกร่ง
รอบรู้รุ่นครูบา
เพชรบุรินเรืองรุ่งด้าน
ท่านภู่มาเพชรบุรี
ชื่มชับรับสุนทรีย์
ควรอนุชนตั้ง
เพชรบุรีกวีรุ่ง
ควรชนคนหนุ่มสาว
วัดพลับพลาชัยชื่อ
แนวหน้าในธานิน
หนังใหญ่ในวัดพลับ
เทิดไทยให้ประเทือง
พระเณรในเกณฑ์ดี
สืบสงฆ์คงเนกขัม
ยังปรากฏรสร่ายริน
ถิ่นพริบพรีเคยมีมา
รู้เรื่องแต่งกลอนนานา
ดุลาการเชี่ยวชาญชิน
การกวี
บ่อยครั้ง
รสรุ่ง เรืองนา
ต่อไว้วงศ์กวินทร์
ท่านภู่มุ่งมาหลายคราว
สานต่อคงวงศ์กวินทร์
มงคลคือชนะอรินทร์
ศิลปะคงธำรงเรือง
อเนกนับค่าควรเมือง
เฟื่องฟูข้างทางวัฒนธรรม
ตามแนวศรีสมภารนำ
สำเร็จกิจนิจนิรันดร์...เทอญฯ

ชำนาญ นิลสุข ร้อยกรอง

วัด ความแข็งแกร่งผู้
พลับ ตะโกต่างกัน
พลา ทรมากหมวดธรรม์
ชัย ปราชัยเตื้อ
ผจญชันธ์ ขาดฤา
แต่งเกื้อ
มาเทิด
ต่อสู้ฤาถอย

ชำนาญ นิลสุข

นมัสการคุณโยมอาจารย์ที่นับถือ

อาตมภาพเขียนบทความนี้ไว้เป็นเรื่องในวงการคณะสงฆ์ กรมการศาสนา ช่วยดำเนินการต่อให้ด้วย จะตัดทอนแก้ไขได้ทุกประการ

ขอเจริญพร

พระมหาศุภชัย ชยธมฺโม

"ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาของจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.๒๕๔๐"

เมื่อวันที่ ๑๙ พ.ค. ๒๕๔๐ ที่ผ่านมาเมื่อไม่กี่วันนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธาน เปิดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในงานวันวิสาขบูชา ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ในวโรกาสนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเสาเสมาธรรมจักร และเกียรติบัตรผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาประจำปี ๒๕๔๐

ในครั้งนี้เฉพาะจังหวัดเพชรบุรี มีรายนามผู้สมควรได้รับเกียรติยกย่องเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาในประเภทต่างๆ รวม ๖ ท่าน ในจำนวนนี้เป็นพระมหาเถระ ๕ ท่าน

รูปที่ ๑ คือ ท่านพระครูไพบูลย์พัฒนโสภณ (สุด สุเมโธ) เจ้าอาวาสวัดเขาย้อย และเจ้าคณะตำบลเขาย้อย มีผลงานที่ดีเด่นควรแก่การยกย่องในด้านการศึกษาสงเคราะห์ จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นการจัดแบบให้เปล่า เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๖ ใช้การเปรียญของวัด และขณะนี้กำลังก่อสร้างอาคารสำหรับรองรับเลี้ยงดูและให้การเรียนแก่เด็กเล็กเกือบ ๒๐๐ คน งบก่อสร้างจากเงินบริจาค ๒ ล้านบาท กับยังได้จัดตั้งมูลนิธิไว้ให้อีก คาดว่าจะได้ทรัพย์เพิ่มขึ้นจากยอดที่มีอยู่เกือบ ๒ ล้านบาทแล้ว ขณะนี้ได้จัดรถรับส่งครูและเด็ก ๒ คัน จัดวัสดุครุภัณฑ์และอุปกรณ์การเรียนการสอน การเล่นอย่างบริบูรณ์ครบครัน มีทั้งจัดอาหาร น้ำดื่ม ตลอดถึงค่าตอบแทนครูพี่เลี้ยง ท่านพระครูไพบูลย์พัฒนโสภณ จึงเป็นผู้มีอุดมการณ์สูงยิ่งด้วยความเสียสละ และมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือประชาชนให้มีความรักความผูกพันธ์ต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ท่านยังได้จัดและพัฒนาให้วัดเขาย้อยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อน ทำให้มีรายได้จากผู้บริจาคทำบุญให้วัดเดือนละหลายแสนบาท ท่านก็คืนเป็นบริการกลับให้กับประชาชนในการด้านต่างๆ

รูปที่ ๒ คือ ท่านพระครูพิศาลวัชรกิจ (เชาวลิต มหาปุญฺโญ) พระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสวัดนาพรม วัดนี้แม้จะอยู่ใกลเขตตัวเมือง แต่การดูแลเอาใจใส่วัดวาอารามและพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ ท่านก็ได้รับการยกย่องว่า เป็นพระสงฆ์ผู้มีความเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม และ จริยาวัตร เป็นพระนักพัฒนา จึงไม่หยุดนิ่งที่จะช่วยเหลือประชาชนด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านสังคมสงเคราะห์ ได้ตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ได้ตั้งสหกรณ์เครดิตยูเนียน กับยังดำรงตำแหน่งบรรณาธิการจัดทำวารสารครุสาส์นของสภาครูสอนพระปริยัติธรรมอำเภอเมืองเพชรบุรี ออกตามวาระสำคัญๆ ของบ้านเมือง นับว่ามีประโยชน์ต่อการประชาสัมพันธ์ จึงควรแก่การได้รับยกย่องในประเภทส่งเสริมพัฒนาชุมชนและสงเคราะห์ประชาชน

รูปที่ ๓ คือ ท่านพระครูญาณวิสุทธิ (เสน่ห์ ธมฺมรัสี) พระอุปัชฌาย์ และเจ้าอาวาสวัดคงคารามวรวิหาร พระอารามหลวงชั้นโท ท่านมีผลงานด้านส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ งานที่สำคัญควรแก่การสดุดีมีอยู่หลายด้าน เช่น การจัดสถานที่สอบธรรมสนามหลวง และการให้การอุปถัมภ์การสอบของผู้สอบปีละประมาณ ๑,๐๐๐ ราย ท่านได้ริเริ่มงานพัฒนากิจกรรมในด้านต่างๆ เพื่อให้พระสงฆ์ นักเรียน นักศึกษา และสาธุชนได้นำหลักการ หลักธรรม และหลักปฏิบัติเพื่อจรรโลงพระศาสนา ท่านได้ทำการพัฒนา ปรับปรุงวัดคงคารามให้เรียบร้อย สง่างาม สิ้นค่าใช้จ่ายไปถึง ๓๐ ล้านบาทแล้ว

รูปที่ ๔ ได้รับเกียรติยกย่องเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ ด้านส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทยทางพระพุทธศาสนา คือท่านพระครูสุนทรวชิรคุณ(ทุเรียน สุเมโธ) พระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย วัดนี้ในอดีตเป็นแหล่งการศึกษาหนังสือไทย โดยคุณพ่อฤทธิ์ ท่านเป็นผู้ริเริ่มตั้งโรงเรียนสอนหนังสือไทยขึ้นเป็นหลักฐานเป็นแห่งแรก ท่านเป็นศิลปินมีความรอบรู้ทุกแขนงวิชาการศิลปศาสตร์ ไม่ว่าหนังใหญ่ โขน ละคร ลิเก ที่มีชื่อเสียงมาก คือ เป็นต้นแบบหนังใหญ่ของเมืองเพชร เป็นต้นตำรับหมอ โดยเฉพาะยาหยอดตา มรดกเหล่านี้รับและสืบทอดเรื่อยมา

ปัจจุบันวัดพลับพลาชัย มีอนุสรณ์สุนทรภู่ มีอนุสาวรีย์ที่ทำเป็นเมรุปูนเผาศพแห่งแรก มีเสนาสนะล้วนแต่เป็นศิลปะสถาปัตยกรรมไทย

รายละเอียดและผลงานของท่านผู้เป็นศิษยานุศิษย์และสาธุชนคงทราบรายละเอียดได้โดยขอรับหนังสือที่ระลึกซึ่งพิมพ์ขึ้น ๒๕๔๐ เล่ม เนื่องในวาระทำบุญอายุ และ สมโภชเสมาธรรมจักร กำหนดงานวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๔๐ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป ที่วัดพลับพลาชัย (หนังสือขนาด ๘ หน้ายกพิเศษ ทั้งเล่มพิมพ์กระดาษอาร์ต ๔ สี)

รูปที่ ๕ คือ ท่านพระครูวิธานวัชรสาร เจ้าอาวาสวัดขลุบ อ.บ้านลาด ผลงานของท่านเกี่ยวกับงานส่งเสริมอาชีพให้ราษฎร เพื่อให้พึ่งตนเองได้ โดยเปิดอบรมงานอาชีพที่สามารถทำได้ในพื้นที่ เช่นตัดเย็บเสื้อผ้า การรู้จักถนอมอาหาร งานเกี่ยวกับการก่อสร้าง เช่น งานช่างไม้ ช่างปูน ช่างจักสาน ซึ่งมีทั้งชายหญิง พระเณรร่วมฝึกด้วย นับว่าท่านมีส่วนช่วยหลือประชาชน จึงได้รับเกียรติในฐานะมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมงานอาชีพ

สำหรับผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาท่านสุดท้ายในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ นี้ คือ คุณโยมหรั่ง มีอารีย์ โยมมารดาของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณ พระเทพสุวรรณมุนี ถึงปีนี้ท่านได้เจริญอายุได้ ๑๐๐ ปีแล้ว ท่านเป็นผู้รู้ราตรีนานนับว่าเป็นรัตตัญญู ท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีความมั่นคงในสัมมาอาชีพ และศรัทธาในคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านจึงเป็นผู้มีความพร้อมบริบูรณ์ของผู้เป็นแบบและตัวอย่างของผู้มีคุณธรรมความดีพร้อมบริบูรณ์โดยแท้ทุกประการ

ใน ๖๘ จังหวัดที่ส่งรายนามผู้ควรแก่การยกย่องสดุดี ไปรับการพิจารณาคัดเลือก มีจำนวน ๔๓๓ ราย ได้รับการคัดเลือกและยกย่องเพียง ๒๐๙ ราย ในจำนวนนี้เป็นประสงฆ์ ๑๐๖ รูป คฤหัสถ์ ๙๕ ท่าน และมูลนิธิอีก ๘ แห่ง

(จาก "บอกเล่าเก้าสิบ" ในหนังสือพิมพ์เพชรภูมิ ฉบับวันอาทิตย์ที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๐)

รายชื่อพระเถระร่วมให้ความอนุเคราะห์จัดทำหนังสือที่ระลึก งานสมโภชเสมาธรรมจักร และทำบุญอายุ

๑.	พระครูนิเทศธรรมาราม		๒,๐๐๐ บาท
๒.	พระมหาบุญจันทร์	กิตฺติปญฺโญ	๒,๐๐๐ บาท
๓.	พระอาจารย์ธวัช	กนฺตจาโร	๒,๐๐๐ บาท
๔.	พระอาจารย์ทองหยิบ	องฺกโร	๒,๐๐๐ บาท
๕.	พระพิชาญ	จนฺทสิริ	๒,๐๐๐ บาท
๖.	พระมหาคุภชัย	ชยธมฺโม	๓,๐๐๐ บาท
๗.	พระมหาสำรวย	สำวโร	๒,๐๐๐ บาท
๘.	พระประจวบ	นิภาธโร	๒,๐๐๐ บาท
๙.	พระณรงค์	กลฺยาณรโต	๒,๐๐๐ บาท
๑๐.	พระสมคิด	สมจิตฺโต	๒,๐๐๐ บาท
๑๑.	พระชูเกียรติ	สิริมงฺคโล	๒,๐๐๐ บาท
๑๒.	พระเสงี่ยม	เตชพโล	๑,๐๐๐ บาท
๑๓.	พระครูโสภิตธรรมรังสี	วัดราชโอรสาราม	๒,๐๐๐ บาท
๑๔.	พระครูอนุกูลวชิรกิจ	วัดพระรูป	๑,๐๐๐ บาท
๑๕.	พระยุทธนา	อาภาธโร	๑,๐๐๐ บาท
๑๖.	พระสมบัติ	ปภสฺสโร	๑,๒๐๐ บาท
๑๗.	พระมหาถวิล	ฉนฺทกโร	๕๐๐ บาท
๑๘.	พระไพโรจน์	ฐิตปญฺโญ	๕๐๐ บาท
๑๙.	พระณรงค์	ธนลาโภ	๕๐๐ บาท
๒๐.	พระณัฐศิลป์	อภิปุญฺโญ	๕๐๐ บาท
๒๑.	พระสมบัติ	ชาตเมโธ	๕๐๐ บาท
๒๒.	พระสุนิตย์	ธนวโส	๕๐๐ บาท
๒๓.	พระสุพล	มหาคมฺภีโร	๘๐๐ บาท
๒๔.	พระเสรี	อภิปุญฺโญ	๔๐๐ บาท
๒๕.	พระสมศักดิ์	ฐิติญาโณ	๕๐๐ บาท

รายชื่อผู้ร่วมสมทบ

๑. อุบาสิกามณเฑียร โพธิเขียว ๕,๐๐๐ บาท
๒. คุณประโยชน์ สุนทรวาทะ ๕,๐๐๐ บาท
๓. โยมสมพงษ์ หมื่นวิชิต ๕,๐๐๐ บาท
๔. กัปตันโกสินทร์-คุณปทุมมาส เกิดสุข ๔,๐๐๐ บาท
๕. คุณถนอมจิตต์ กัณวเศรษฐ์ ๓,๐๐๐ บาท
๖. คุณวิสิทธิ์-คุณหมอน้อย เก่าเจริญ ๒,๐๐๐ บาท
๗. กองทุนชมรมศิษย์วัดพลับพลาชัย ๒,๐๐๐ บาท
๘. คุณสุมล ใจดี ๒,๐๐๐ บาท
๙. คุณพีเช้ง-คุณปราณี ลาภประสิทธิ์ ๒,๐๐๐ บาท
พร้อมบุตร-ธิดา
๑๐. คุณจำนวน เพชรรอด ๒,๐๐๐ บาท
๑๑. ครอบครัวคุณชลอ แก้วระยับ ๒,๐๐๐ บาท
๑๒. ครอบครัวพ.ต.ท.โกเศรษฐ์ เกิดสุข ๑,๒๐๐ บาท
๑๓. คุณบุญลือ พรรณารายน์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๔. คุณลพ ฟักสังข์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๕. คุณปรีดา รัตนะ ๑,๐๐๐ บาท
๑๖. คุณเจริญ-คุณชุบ กรรณเทพ ๑,๐๐๐ บาท
พร้อมบุตร-ธิดา
๑๗. ร.ต.ชุบ หุ่นยนต์ พร้อมครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
๑๘. คุณสำเนียง-คุณสุวรรณ อ่อนสี ๑,๐๐๐ บาท
๑๙. คุณรส-คุณพวง จีบมัจฉา ราชบูรณะ ๑,๐๐๐ บาท
๒๐. คุณหทัยชนก แสงทอง ๑,๐๐๐ บาท
๒๑. ครอบครัวคุณลัดดา ชวนะพานิช ๑,๐๐๐ บาท
๒๒. คุณแม่โอ นีรพรรณ ๑,๐๐๐ บาท
๒๓. คุณสัมฤทธิ์ เติมลาภ ๑,๐๐๐ บาท
๒๔. คุณสมโภชน์ เครือพานิช ๑,๐๐๐ บาท
๒๕. ครอบครัวคุณบุญทรง กรรณเทพ ๑,๐๐๐ บาท
๒๖. คุณมนูญ-คุณกนกเลขา อมรนิมิตร ๑,๐๐๐ บาท
พร้อมบุตร-ธิดา
๒๗. คุณวนิดา กาญจนวิภาพร, บุตร-ธิดา ๑,๐๐๐ บาท
๒๘. คุณอ้วน เนาวรัตน์ ๑,๐๐๐ บาท
๒๙. ร้านน้ำแข็ง อึ้งเอี้ยวเส็ง ๑,๐๐๐ บาท
หน้าวัดมหาธาตุฯ
๓๐. คุณธนพันธ์ ปานอุรัง ๑,๐๐๐ บาท
๓๑. คุณพิศมัย ลาภประสิทธิ์ ๑,๐๐๐ บาท
๓๒. คุณปราณี พูลสวัสดิ์ ๑,๐๐๐ บาท
๓๓. คุณชุลี ตันติกิตติ ๑,๐๐๐ บาท
๓๔. กรุงสยามทัวร์ กทม. ๑,๐๐๐ บาท
๓๕. คุณม่วย เจือทอง ๕๐๐ บาท
พร้อมบุตร-ธิดา
๓๖. ร้านลิ้มยิ่งเตียง ๕๐๐ บาท
๓๗. คุณสำรวย น้ำเพชร ๕๐๐ บาท
๓๘. ร้านไพบูลย์พานิช ๕๐๐ บาท
๓๙. คุณฉัตรชัย ลิขสิทธิ์พันธ์ ๕๐๐ บาท
๔๐. คุณสุนทร-สุชิน กรรณเทพ ๕๐๐ บาท
๔๑. คุณแช่ม-อรุณ-วรรณวิภา ชาติกานนท์ ๕๐๐ บาท
๔๒. คุณประชัน-พนม เงินเจือ ๕๐๐ บาท
๔๓. คุณสมนึก-สุพัตรา งาทอง ๕๐๐ บาท
๔๔. คุณทวี-บุญเลี่ยม รอดอัน ๕๐๐ บาท
๔๕. คุณเยาวพา จริยวัตรสุ ๒๐๐ บาท
๔๖. คุณสอิ้งรัตน์ แย้มชื่นใจ ๒๐๐ บาท
๔๗. ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม ๒๐๐ บาท

43089

ท้ายเล่ม

วัดพลับพลาชัยมีการจัดพิมพ์หนังสือในวาระต่างๆ พอจะประมวลได้คือ

ครั้งแรก : เมื่อ ๙ เมษา ๒๔๙๐ หนังสือแจกงานพระราชทานเพลิงศพพระเพชรคุณมุนี (กร) อดีตเจ้าคณะจังหวัดและอดีตเจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย หนังสือ ๘ หน้ายก จำนวน ๒๘ หน้า ไม่ทราบจำนวนพิมพ์

ครั้งที่ ๒ : เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ พระครูอาทรวชิรธรรม เจ้าอาวาสได้พิมพ์ประวัติวัดพลับพลาชัย หนังสือขนาด ๘ หน้ายก รวม ๖๒ หน้า ไม่ทราบจำนวนพิมพ์

ครั้งที่ ๓ : เมื่อ ๒๐ มีนาคม ๒๕๓๙ หนังสือแจกงานพระราชทานเพลิงศพพระครูอาทรวชิรธรรม หนังสือขนาด ๘ หน้ายก ๑๖๐ หน้า พิมพ์จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ครั้งที่ ๔ : ๘ มิถุนายน ๒๕๔๐ หนังสือพิมพ์แจกเป็นที่ระลึกงานสมโภชเกียรติบัตรและเสาเสมาธรรมจักร เนื่องในโอกาสที่เจ้าอาวาส คือ พระครูสุนทรวัชรคุณ (ทุเรียน สุเมโธ) ได้รับเกียรติยกย่องเป็นบุคคลดีเด่นทำประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายกพิเศษ (A4) ๑๒๐ หน้า พิมพ์จำนวน ๒,๕๔๐ เล่ม

หนังสือเล่มล่าสุดนี้ ได้จัดทำขึ้นพิเศษกว่าคราวใดๆ มีขนาดใหญ่กว่าและใช้กระดาษดีกว่าทุกคราว คือใช้กระดาษอาร์ต 105g ทั้งเล่ม พร้อมภาพ ๔ สี ระบบออฟเซ็ท ใช้ทุนไปกว่า ๒ แสนบาท ทั้งนี้ก็ด้วยการได้ทุนทรัพย์มาจัดพิมพ์ส่วนหนึ่งจากการเสียสละของญาติโยม ศิษยานุศิษย์ และผู้เคารพนับถือในพระเดชพระคุณท่านพระครูสุนทรวัชรคุณช่วยบริจาคสมทบ

ดังนั้นความดีหรือประโยชน์ในเอกสารเล่มนี้ถ้าจะพึงมีอยู่บ้าง คณะผู้จัดทำหวังว่าจะเป็นส่วนหนึ่งแห่งมุทิตาและกตัญญุตานุสรณ์สักการะบูชาคุณความดีพร้อมสุปฏิบัติแห่งท่านพระครูสุนทรวชิรคุณธรรมจงทุกประการ และส่วนบกพร่องผิดพลาดซึ่งคงมีอยู่มากเช่นกัน ด้วยการทำหนังสือมีเวลาจำกัด คณะผู้จัดทำขอน้อมรับไว้เอง ขอขอบพระเดชพระคุณ ขอขอบพระคุณ และขอขอบใจ ผู้เอื้อเฟื้อ อนุเคราะห์ และมีส่วนช่วยเหลือให้งานสำเร็จตามประสงค์ จงทั่วกันทุกๆ ท่านเทอญฯ

ศต

ศ. ชยธมฺโม

1 มิ.ย. 2543

(พระมหาศุภชัย ชยธมฺโม)
เลขานุการจัดงานฉลองสมโภชฯ และผู้ดำเนินการพิมพ์หนังสือที่ระลึกฯ)
ในนามคณะผู้จัดทำหนังสือ
๘ มิถุนายน ๒๕๔๐
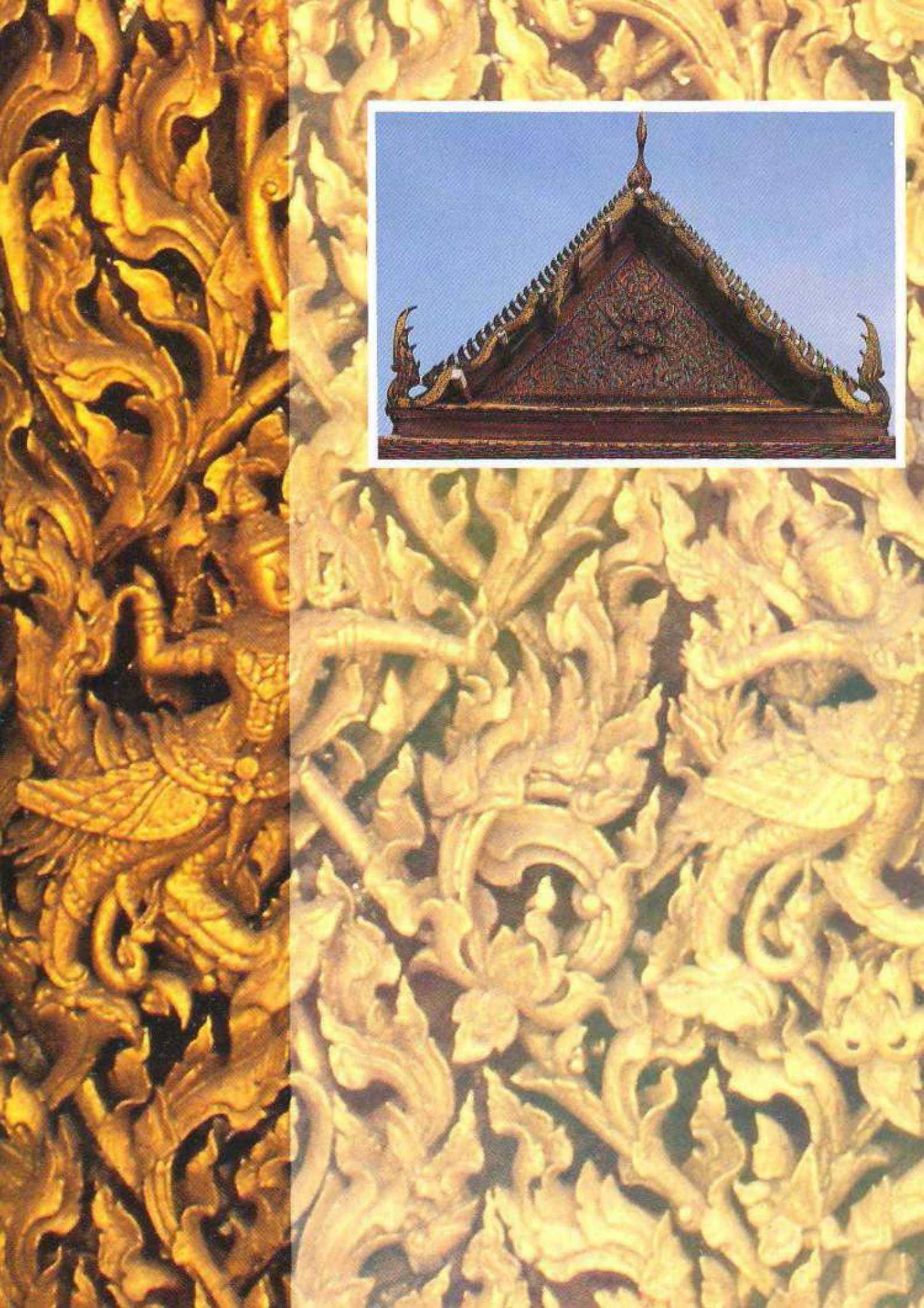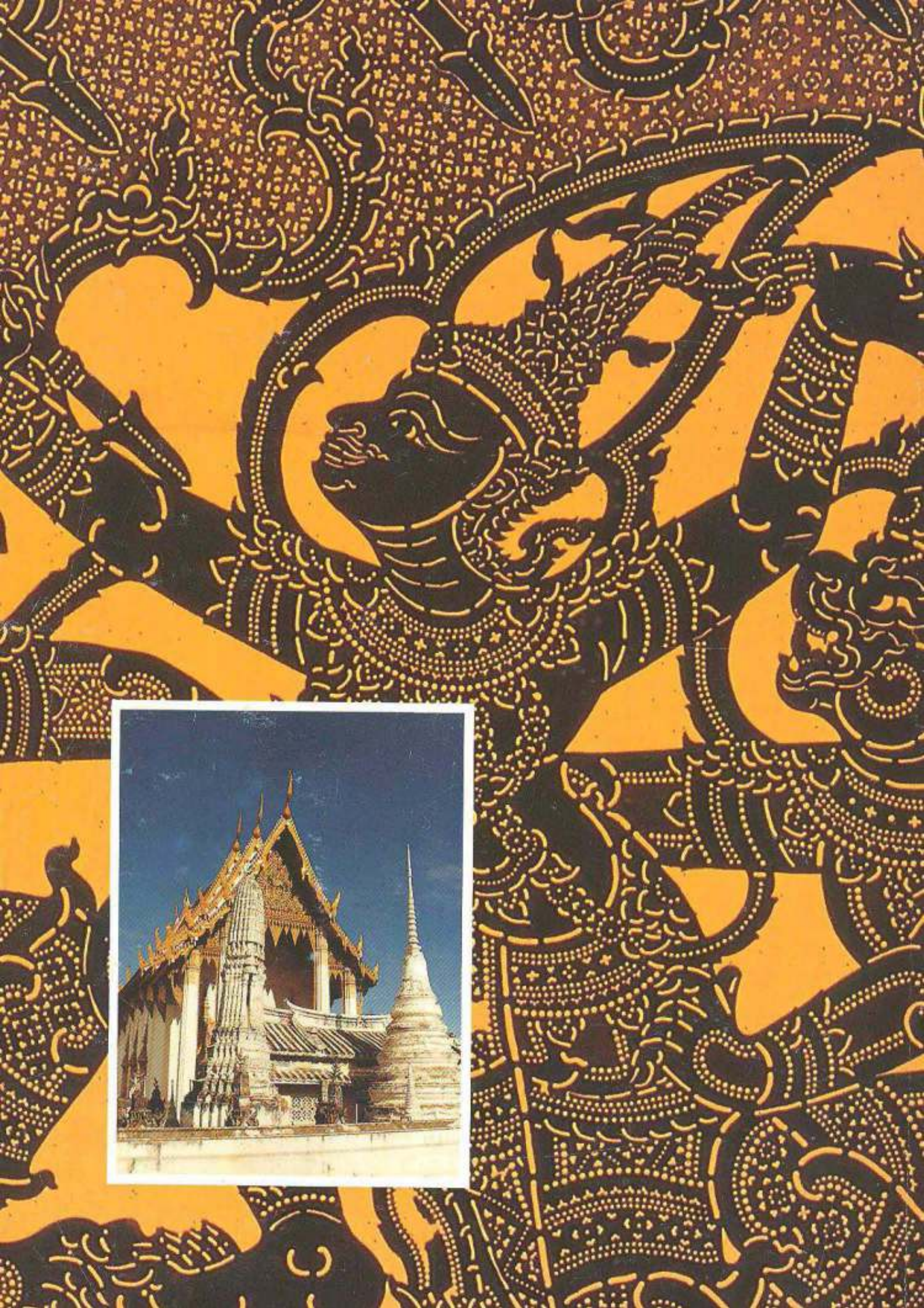
ได้รับบริจาค